

หอสมุดคณะเทคโนโลยีการเกษตร
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ ลาดกระบัง

ปัญหาพิเศษ

เรื่อง

การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

The study on Agro-tourism Management at Yai Da Orchard
Tapong Sub-district, Muang district, Rayong Province

T096317

โดย

นางสาววาสนา นวลพลับ

เสนอ

ภาควิชาเทคนิคเกษตร

พ.ศ. คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กทม.

๖๔๑๑๙ เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (พัฒนการเกษตร)

๒๕๔๘

พ.ศ. ๒๕๔๘

ขอสงวนลิขสิทธิ์ไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
เลขทะเบียน ๙๖๓๑๗
วันเดือนปี 2 Jun 2008

ใบรับรองปัญหาพิเศษ

ภาควิชาเทคนิคเกษตร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กทม.

เรื่อง

การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

The study on Agro-tourism Management at Yai Da Orchard

Tapong Sub-district, Muang district, Rayong Province

โดย

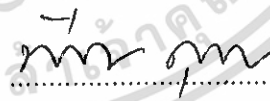
นางสาววาสนา นวลพลับ

ได้รับรองการตรวจสอบและอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร

วท.บ. (พัฒนาการเกษตร)

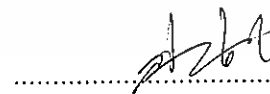
เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๙

ประธานกรรมการปัญหาพิเศษ

 , ๑๐ / ๑๑ / ๔๙

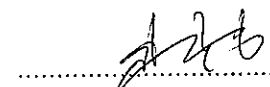
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พีรชัย กุลชัย)

กรรมการปัญหาพิเศษ

 , ๑๐ / ๑๑ / ๔๙

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชมาภรณ์ ชันศรี)

หัวหน้าภาควิชา

 , ๑๐ / ๑๑ / ๔๙

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชมาภรณ์ ชันศรี)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตอ้อยของเกษตรกรใน
ตำบลหนองปลิง อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี

โดย : นางสาวนิภาพร ศรีทอง

ชื่อปริญญา : วิทยาศาสตร์บัณฑิต (พัฒนาการเกษตร)

สาขาวิชาเอก : พัฒนาการเกษตร

ประธานกรรมการปัญหาพิเศษ :

(ผศ.ศุภสมบุญ อึ้งรัตนกร)

๒๖ / ๖ / ๒๕๕๘

การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตอ้อยของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลหนองปลิง อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี ได้ทำการสุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด 752 ครัวเรือน และได้กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 188 ครัวเรือน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบ สัมภาษณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอนด้วยกันคือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร ตอนที่ 2 ต้นทุนและผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับ ตอนที่ 3 ปัญหาและ ข้อเสนอแนะของเกษตรกร แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์โดยใช้ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS PC+) โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้ทำการผลิตอ้อยส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาระดับชั้น ประถมศึกษา อายุของเกษตรกรอยู่ระหว่าง 36-50 ปี มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 4-5 คน และมีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานในครอบครัว 3-4 คน

เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตทั้งหมดเฉลี่ยไร่ละ 3,657.65 บาท โดยมีต้นทุนในการผลิต อ้อยปลูกใหม่มากที่สุดคือ 5,482.83 บาท/ไร่ เกษตรกรได้ผลผลิตเฉลี่ย 10 ตัน/ไร่ มีรายได้จากการผลิตอ้อยเฉลี่ยไร่ละ 6,037.32 บาท และได้รับผลตอบแทนเฉลี่ยไร่ละ 2,379.67 บาท

ปัญหาที่เกษตรกรพบมากที่สุดในการผลิตอ้อย คือ ด้านราคาของผลผลิต ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ อัตราการงอกของอ้อยปลูกใหม่ พอดีค่านกลาง การให้น้ำแก่อ้อย การจัดคิวในการตัดอ้อยของหัวหน้าโคกดำ และขาดแคลนแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิต

คำนิยม

ปัญหาพิเศษฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือจากหลายท่านที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะ ผศ.ศุภสมบุรณ์ อึ้งรัตนากร ซึ่งเป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาปัญหาพิเศษที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางตั้งแต่เริ่มทำงานวิจัย รวมทั้งอาจารย์เอนก บุญยีน ซึ่งเป็นกรรมการปัญหาพิเศษ โดยให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการตรวจทานแก้ไขเอกสารทำให้เอกสารมีความสมบูรณ์

ขอขอบคุณเกษตรกรผู้ทำการผลิตอ้อยทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ และขอบคุณเพื่อนๆที่ให้ความช่วยเหลือด้านการวิเคราะห์ข้อมูลและการค้นคว้าข้อมูล

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณอาจารย์ทุกท่านในภาควิชาเทคนิคเกษตรที่ได้ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์และให้คำแนะนำในทุกๆเรื่อง ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และญาติพี่น้องที่ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและเป็นกำลังใจให้เสมอมา ทำให้การศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

นิภาพร ศรีทอง

มีนาคม 2548

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	ก
สารบัญภาพ	ข
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของการศึกษา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา	2
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	3
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	4
ความหมายของการท่องเที่ยว	4
องค์ประกอบของการท่องเที่ยว	6
องค์ประกอบทางการตลาดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว	8
ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	8
องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	12
ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	14
นโยบายการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	15
รูปแบบกิจการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	18
ประเภทของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ให้บริการกับนักท่องเที่ยว	20
การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	21
ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	22
สถานการณ์การท่องเที่ยว : จังหวัดระยอง	25
ข้อมูลพื้นฐานของตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง	26
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	31

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	37
กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	37
วิธีดำเนินการวิจัย	37
แนวทางการสัมภาษณ์	38
สถานที่และระยะเวลาที่ทำการวิจัย	38
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล	39
ประวัติเจ้าของสวนยางดา	39
แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยางดา	43
การวิเคราะห์ SWOT และแนวทางในการพัฒนาสวนยางดา	61
วิจารณ์ผลการศึกษา	66
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	72
ข้อเสนอแนะ	73
เอกสารอ้างอิง	74
ภาคผนวก	78

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงการประกอบอาชีพของประชากรใน ต.ตะพง อ.เมือง จ.ระยอง	28
2	แสดงจำนวนสถานที่สำคัญทางสังคมของ ต.ตะพง อ.เมือง จ.ระยอง	28
3	แสดงอัตราค่าบริการท่องเที่ยวโปรแกรมที่ 1 ของบ้านอุมยอม ต.แม่ท้อ อ.เมือง จ.ตาก	34
4	แสดงอัตราค่าบริการท่องเที่ยวโปรแกรมที่ 2 ของบ้านอุมยอม ต.แม่ท้อ อ.เมือง จ.ตาก	35
5	แสดงพัฒนาการของสวนขยายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545-2548	49
6	แสดงบทบาทหน้าที่ของบุคลากรของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา	61
7	แสดงการให้ความสำคัญต่อจุดแข็งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา	63
8	แสดงการให้ความสำคัญต่อจุดอ่อนของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา	64
9	แสดงการให้ความสำคัญต่อโอกาสของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา	65
10	แสดงการให้ความสำคัญต่ออุปสรรคของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา	65

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า	
1	แสดงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	7
2	แสดงแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	12
3	แสดงองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	13
4	แสดงจำนวนผู้เยี่ยมชมเยียน จำนวนวันพักเฉลี่ยปี พ.ศ. 2540 – 2544 และการคาดการณ์ปี พ.ศ. 2545 - 2549 จังหวัดระยอง	26
5	แสดงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา	43
6	แสดงการเปรียบเทียบการเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในปี 2548 ตั้งแต่วันเปิดสวนวันแรก (22 เม.ย.) ถึงวันปิดสวน (26 มิ.ย.)	47
7	แสดงการเปรียบเทียบจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างปี พ.ศ. 2547-2548	48
8	แสดงลานจอดรถสวนยายดา	52
9	แสดงซุ้มขายตัวหน้าสวนยายดา	52
10	แสดงเส้นทางเดินชมสวนของสวนยายดา	52
11	แสดงป้ายให้ความรู้ผักผลไม้	52
12	แสดงจุดถ่ายรูปเป็นที่ระลึกสวนยายดา	53
13	แสดงจุดบริการบุปเฟ่ผลไม้	53
14	แสดงบรรยากาศภายในศาลาและซุ้มนั่งรับประทานผลไม้	53
15	แสดงภาพการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา	54
16	แสดงโครงสร้างที่สำคัญภายในสวนยายดา	55
17	แสดงโครงสร้างที่สำคัญภายในสวนยายดา	57
18	แสดงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ จากค่าเข้าชมและชิมผลไม้ของสวนยายดา	56
19	แสดงการปฏิบัติงานในสวนของสวนยายดา	59
20	แสดงภาพการวิเคราะห์ SWOT และแนวทางการพัฒนาสวนยายดา	62

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ

(Introduction)

ความสำคัญและที่มาของการศึกษา (Statement of the Problem)

จากสองทศวรรษที่ผ่านมา จำนวนนักท่องเที่ยวนานาชาติที่มาเยือนประเทศไทยเพิ่มขึ้นถึง 5 เท่าจาก 1.2 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2518 เป็น 7 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2538 แต่จำนวนนี้เทียบเท่ากับร้อยละ 1 ของนักท่องเที่ยวของโลกเท่านั้น ดังนั้นประเทศไทยยังมีโอกาสขยายตลาดนักท่องเที่ยวนานาชาติอีกมาก และประเทศไทยอยู่ในตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ระหว่างแหล่งท่องเที่ยวที่มีความมหัสจรรย์ของโลก เช่นในประเทศจีนและอินเดีย รวมทั้งตั้งอยู่ในเส้นทางที่เชื่อมซีกโลกภาคเหนือและภาคใต้เข้าไว้ด้วยกัน ประเทศไทยจึงอยู่ในสถานะที่จะได้รับประโยชน์ จากการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวนานาชาติในภูมิภาคเหล่านี้ และการได้รับประโยชน์จากการเป็นสมาชิกของกลุ่มอาเซียนโดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกันในปี พ.ศ. 2543 คาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวภายในประเทศมีปริมาณเพิ่มขึ้น 2 เท่าเป็น 97 ล้านคนในปี พ.ศ. 2546 (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, มปป)

การท่องเที่ยวนอกจากจะทำให้รู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน จิตใจแจ่มใส เบิกบาน พ้นจากความจำเจและหน้าที่ในชีวิตประจำวันแล้วยังได้รับความรู้ ได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นประสบการณ์และกำไรชีวิตอย่างหนึ่ง ปัจจุบันได้มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ปรากฏให้เห็นในหลายพื้นที่ของประเทศไทย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ที่มุ่งให้เกิดการดูแลสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) ก็เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กล่าวคือ เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการใช้ทรัพยากรการเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ โดยการใช้กิจกรรมทางการเกษตร การดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น ความสวยงาม ความอุดมสมบูรณ์ ความอโรยของพืชพันธุ์ และผลไม้ที่เกิดจากการเพาะปลูก สภาพธรรมชาติ ระบบนิเวศที่มีความสวยงาม เน้นสิ่งดึงดูดความสนใจให้เกิดการท่องเที่ยว (นิรชนคนธัญญ์, 2547)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น สามารถทำให้เกษตรกรมีรายได้มากกว่าการนำผลผลิตจากสวนไปขายที่ตลาดเพียงอย่างเดียว ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชนบทดีขึ้นกว่าเดิม และยังสามารถเปิดโอกาสให้กับเกษตรกรรายอื่นเข้ามาค้าขายผลผลิตจากสวนเป็นการเอื้อกันเป็นเอกละแหร่งที่สวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอญูชาติให้เข้าไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลดต้นทุนค่าขนส่งในการนำผลผลิตไปขายที่อื่น และไม่ต้องโดนพ่อค้าคนกลางกดราคาด้วย ทั้งยังทำให้คนในชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ส่งผลให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งขึ้น ส่วนนักท่องเที่ยวก็ได้ซื้อผลผลิตที่สดในราคาถูกจากสวนโดยตรง เป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง แต่ถ้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีการจัดการที่ไม่ดีพอก็อาจทำให้เกษตรกรเกิดความเสี่ยงต่อการขาดทุนและแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเองก็เกิดความเสื่อมโทรมเร็วขึ้น เพราะฉะนั้นการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการท่องเที่ยวประเภทนี้

และเมื่อปี พ.ศ. 2541-2542 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้จัดให้มีโครงการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นในพื้นที่ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ซึ่งสวนยายดา ก็เข้าร่วมโครงการในครั้งนี้ด้วย หากนับระยะเวลาแห่งความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สวนยายดาจากการที่มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นทุกปี จนกระทั่งปัจจุบันนี้รวมระยะเวลาได้ 4 ปีแล้ว จากสาเหตุดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาถึงการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนยายดาแห่งนี้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา (Objetives of the Study)

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนยายดา ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาสวนไม้ผลของสวนยายดา ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Significance of the Study)

1. ทำให้ทราบถึงรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนยายดา ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมถึงแนวทางในการพัฒนาสวนยายดา ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง และสวนไม้ผลอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา (Scope and Limitation)

เป็นการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนยายดา ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ในด้านประวัติความเป็นมา การดำเนินงาน การบริหารการจัดการด้านต่าง ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภายในสวณขยายดา ตลอดจนศึกษาถึงปัญหาและแนวทางการพัฒนาสวณขยายดา โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนมิถุนายนถึงตุลาคม พ.ศ. 2548

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ (Operational Definition of Terms)

การจัดการ หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่สวณขยายดาตั้งไว้ โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บุคคล งบประมาณ และวัสดุสิ่งของต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและเป็นกระบวนการ

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การเดินทางมาเยือนสวณขยายดาซึ่งมีกิจกรรมด้านการเกษตรเป็นหลัก โดยมีกวรจัดประเภทของการบริการต่าง ๆ ไว้รองรับ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ประสบการณ์ และการพักผ่อนหย่อนใจ

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม หมายถึง ผู้ศึกษาวิจัยเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มผู้ถูกศึกษา มีการร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน และพยายามให้กลุ่มผู้ถูกศึกษายอมรับว่าผู้สังเกตมีสถานภาพและบทบาทเช่นเดียวกับตน

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก หมายถึง การสัมภาษณ์ในสิ่งที่ผู้วิจัยสนใจกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม เพื่อจะได้ข้อมูลที่มีความละเอียดมากขึ้น ซึ่งไม่สามารถคาดคะเนหรือใช้การสร้างแบบสอบถามเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่แก่ผู้ศึกษาวิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

(Review of Related Literature)

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐาน และแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1. ความหมายของการท่องเที่ยว
2. องค์ประกอบของการท่องเที่ยว
3. องค์ประกอบทางการตลาดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
4. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
5. องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
6. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
7. นโยบายการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
8. รูปแบบกิจการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
9. ประเภทของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ให้บริการกับนักท่องเที่ยว
10. การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
11. ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
12. สถานการณ์การท่องเที่ยว : จังหวัดระยอง
13. ข้อมูลพื้นฐานของตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
14. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว หมายถึง การจัดการการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทั้งด้านการจัดการทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยว การบริการ และการตลาดที่ถูกต้องเหมาะสม (สินธุ์ สโรบล, 2546 : 24)

มนัส สุวรรณ (2530 : 19) กล่าวถึงการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่แรกเริ่มเดิมทีนั้นคงมิได้มีอะไรเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจโดยตรง จุดประสงค์สำคัญของผู้ท่องเที่ยวอาจมุ่งหวังเพียงเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด และความเหนื่อยล้าจากการประกอบอาชีพหรืองานประจำ เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น การดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของชีวิตก็

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ผลที่ตามมาประการหนึ่ง คือ ความต้องการที่จะพักผ่อนและ / หรือ ประกอบกิจกรรมนันทนาการมีมากขึ้น

ฉลงศรี พิมลสมพงศ์ (2542 : 4) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อความเพลิดเพลิน และพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นการเดินทางที่มี เงื่อนไข 3 ประการ คือ

1. เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว แต่ไม่ใช่เป็นการตั้งรกรากอยู่ ประจำ
2. การเดินทางนั้นเป็นไปด้วยความสมัครใจ หรือความพึงพอใจของผู้เดินทางเองไม่ใช่ เป็นการถูกบังคับ
3. เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้ ที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบอาชีพ หรือหา รายได้

ด้อย ชุมสาย (2518 : 16-17) ได้กล่าวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็น กิจกรรมทางสังคม และกิจกรรมเชิงมนุษยสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจ การพักผ่อน หย่อนใจ การศึกษาและการเรียนรู้ โดยเฉพาะทางสังคมนั้นไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวในประเทศ ของตน หรือในต่างประเทศ ได้เป็นปัจจัยประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทางด้านสังคมและ วัฒนธรรมในตัวคน โดยที่ นักท่องเที่ยวอาจเป็นนักธุรกิจ นักเดินเรือ นักสำรวจ นักศึกษา นักจาริก แสวงบุญที่มีเวลาว่าง การท่องเที่ยวจะช่วยให้เกิดการสัมผัสกับอารยธรรมที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งทำทนายให้นำไปเปรียบเทียบกับอารยธรรมของบ้านเมืองตน ทำให้แผ่ขยายความคิดของตน ไปสู่ผู้อื่นหรือรับเอาความคิดของผู้อื่นมาใคร่ครวญ ทำให้สามารถเรียนรู้เทคนิคใหม่ ๆ ในเรื่องการ คำขายและอุตสาหกรรม ทั้งยังเป็นสื่อมนุษยสัมพันธ์ระหว่างชาวโลก การศึกษาเรียนรู้ในสิ่งแปลก ใหม่เหล่านี้ อาจส่งผลสะท้อนมายังความคิดและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เช่น การได้พบปะคน ต่างชาติต่างวัฒนธรรม การได้พบขนบธรรมเนียมประเพณีใหม่ ๆ การเข้าไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ เรียกร่องคตินิยม (Convention) ใหม่ ซึ่งจะเรียกร้องให้นักท่องเที่ยวปรับพฤติกรรมเดิมของตน ให้ เหมาะกับท้องถิ่นนั้น สภาวะดังกล่าวนี้ย่อมส่งผลต่อภาวะทางจิตของนักท่องเที่ยว ที่จะต้องสร้าง มนุษยสัมพันธ์ที่ระหว่างตัวเขากับสิ่งเหล่านี้ ในขณะที่เดียวกันคนในท้องถิ่นอาจจะต้องปรับตัวหรือ ได้รับผลกระทบด้านค่านิยมทางสังคมไปด้วย

ดังนั้นตามความหมายนี้การท่องเที่ยวจึงมีขอบเขตที่กว้าง มิได้หมายถึงการเดินทางเพื่อ การพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนาน แต่การเดินทางเพื่อการหาความรู้ เพื่อไปเล่นกีฬา ตลอดจนเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง ก็นับได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวได้ทั้งสิ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากแนวความคิดข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีมานานหลาย ศตวรรษเป็นกิจกรรมสังคมเชิงมนุษยสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจ การพักผ่อนหย่อนใจ และการเรียนรู้ แต่เดิมนั้นเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางไปถึงถิ่นใด ก็จะปรับตัวเองให้เข้ากับ วัตถุประสงค์และสิ่งแวดล้อมของถิ่นนั้น ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม ต่าง ๆ ให้เข้ากับนักท่องเที่ยว หรืออำนวยความสะดวกอย่างเต็มที่ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามา มาก ๆ ความหมายของนักท่องเที่ยว โดยหลักการนั้นอาจกำหนดได้ด้วยเงื่อนไข คือ เป็นการ เดินทางด้วยความสมัครใจจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว ด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ (สุจารี จันทรสุข, 2541 : 10)

โดยสรุปแล้ว การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางไปเยือนพื้นที่ที่มีกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการ ชั่วคราว โดยมีการจัดประเภทของการบริการไว้รองรับ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวมีความสุข ความพึง พอใจ และความประทับใจ

2. องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2529 : 2-7) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการท่องเที่ยวว่า เป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ทรัพยากรแหล่ง ท่องเที่ยว บริการการท่องเที่ยว และตลาดการท่องเที่ยว แต่ละองค์ประกอบมีองค์ประกอบย่อย ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ความแตกต่างของแต่ละรูปแบบการท่องเที่ยว จึงอยู่ที่ความแตกต่างในองค์ประกอบย่อย และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั่นเอง

1. ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) หรือทรัพยากรการท่องเที่ยว แหล่ง ท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรที่สำคัญ จัดเป็นอุปทานการท่องเที่ยว ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงออกถึงประเพณีต่าง ๆ แหล่ง ท่องเที่ยวซึ่งแสดงถึงความงดงามในรูปแบบต่าง ๆ ของภูมิประเทศ แหล่งท่องเที่ยวที่ให้ความ บันเทิง และแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะตัว สำหรับในประเทศไทย การท่องเที่ยวแห่ง ประเทศไทย (ททท.) ได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์โบราณคดี และแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่ ให้ความบันเทิงนั้นจัดเป็นส่วนส่วนหนึ่งในสถานบริการนักท่องเที่ยว

2. บริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) บริการที่รองรับการท่องเที่ยวเป็นอุปทาน ประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เป็นจุดหมายปลายทางหลักของนักท่องเที่ยว แต่เป็นบริการที่รองรับให้เกิด ความสะดวกสบายและความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในบางโอกาสอาจเป็นตัวดึงดูดใจได้เช่นกัน เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

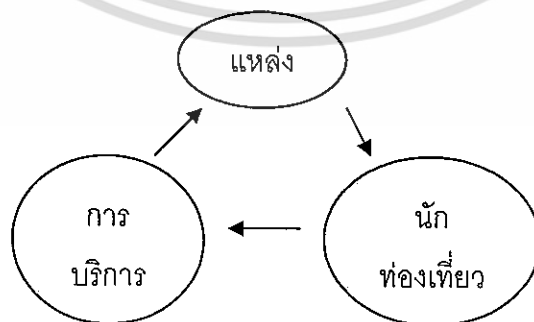
บริการการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรม และแหล่งบริการอื่น ๆ ทั้งนี้รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่น ๆ ด้วย

3. ตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourist) ตลาดการท่องเที่ยวเป็นการแสดงออกของอุปสงค์ที่มีความปรารถนาในการท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งในกระบวนการจัดการได้หมายรวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาการขาย และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วย

สินธุ์ สโรบล (2546 : 22) ได้กล่าวถึงกระบวนการท่องเที่ยวไว้ว่า กระบวนการท่องเที่ยวมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ตลาดการท่องเที่ยว และการบริการ การท่องเที่ยวที่มีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง การท่องเที่ยวจึงเป็นกระบวนการที่ตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายทางสังคมและเศรษฐกิจ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543 : 122) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวไว้ดังนี้ การท่องเที่ยวมีองค์ประกอบปัจจัยภายในที่สำคัญ 3 ประการ คือ แหล่งหรือสิ่งดึงดูดใจ การบริการ และนักท่องเที่ยว จากการพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 3 ประการ ในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรดังแสดงในภาพที่ 1 จะมีลักษณะ ดังนี้

1. แหล่ง / ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรที่สำคัญ จัดเป็นอุทยานการท่องเที่ยว ที่มีกิจกรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของสถานที่นั้น ๆ ที่สามารถดึงดูดและเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว
2. การบริการ หมายถึง สิ่งที่ได้จัดไว้รองรับตามมาตรฐานเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว
3. นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ต้องการได้รับความรู้สึกและเพลิดเพลิน มีความสามารถและยินดีจะจ่ายเพื่อเข้าถึงแหล่งและใช้บริการ

ภาพที่ 1 แสดงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ที่มา : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์หรือการเชิงเงินเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อผู้จัดทำเห็นประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. องค์ประกอบทางการตลาดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2542 : 59) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหรือส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบหลาย ๆ อย่างที่ผู้ประกอบการใช้เป็นเครื่องมือหรือกลยุทธ์ทางการตลาดที่สามารถควบคุมหรือพัฒนาได้ (4P) เพื่อให้ธุรกิจการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ องค์ประกอบเหล่านี้ได้แก่

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สินค้าและบริการทุกอย่างที่ผู้ประกอบการธุรกิจเสนอขาย เช่น รายการทัวร์เหมา (Package tour) หรือเรือสำราญ (Cruise)
2. ราคา (Price) หมายถึง ราคาของสินค้าและบริการ และการกำหนดราคา เช่น ราคาทัวร์ยุโรป 9 วัน 3 ประเทศ 46,900 บาท
3. ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place/Process of Delivery) หมายถึง กระบวนการหรือช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการไปให้ถึงลูกค้าโดยรวดเร็วและสะดวกที่สุด เช่น จัดจำหน่ายโดยบริษัทตัวแทนจำหน่าย (Travel Agent)
4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) หมายถึง วิธีการที่จะกระตุ้นให้ลูกค้าต้องการซื้อสินค้าและบริการเร็วขึ้น ซื้อจำนวนมากขึ้น เช่น การโฆษณา (Advertising) การส่งเสริมการขาย (Sales Promotion)

4. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ภราเดช พัยควิเชียร (2539 : 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น มีขอบเขตซึ่งจำกัดโดย รูปแบบและสถานที่ตลอดจนในเรื่องกลุ่มนักท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 ข : 12-15) สรุปความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง และให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึกให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ในปัจจุบันแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีทั้งภาครัฐและเอกชน ในการตระหนักถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยก่อให้เกิดกระแสสำคัญ 2 ประการขึ้นพร้อมกัน คือ กระแสความต้องการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น และขณะเดียวกันเกิดกระแสต้องการเร่งรัดให้มีการเสนอขายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น ซึ่งกระแสสำคัญทั้ง 2 ประการนี้ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดการพัฒนา และ

เอกสารการตลาดของการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากที่ออก อันจะช่วยอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและราคาไม่ต่ำกว่าครึ่งหนึ่ง อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัฒนธรรมให้ยั่งยืนตลอดไป จึงเป็นสาเหตุสำคัญให้เกิดการจัดประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อม และพัฒนาแบบยั่งยืนขึ้น ณ เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา เมื่อเดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 1990 (พ.ศ.2533) จากผลของการประชุมครั้งนี้ ได้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า "เป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันก็ปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลัง จึงมีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคม และสุนทรียภาพ พร้อมรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และระบบนิเวศได้ด้วย" จากคำจำกัดความดังกล่าว สามารถนำมาแปลเป็นหลักการเบื้องต้น เพื่อสร้างกรอบนโยบาย และแนวทางการปฏิบัติของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้ 10 ประการ ดังต่อไปนี้ คือ

1. มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างจริงจังก่อน แล้วจึงพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างประเทศอย่างค่อยเป็นค่อยไปภายหลัง เพื่อให้เหมาะสมกับระบบสาธารณูปโภคที่รองรับเป็นสำคัญ
2. มุ่งให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่
3. มุ่งพิจารณาอย่างรอบคอบถึงขอบเขตที่เหมาะสมของการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้ควรพยายามผลักดันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่นั้น ๆ
4. มุ่งให้ข้อมูลทางการท่องเที่ยวอย่างเทียบพร้อมแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ และเคารพในสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย
5. มุ่งใช้วัสดุและผลผลิตในท้องถิ่นเพื่อช่วยลดการค้ำกับต่างประเทศได้ทางหนึ่ง และเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย
6. มุ่งกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นเพื่อนำรายได้เข้าท้องถิ่นนั้นให้มากที่สุด อันเป็นประโยชน์ในระยะยาวของชุมชนในท้องถิ่น
7. มุ่งจ้างงานในท้องถิ่นโดยส่งเสริมรูปแบบของงานที่น่าสนใจ และได้รับผลตอบแทนสูงให้แก่ชุมชนท้องถิ่นนั้น
8. มุ่งพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น อันจะช่วยยกระดับการบริการการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น
9. มุ่งรักษาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้อยู่รอดในระยะยาว เพื่อเป็นแหล่งรองรับการท่องเที่ยวตลอดไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

10. มุ่งทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาค ระหว่างภาคธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐบาล

จากกรอบนโยบายและแนวทางปฏิบัติ 10 ประการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนดังกล่าวข้างต้น ทำให้ประเทศต่าง ๆ พยายามคิดหารูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ เพื่อไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นเหตุให้มีการจัดประชุม Earth Summit ขึ้นที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน ค.ศ. 1992 (พ.ศ. 2535) ในที่ประชุมมุ่งเน้นความสนใจของทั่วโลกสู่ประเด็นเรื่องการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และสรุปทเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมา เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จากการประชุมนี้เอง ทำให้เกิดแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเกิดจากกระแสการเรียกร้องหลัก 3 ประการดังต่อไปนี้ คือ

1. กระแสความต้องการของชาวโลกให้เกิดจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกระแสความต้องการของประชาชนทั่วโลกให้เกิดการสร้างจิตสำนึก ในแง่การอนุรักษ์ต่อสิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่นจนถึงขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศ เพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพเอาไว้
2. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกระแสความต้องการที่มีมากขึ้นในหมู่นักท่องเที่ยวที่ต้องการได้รับความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าความสนุกสนานเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว
3. กระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นให้เกิดการมีส่วนร่วม ในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อเป็นหลักประกันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง ชุมชนท้องถิ่นยอมรับในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ และเพื่อให้เกิดรายได้ที่เหมาะสม

จากกระแสหลักทั้ง 3 กระแสดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดความตื่นตัวในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ขึ้น เพื่อมาทดแทนหรือแข่งขันกับการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม โดยมีการประยุกต์รูปแบบการท่องเที่ยวที่นำไปสู่กระแสหลักทั้ง 3 หลายรูปแบบ แต่รูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวถึงกันมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ

1. การใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีจุดมุ่งหมายให้มีการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ ที่จะต้องไม่สร้างผลกระทบด้านลบ ให้แก่สิ่งแวดล้อมในทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้น

เนื่องจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อมดั้งเดิม เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศแสวงหาในการเดินทางมาท่องเที่ยว จึงต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจ

2. การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพราะทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว จึงต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดผลกระทบต่อทางลบจากการใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว จนเกิดสภาพเสื่อมโทรมหรือถูกกระทบให้ด้วยคุณค่าลง ดังนั้นการให้ความรู้ความเข้าใจ และการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ชุมชนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ เป็นต้น

3. การสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยส่วนมากเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้ และแสวงหาประสบการณ์จากการท่องเที่ยว โดยนิยมเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยากลำบากและท้าทาย และมักไม่สนใจกับความสะดวกสบายมากนัก แต่จะสนใจกับการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทั้งระดับกว้างและระดับลึก เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และสร้างความพึงพอใจให้แก่ นักท่องเที่ยวมากกว่า

4. การให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม โดยชุมชนท้องถิ่นที่ตั้งอยู่รอบ ๆ แหล่งท่องเที่ยวควรได้รับการพิจารณาเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม อันจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การลงทุนในธุรกิจการท่องเที่ยวขนาดเล็ก การเป็นมัคคุเทศก์ การนำสินค้าที่เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมาขายแก่นักท่องเที่ยว และการจ้างงานในสวนบริการอื่น ๆ เป็นต้น เราสามารถนำแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการ ข้างต้นมา สร้างเป็นรูป เพื่อให้เข้าใจง่ายและชัดเจนยิ่งขึ้น ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ที่มา : บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 ก)

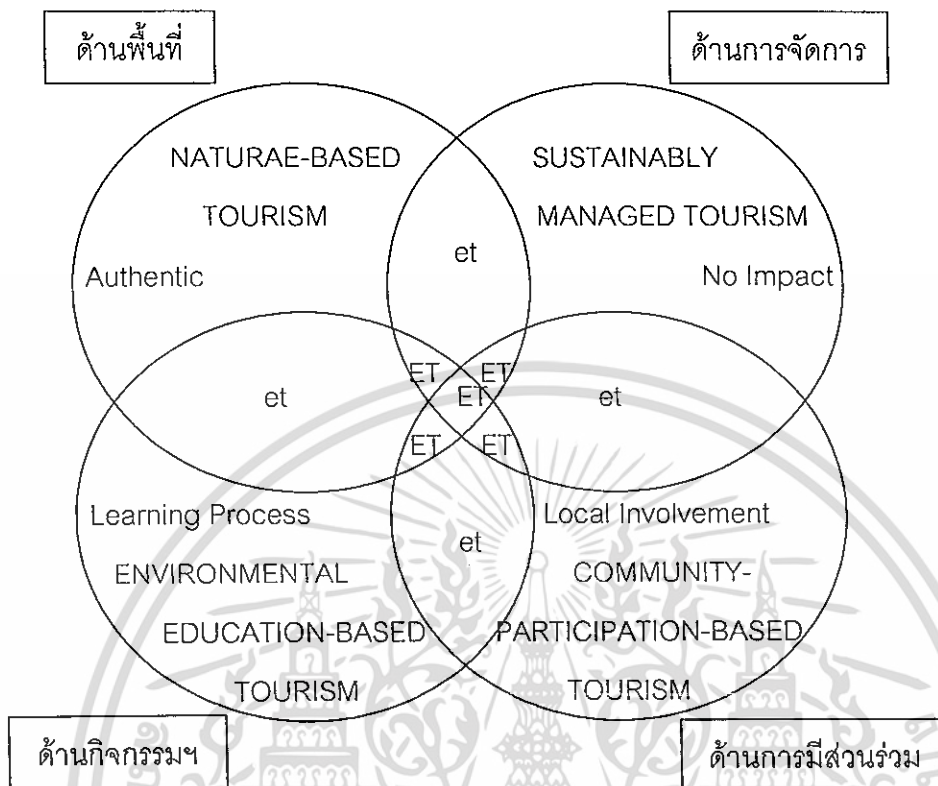
5. องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นำชัย ทนุผล และคณะ (2543) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งครอบคลุมลักษณะพื้นฐานขององค์ประกอบ (key elements) 4 ด้าน ดังภาพที่ 3

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (identity or authentic or endemic or unique) ทั้งนี้รวมถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (eco-system) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานที่อยู่กับธรรมชาติ (nature-based tourism)

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (responsible travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (no or low impact) มีการจัดการที่ยั่งยืน ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 3 แสดงองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ที่มา : นำชัย ทนุผล และคณะ (2543)

ควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (sustainably managed tourism)

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (learning process) โดยมีการให้การศึกษา (education) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ (knowledge) ประสบการณ์ (experience) ความประทับใจ (appreciation) เพื่อสร้างความตระหนักและปลุกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (environmental education-based tourism)

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (involvement of local community or people's participation) ที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (local benefit) โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้หมายความรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในพื้นที่เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (grass root) จนถึงการปกครองท้องถิ่น และอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องจึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (community participation based tourism)

ข้อกำหนดที่ชัดเจนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ขององค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้าน หากการท่องเที่ยวใดที่มีองค์ประกอบครบสมบูรณ์ดังกล่าวแล้ว จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไป ความสมบูรณ์จะลดน้อยลง จนอาจต้องจัดการส่งเสริมหรือทำให้การท่องเที่ยวนั้นเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ๆ ต่อไป

6. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กล่าวคือ เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการใช้ทรัพยากรการเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ โดยการใช้กิจกรรมทางการเกษตร การดำรงชีวิตหรือวิถีของประชาชนในท้องถิ่น ความสวยงาม ความสมบูรณ์และความอร่อยของพืชพันธุ์และผลไม้ที่เกิดจากการเพาะปลูก สภาพธรรมชาติ ระบบนิเวศที่สวยงาม เน้นสิ่งดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยว

สร้อยดี อาสาสมัครพกิจ (2540) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) ไว้ว่า เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ที่กำลังได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในต่างประเทศ เช่น ประเทศเยอรมนี ประเทศมาเลเซีย และประเทศอินโดนีเซีย มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างจริงจัง ส่งผลให้ประเทศไทยเริ่มเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปี พ.ศ. 2540 โดยกรมส่งเสริมการเกษตรได้มีโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้อนรับปีท่องเที่ยวไทยในปี พ.ศ. 2541-2542 (Amazing Thailand 1998-1999) ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวประเภทดังกล่าวขึ้น ส่งผลให้เกิดการแก้ปัญหาการว่างงานของคนในชนบท อันเนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจภายในประเทศ และเป็นการกระจายรายได้อีกทางหนึ่ง ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอาจถือได้ว่า เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ให้ความสนใจควบคู่ไปในด้านการทำการเกษตร รวมถึงการพักผ่อนในบรรยากาศที่มีวิถีชีวิตแบบชนบท โดยที่เราใช้ภูมิปัญญาด้านการเกษตรที่มีมาอย่างช้านาน และมีความเหมาะสมทางสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ประเทศไทยมีความได้เปรียบทางศักยภาพของการท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นอย่างมาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และสวัสดิ์ อาสาธรพกิจ (2540) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางด้านการเรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกรรมของชาวชนบท โดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตร และวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดการเรียนรู้ทำให้เกิดประโยชน์ ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชนและตัวเกษตรกร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร จะเป็นการอนุรักษ์ ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม

สุรเชษฐ์ เชนฐมาต (2538 : 17) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง "การท่องเที่ยวที่นำนักท่องเที่ยวออกไปสู่พื้นที่ที่เป็นแหล่งพืชไร่พืชสวน โดยเกษตรกรจะเป็นผู้นำ หรืออาจมีมัคคุเทศก์นำ แต่ว่ามีการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของเกษตรกรรวมทั้งดำเนินงานในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และบางครั้งนักท่องเที่ยวเองเข้าไปร่วมช่วยเหลือเกษตรกรด้วย"

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่า เป็นการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และสัตว์เลี้ยง เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความล้าเร้า และเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้รับความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543 : 5-6) สรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ว่า การท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมหลักด้านการเกษตรที่สามารถดึงดูดและเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว โดยมีบริการจัดไว้ให้รองรับเพื่อสนองตอบตามมาตรฐานความต้องการของนักท่องเที่ยว ให้ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน

ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การเดินทางที่มุ่งเน้นไปเยือนพื้นที่ที่มีกิจกรรมด้านการเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยมีการจัดการบริการไว้รองรับ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ประสบการณ์และการพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์พื้นที่และกิจกรรมการเกษตรให้มีคุณภาพและยั่งยืนต่อไป

7. นโยบายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ได้กล่าวถึง การกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อให้มีความสอดคล้องกับความต้องการในระดับต่าง ๆ ของกระบวนการการพัฒนาประเทศ และสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในฐานะสินค้าท่องเที่ยวใหม่ให้เป็นสาขาการพัฒนาที่สามารถเสริมสร้างศักยภาพของการพัฒนาการเกษตร และสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร โดยแนวคิดดังกล่าวนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงควรตอบสนอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนนโยบายสาขาการพัฒนาหลักของประเทศ 3 ส่วน คือ การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาการเกษตร การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาทรัพยากร แนวนโยบายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1. พัฒนาแนวทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยยังคงรักษาบทบาทหน้าที่และวัตถุประสงค์หลักของแหล่งท่องเที่ยว
2. พัฒนาภาคการเกษตร ให้มีบทบาทด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นขั้นตอน และสอดคล้องกับความต้องการเชิงนโยบายทุกระดับ
3. มีการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความสมดุลการพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาการเกษตร และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการจัดการทรัพยากร
4. ทำให้เกิดการผสมผสานกับการพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ของประเทศ
5. ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาโดยเน้นการมีส่วนร่วมระหว่าง ภาครัฐ เอกชน ชุมชน และท้องถิ่น
6. มีจัดการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเน้นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของการพัฒนาการเกษตร การอนุรักษ์ วิถีชีวิตของเกษตรกร วัฒนธรรมเกษตรกรรม การอนุรักษ์ และเผยแพร่ วัฒนธรรมไทย
7. จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐาน และบริการรองรับที่เหมาะสม และเพียงพอต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม ควบคุม และป้องกันผลกระทบอย่างมีประสิทธิภาพ

ในขณะเดียวกันการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้ได้ผลอย่างยั่งยืน ควรจะต้องประกอบด้วยนโยบายการส่งเสริมและมีมาตรการรองรับในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านแหล่งท่องเที่ยว

1. ให้ความสำคัญสนับสนุนพื้นที่หรือย่านเกษตร แหล่งที่มีศักยภาพสูง และแหล่งที่มีการดำเนินการเข้ามามีบทบาทด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเป็นการพัฒนานำร่องสร้างชื่อเสียงให้กับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศทั้งระบบ
2. จัดให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเพิ่มบทบาทให้เต็มศักยภาพ และความเหมาะสม เพื่อให้ความสามารถพัฒนาจุดขายด้านการผลิต ภูมิปัญญาเกษตร วิถีชีวิต และระบบชุมชน
3. จัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีภาพลักษณ์ของการเกษตรเฉพาะถิ่น เพื่อเผยแพร่ชื่อเสียงสินค้าเกษตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย
4. จัดให้มีการท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาบริการที่ได้มาตรฐาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความพร้อมรองรับการท่องเที่ยว เพื่อการศึกษา การให้บริการสินค้าการเกษตร หรืออาหาร และการพักผ่อน

ด้านการตลาด

1. พัฒนาให้เป็นตลาดจุดมุ่งหมายเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และจุดมุ่งหมายเดียวกับจุดท่องเที่ยวประเภทอื่น
2. จัดให้เป็นสินค้าท่องเที่ยวหนึ่งในการทำส่งเสริมการตลาด
3. พัฒนาให้มีกลไกตลาดที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้มากที่สุด
4. พัฒนาให้ตลาดมีจุดเดียวกัน หรือเสริมตลาดท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเอเชียแปซิฟิก
5. สนับสนุนให้มีการพัฒนารูรูกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้น

ด้านส่งเสริม ควบคุม และป้องกันผลกระทบ

1. จัดให้มีโครงการส่งเสริมเพื่อใช้มาตรการด้านการลงทุน วิชาการ และด้านการตลาด เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเข้าสู่ระบบ
2. กำหนดให้มีการเปิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความพร้อม และได้รับอนุญาตเพื่อการท่องเที่ยวเป็นกิจการที่ต้องมีระบบการควบคุมด้านมาตรฐาน การติดตามตรวจสอบ และมีความปลอดภัย
3. ปรับปรุงกฎหมายเพื่อรองรับกับการส่งเสริม และควบคุมการให้บริการที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมทั้งให้มีการพัฒนากฎหมายท้องถิ่นขึ้นมารองรับ
4. จัดให้มีองค์กรระดับต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อกำหนดนโยบาย ควบคุม และกำกับทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
5. กำหนดให้เป็นกิจการที่มีการควบคุมดูแลปัญหา ผลกระทบด้านสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด

ด้านการผสมผสานการท่องเที่ยว

1. จัดให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของประเทศที่สมบูรณ์
2. จัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีบทบาทในการท่องเที่ยวในการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวภาคพื้นดิน (Overland Tourism)
3. นำทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในชนบท ที่อยู่ใกล้กันมาพัฒนาควบคู่กับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อการเพิ่มศักยภาพและความดึงดูดใจ
4. จัดให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นส่วนหนึ่ง ที่เน้นนำหลักการเชิงนิเวศมาใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ด้านการบริการ

1. ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดบริการ เพื่อเป็นการสร้างอาชีพและรายได้
2. รักษามาตรฐานบริการให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น
3. กระจายการบริการให้ทั่วถึงและสอดคล้องกับความต้องการ

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

1. จัดให้มีระบบการของรัฐและการขนส่งนักท่องเที่ยวเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
2. จัดให้มีการพัฒนาระบบควบคุม ด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม กับแหล่งท่องเที่ยว
3. จัดให้มีสถาบันฝึกอบรมเป็นการเฉพาะ เพื่อสร้างการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
4. จัดให้มีระบบเครือข่ายด้านการรักษาความปลอดภัยเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุน

1. จัดให้มีองค์กรในรูปคณะกรรมการระดับท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่ในแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น
2. จัดงบประมาณสนับสนุนให้กับท้องถิ่น เพื่อดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
3. พัฒนากลไกการมีส่วนร่วม ระหว่างภาคธุรกิจเอกชนด้านการท่องเที่ยวท้องถิ่น และเกษตรกร เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปลักษณะสินค้าที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
4. กำหนดให้มีหลักเกณฑ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร พัฒนาการท่องเที่ยวโดยจะได้รับความสนับสนุนจากรัฐเป็นกรณีพิเศษ

8. รูปแบบกิจการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ร่ำโพพรรณ แก้วสุริยะ (2542) ได้จำแนกรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามลักษณะของการดำเนินงานท่องเที่ยวไว้ 3 ประการดังนี้

1. จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรประเภทชุมชนหรือหมู่บ้านเกษตร ดำเนินการในลักษณะร่วมกัน โดยมีกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้านเป็นสมาชิก มีทั้งประเภทที่พักค้างคืนในหมู่บ้านได้ และประเภทระยะสั้น ไม่เกิน 1 วัน ในแต่ละจุดจะมีลักษณะเด่นโดยเฉพาะ เช่น หมู่บ้านทำนา หมู่บ้านไม้ดอกไม้ประดับ หมู่บ้านพืชผัก ฯลฯ นอกจากกิจกรรมที่เป็นจุดเด่นแล้วยังมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่น่าสนใจประกอบด้วย ในหมู่บ้านที่จัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้นจะแบ่งเขตเพื่อให้เหมาะสมต่อการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นส่วน ๆ ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- บริเวณที่จัดหรือศูนย์กลางบริการนักท่องเที่ยวเป็นจุดแรกที่นักท่องเที่ยวจะแวะพักผ่อน เที่ยวชมหรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ลานจอดรถ ที่พักนักท่องเที่ยว ที่รับประทานอาหาร เครื่องดื่ม ที่จำหน่ายสินค้าแปรรูป และแปลงรวบรวมพืชผักที่สนใจ ฯลฯ

- ส่วนที่เป็นพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรในหมู่บ้านเกษตร โดยเกษตรกรเหล่านี้จะได้รับคำแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรเป็นอย่างดีสามารถให้นักท่องเที่ยวเข้าชมหรือร่วมกิจกรรมในพื้นที่ของเกษตรกรแต่ละรายได้

2. จุดท่องเที่ยวการเกษตรประเภทเฉพาะรายบุคคลหรือรายกิจกรรม เป็นจุดท่องเที่ยวเกษตรที่เป็นสวนหรือไร่เนาของเกษตรกรเฉพาะรายใดรายหนึ่ง โดยส่วนใหญ่จะเป็นสวนเกษตรที่มีความก้าวหน้าในการปลูกเฉพาะอย่าง เช่น สวนเงาะ ทุเรียน สวนมะม่วง สวนลิ้นจี่ สวนลองกอง สวนเกษตรผสมผสาน สวนไม้ดอกต่าง ๆ สวนผักต่าง ๆ จุดท่องเที่ยวเหล่านี้ กรมส่งเสริมเกษตรจะเข้าไปให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านเทคโนโลยีและการจัดการให้ดีขึ้น ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการพืชพันธุ์

3. จุดท่องเที่ยวเกษตรประเภทเทศกาลหรือปรากฏการณ์ เป็นลักษณะของจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีการจัดงานเทศกาล หรือเป็นปรากฏการณ์ทางการเกษตรที่น่าสนใจในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เช่น ทุ่งดอกทานตะวันบาน ทุ่งดอกปทุมมา เป็นต้น

โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (2541) ได้กล่าวถึงรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ในลักษณะใกล้เคียงกับ ไร่ไพพรรณ แก้วสุริยะ คือ

1. รูปแบบกิจการการท่องเที่ยวรายบุคคล ได้แก่ การนำเที่ยวชมสวนของเกษตรกรที่เป็นรายบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ เช่น สวนทุเรียน มังคุด สวนไม้ดอก หรือแม้แต่ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ทั้งนี้ผู้เยี่ยมชมจะได้รับความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิต การจัดการ การตลาด และยังสามารถซื้อผลผลิตต่าง ๆ ที่ทางสวนจัดจำหน่ายอีกด้วย

2. รูปแบบกิจการการท่องเที่ยวตามฤดูกาลหรือเทศกาล เช่น งานวันทุเรียนโลก งานวันเงาะโรงเรียน ทุ่งดอกทานตะวันบาน ทุ่งดอกปทุมมา ซึ่งการท่องเที่ยวแบบนี้จะมีขึ้นเฉพาะในช่วงที่มีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการเกษตรเท่านั้น

3. รูปแบบกิจการการท่องเที่ยวตามชุมชนหรือหมู่บ้านเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรในชุมชนหรือในหมู่บ้านร่วมกันจัดตั้ง บริหารและจัดการท่องเที่ยว โดยกรมส่งเสริมการเกษตรให้ความร่วมมือสนับสนุนในการจัดทำโครงสร้างทางกายภาพ การจัดภูมิทัศน์ การให้แนวความคิดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่และความสามารถของเกษตรกรในชุมชนนั้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

9. ประเภทของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ให้บริการกับนักท่องเที่ยว

ลินธุ์ สโรบล (2546 : 23) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมที่เสริมกระบวนการเรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเฉพาะในด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสังคมกระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นในทุกขณะทุกขั้นตอนของการจัดการท่องเที่ยวซึ่งจะทำให้มีการสั่งสมประสบการณ์ที่ดีและมากขึ้นตามลำดับ เพื่อให้บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การเรียนรู้ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และประชาชนท้องถิ่น

ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละแห่ง จะมีกิจกรรมที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวไว้หลาย ๆ กิจกรรม แล้วแต่สภาพจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละแห่ง ซึ่งรพีพรพรรณ แก้วสุริยะ (2547) ได้กล่าวถึงประเภทของกิจกรรมที่ให้บริการกับนักท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. ประเภทร่วมกิจกรรมระยะสั้น ได้แก่ การเข้าชมสวนเกษตร โดยนักท่องเที่ยวอาจเก็บผลผลิตในสวน หรือซื้อผลผลิตโดยเลือกเก็บได้ และทำกิจกรรมพื้นบ้านระยะสั้น ร่วมกับชาวบ้าน เช่น ซี่ควาย นึ่งเกวียน ไถนา และอื่น ๆ
2. ประเภทให้นักท่องเที่ยวพักแรมในหมู่บ้าน การให้นักท่องเที่ยวพักแรมในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการศึกษา และสัมผัสกับชีวิตของชาวชนบทเกษตร โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับบริการที่อบอุ่น ปลอดภัย สะดวก และสะอาด
3. ประเภทอบรมให้ความรู้เกษตรแผนใหม่และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน การทำเกษตรแผนใหม่ เช่น การปลูกและการดูแลรักษา การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร อาจมีการให้ประกาศนียบัตรด้วย การเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การศึกษาแมลงที่มีประโยชน์ พืชผักพื้นเมืองที่กินได้ การทำน้ำตาลมะพร้าวและน้ำตาลโตนด ฯลฯ
4. ประเภทจำหน่ายสินค้า และผลิตภัณฑ์เกษตรสินค้าหัตถกรรมพื้นเมืองของเกษตรกรของใช้ ของที่ระลึกต่าง ๆ ผลไม้สด ดอกไม้สด เมล็ดพันธุ์พืชที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวซื้อไปปลูก
5. ประเภทให้ลู่ทางธุรกิจ ช่วงที่ธุรกิจอื่น ๆ ประสบปัญหาจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อหาลู่ทางการทำธุรกิจเกี่ยวกับการเกษตร เพราะเป็นธุรกิจที่ให้ผลตอบแทนเร็ว การท่องเที่ยวลักษณะนี้นอกจากช่วยเอื้อประโยชน์ให้กับเกษตรกรแล้ว ยังเป็นหนทางที่ช่วยภาคเอกชนที่รับผลกระทบจากสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันอีกด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

10. การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2542 : 27-29) ได้กล่าวถึง การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะต้องมีการบริหารจัดการที่ดี ของบุคคลทั้ง 3 กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกัน คือ เจ้าของสวน ผู้จัดนำเที่ยวรวมถึงมัคคุเทศก์ และนักท่องเที่ยว ที่ต่างกลุ่มจะต้องรู้วิธีการจัดการอย่างมีระบบเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยั่งยืน ดังนี้

1. แนวทางบริหารจัดการของเจ้าของสวน

1.1 จัดเตรียมสถานที่เที่ยวชม ควรเป็นเส้นทางวงรอบ เพื่อให้มีนักท่องเที่ยวได้เห็นสถานที่จริงแบบภาพกว้างโดยรอบ

1.2 หากมีมุมสาธิตได้ ควรจัดเจ้าหน้าที่เตรียมการสาธิตให้ชม

1.3 ควรมีมัคคุเทศก์นำชมสวน ที่สามารถอธิบายได้ดีเท่ากับหรือดีกว่าเจ้าของสวน (มีเกร็ดความรู้ มีการเปรียบเทียบ)

1.4 จัดมุมสถานที่พักผ่อน จัดมุมบริการอาหารและเครื่องดื่ม (จำหน่ายโดยอาจขอให้เพื่อนบ้านบริการแทน เพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น) มุมนี้จำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าของที่ระลึกด้วย ทั้งของในสวนและของเพื่อนบ้านใกล้เคียง

1.5 จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ทิ้งขยะ แยกเปียกและแห้ง

1.6 มีบริการห้องสุขาที่สะอาด (อาจมีกล่องรับเงินบริการ เพื่อให้ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลรับผลประโยชน์)

2. แนวทางบริหารจัดการของผู้ประกอบการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

2.1 ต้องมีความรอบรู้ในสถานที่ / สวนแห่งนั้นอย่างละเอียด เพื่อจะได้ให้ข้อมูลในการตัดสินใจและการเตรียมตัวแก่นักท่องเที่ยวได้

2.2 รู้ข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามในการเที่ยวสวนเกษตร และถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจก่อนเดินทาง

2.3 หลังจากนำเที่ยวชมแล้ว ควรหาเวลาให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สัก 15 – 20 นาที ระหว่างการเดินทางกลับ หรือเป็นการประเมินผลการชมสวนนั้น ๆ เพื่อนำไปปรับปรุงได้

3. แนวทางการเตรียมตัวไปท่องเที่ยวเกษตรของนักท่องเที่ยว

3.1 เป็นผู้ที่สนใจการทำสวนเกษตรแต่ละสาขาที่จะไปชม

3.2 เตรียมตัวเดินทางและอุปกรณ์ของใช้ตามที่ผู้จัดรายการนำเที่ยวแนะนำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกหรือเผยแพร่เอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ห้องสมุดคณะเทคโนโลยีการเกษตร
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

3.3 หากมีความชอบถ่ายภาพเป็นที่ระลึก ควรเตรียมกล้องและฟิล์มไปให้มากพอ เหลือใช้ดีกว่าไม่พอ

3.4 ปฏิบัติตามข้อแนะนำและข้อห้ามของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ อย่างเคร่งครัด เพราะต้นพืชและธรรมชาติรอบด้านนั้นมีความอ่อนไหวและเปราะบาง มีโอกาสติดเชื้อโรคจากผู้ที่เป็นไปได้ ในทำนองเดียวกันหากนักท่องเที่ยวบางคนเป็นภูมิแพ้ต่อยุงมาแมลงงายก็ควรต้องระมัดระวังเช่นกัน ในช่วงที่เจ้าของสวนจัดยาป้องกันแมลงและเชื้อราที่สามารถทำลายต้นพืชได้

3.5 มีจิตสำนึกเรื่องการรักษาสภาพแวดล้อมและธรรมชาติเพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวที่ไปเยือนมีสภาพแวดล้อมที่ดี สะอาด และสวยงามต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวทางในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรประกอบด้วยฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

- ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้นอาจเป็นแหล่งที่ทำเองหรือมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่น ๆ ร่วมด้วยในลักษณะเครือข่าย
- ฝ่ายบริการ / ต้อนรับ ประกอบด้วย พนักงานต้อนรับ พนักงานขายตัว มักคู่เทศกในการนำชมแหล่งท่องเที่ยวพร้อมทั้งให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวด้วย ฯลฯ
- ฝ่ายสต็อก ทำหน้าที่จัดเตรียมผลผลิตให้นักท่องเที่ยวได้ชมได้ชิม ในระหว่างการท่องเที่ยว
- ฝ่ายสถานที่ ประกอบด้วย ลานจอดรถ ที่พักนักท่องเที่ยว ที่สำหรับรับประทานอาหารและเครื่องดื่ม มุมจำหน่ายสินค้า ฯลฯ
- ฝ่ายขาย อาจจะขายผลผลิตที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว นั้น หรืออาจจะขายประเภทอาหาร เครื่องดื่ม ให้แก่นักท่องเที่ยวก็ได้

11. ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544) ได้กล่าวถึงผลจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่าเป็นการสร้างรายได้โดยตรงให้กับเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ผลิตเป็นอย่างดี นักท่องเที่ยวเดินทางเยี่ยมชมแล้ว ยังได้ซื้อผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เกษตรกรได้จัดทำในอาชีพปกติด้วย เช่น

1. สามารถจำหน่ายต้นกล้าและเมล็ดพันธุ์พืช ให้กับนักท่องเที่ยวได้ซื้อกลับไปทดลองปลูก หรืออาจนำไปขยายอาชีพเสริมต่อเป็นเกษตรกรใหม่เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างงานสร้างอาชีพใหม่ได้
2. สามารถขายผลผลิตที่เก็บได้ส่งให้กับนักท่องเที่ยวโดยตรง ช่วยขยายตลาดทั้งขายปลีกและขายส่งให้กับเกษตรกรได้

3. ผลผลิตบางชนิดที่จำหน่ายสดไม่ทันสามารถนำมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า จัดทำเป็นของแถมหรือเป็นของขวัญ เป็นการถนอมอาหาร จำหน่ายให้นักท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่เพิ่มพูนจากเดิมได้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. มีส่วนแนะนำธุรกิจการเกษตรเพิ่มขึ้นนักท่องเที่ยวและเกษตรกรที่ได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิด สามารถช่วยขยายผลจากการทำการเกษตรต่อไปทางธุรกิจอื่น ๆ ได้อีก นับเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพเพิ่มขึ้น อาทิ การทำธุรกิจผลไม้สดกับเครื่องจักสาน เครื่องบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น

5. การจัดการท่องเที่ยวแวะพัก ชมสวนเกษตร ยังทำให้เพื่อนบ้านสามารถขายสินค้า ทั้งจากสวนเกษตร และสินค้าจำพวกอาหาร เครื่องดื่มได้เพิ่มขึ้น

ส่วนทางด้าน บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย จำกัด (2543) มีความเห็นว่าผลดีที่เกิดขึ้นตามมาของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถแบ่งออกเป็นผลทางตรงกับผลทางอ้อม ได้ดังนี้

ผลทางตรง

1. ก่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร รัฐบาลหันมาให้ความสนใจกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรอย่างเป็นระบบและเป็นการดำเนินการอย่างจริงจัง เนื่องจากแต่เดิมนั้นการท่องเที่ยวทางการเกษตรนั้นเป็นเพียงส่วนประกอบในโปรแกรมทัวร์เท่านั้น อีกทั้งยังไม่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐเท่าที่ควร และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากนัก

2. สร้างรายได้ให้กับชุมชนในชนบท โดยแบ่งเป็นรายได้จากการจ้างแรงงานในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร รายได้จากการจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตร สินค้าเกษตรแปรรูป และของที่ระลึกรวมทั้งสินค้าพื้นเมืองอื่น ๆ รวมทั้งเกิดการกระจายรายได้ และอาชีพในการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรายได้ที่เป็นผลของโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะเป็นแหล่งรายได้เสริมที่สำคัญของเกษตรกรในยามที่รายได้จากภาคเกษตรตกต่ำ

3. กระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เนื่องจากโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการสร้างทางเลือกใหม่ในการท่องเที่ยว และยังสอดคล้องกับกระแสความต้องการในปัจจุบันที่ผู้คนนิยมชมชอบกับการได้สัมผัสธรรมชาติ วิถีชีวิตในชนบทที่เรียบง่าย รวมทั้งยังได้ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อีกด้วย ผลของการกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้น จะมีส่วนช่วยผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในประเทศให้ฟื้นตัวจากภาวะซบเซา โดยในช่วงที่ผ่านมาธุรกิจนำเที่ยวต้องเผชิญกับภาวะค่าเงินบาทที่ผันผวน และความต้องการเดินทางท่องเที่ยวลดลงอย่างกะทันหัน จากการที่ผู้บริโภคลดการท่องเที่ยวเนื่องจากมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น และต้องการเก็บเงินสดไว้เพื่อใช้จ่ายในยามที่จำเป็น เพราะไม่แน่ใจในภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนเอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลทางอ้อม

1. สร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะมีการเปิดโอกาสให้องค์กรส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอปรับเปลี่ยนโครงการในแต่ละท้องถิ่น ทำให้เกิดความเข้มแข็งและการรู้จักร่วมกันในการบริหารงานภายในท้องถิ่น

2. ก่อให้เกิดการพัฒนาเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรถือได้ว่ามีส่วนในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่น โดยเฉพาะเกษตรกรที่ได้มีโอกาสเรียนรู้การทำธุรกิจอย่างจริงจัง นับว่าเป็นแนวทางที่ดีและเป็นพื้นฐานการทำธุรกิจเกษตรต่อไปในอนาคต อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้พบกับผู้ที่ต้องการลงทุนทางด้านเกษตร ก่อให้เกิดธุรกิจเกษตรเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการแปรรูปสินค้าเกษตร

3. สร้างความภูมิใจในอาชีพการเกษตร การท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้ตัวเกษตรกร และลูกหลานเกิดความภาคภูมิใจในอาชีพการเกษตร จากเดิมที่อาชีพเกษตรกรไม่ได้รับความสนใจจากลูกหลานของเกษตรกร เนื่องจากเป็นอาชีพที่ต้องทำงานหนัก เหนื่อย และได้ผลตอบแทนน้อย เทียบไม่ได้กับอาชีพนอกภาคการเกษตร โดยเฉพาะอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรมและบริการที่ได้ผลตอบแทนดีกว่ามากมายเท่า และยังได้แต่งตัวโก้ รวมทั้งยังมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่า แต่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะพลิกความคิดเห็นแบบเก่าอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะในเรื่องผลตอบแทนจากการเกษตรที่มีแนวโน้มจะสูงขึ้น ถ้ามีการนำธุรกิจหรือการตลาดมาเป็นตัวนำการผลิต อีกทั้งยังเป็นธุรกิจที่สามารถทำได้ในท้องถิ่นไม่ต้องเดินทางเข้ามาในเมืองใหญ่ และยังเป็นธุรกิจที่มีผลตอบแทนอยู่ในเกณฑ์ดีอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย จำกัด ยังมีความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า สิ่งที่ต้องพึงระวังอย่างมากจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรก็คือ ความเจริญหรือการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างผิดวิธีการ เช่น การบิดเบือนภาพเกษตรกรไปจากสภาพที่แท้จริง เป็นต้น เท่ากับเป็นการเข้าไปทำลายวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างชาวชนบทหรือของเกษตรกร ซึ่งทำให้เสน่ห์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้อยลง ในที่สุดแล้วการท่องเที่ยวเชิงเกษตรก็จะไม่ประสบความสำเร็จ และอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องพึงระวัง คือ ต้องพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลายเป็นการทำให้นักท่องเที่ยวเข้าไปดูความลำบากยากแค้นของชาวชนบท เพื่อหวังผลให้มีเงินทุนหรือปัจจัยอุดหนุนต่าง ๆ ในการพัฒนาชนบทแห่งนั้น ซึ่งจะเป็นการทำลายความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของเกษตรกร รวมทั้งต้องระวังในเรื่องการเข้าไปค้างคืนในท้องถิ่นเพื่อเสพยาเสพติด หรือการมีพฤติกรรมทางเพศที่สร้างความเสื่อมเสียต่อประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามในท้องถิ่นด้วย นอกจากนี้ความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องอาศัยความร่วมมือ และการประสานงานทั้งเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

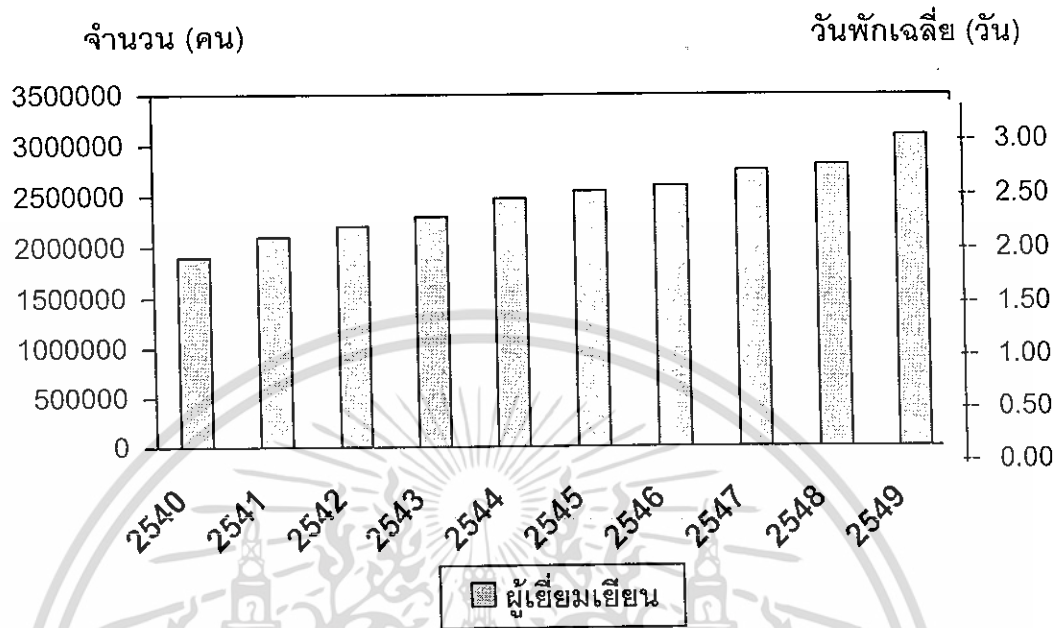
ระหว่างหน่วยงานรัฐบาลด้วยกันเอง และระหว่างหน่วยงานรัฐบาลและภาคเอกชน โดยเฉพาะธุรกิจเอกชนด้านการท่องเที่ยว ซึ่งแต่ละหน่วยงานต้องร่วมกันส่งเสริมและผลักดันการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยที่หน่วยงานรัฐบาลที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรง คือ องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย คงต้องมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นกิจลักษณะ และกระตุ้นให้บริษัทจัดการท่องเที่ยวให้มีความสนใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้นด้วย

12. สถานการณ์การท่องเที่ยว : จังหวัดระยอง

บริษัท ปัญญาคอนซันแตนท์ จำกัด (2545) ได้สรุปสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดระยองระหว่างปี พ.ศ. 2540-2544 และการคาดการณ์ในปี พ.ศ. 2545-2549 ไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2544 จังหวัดระยองมีผู้มาเยี่ยมเยียนทั้งสิ้น 2.48 ล้านคน เป็นผู้เยี่ยมเยียนชาวไทย 2.16 ล้านคน ผู้เยี่ยมเยียนชาวต่างประเทศ 0.32 ล้านคน หรือร้อยละ 87.10 และ 12.90 ของผู้เยี่ยมเยียนทั้งหมดตามลำดับ

ผู้เยี่ยมเยียนชาวไทย 2.16 ล้านคน เป็นนักท่องเที่ยว 1.39 ล้านคน นักทัศนาจร 0.76 ล้านคน หรือร้อยละ 64.56 และ 35.44 ตามลำดับ ในส่วนผู้เยี่ยมเยียนชาวต่างประเทศ 0.32 ล้านคน เป็นนักท่องเที่ยว 0.26 ล้านคน นักทัศนาจร 0.06 ล้านคน หรือร้อยละ 82.09 และ 17.91 ตามลำดับ

ผู้เยี่ยมเยียนเดินทางมายังจังหวัดระยองโดยรถส่วนตัว / รถนำเที่ยว / รถเหมา (ร้อยละ 61.95) และรถโดยสารประจำทาง (ร้อยละ 36.21) ในจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาจังหวัดระยองทั้งหมด 1.66 ล้านคน 1.33 ล้านคนพักโรงแรม (ร้อยละ 80.12) ระยะเวลาพำนักเฉลี่ย 2.25 ครั้ง/ปี จังหวัดระยองมีรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งสิ้น 7,138.90 ล้านบาท โดย 5,098.23 ล้านบาทมาจากผู้เยี่ยมเยียนชาวไทย หรือร้อยละ 71.41 สำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่นิยมของผู้เยี่ยมเยียนชาวไทยและชาวต่างประเทศ คือ เกาะเสม็ด ตลาดผลไม้บ้านเพ จำนวนผู้เดินทางมาเยี่ยมเยียนและการคาดการณ์ในอนาคตของจังหวัดระยอง เป็นดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แสดงจำนวนผู้เยี่ยมเยียน จำนวนวันพักเฉลี่ยปี พ.ศ. 2540-2544 และการคาดการณ์ปี พ.ศ. 2545-2549 จังหวัดระยอง
ที่มา : บริษัท ปัญญาคอนซันแตนท์ จำกัด (2545)

13. ข้อมูลพื้นฐานของตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

องค์การบริหารส่วนตำบลตะพง (2547) ได้กล่าวถึงสภาพโดยทั่วไปของตำบลตะพงไว้ดังนี้
ลักษณะที่ตั้ง

ตำบลตะพง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองระยอง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของตัวจังหวัด มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 55.93 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 34,955 ไร่ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 122 กิโลเมตร ตำบลตะพงมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	อาณาเขตติดต่อกับ	ตำบลบ้านแลง
ทิศใต้	อาณาเขตติดต่อกับ	ชายฝั่งทะเลอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	อาณาเขตติดต่อกับ	ตำบลเพและตำบลกะเจ็ด
ทิศตะวันตก	อาณาเขตติดต่อกับ	ตำบลเชิงเนิน

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ของตำบลตะพงโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มสลับกับที่ดอนลูกฟูก มีภูเขาอยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของตำบล มีชื่อว่า "เขายายดา" และ "เขาพระบาท" ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คลองหลายสาย เช่น คลองตะพง คลองยายดา คลองตะเคียน เป็นต้น คลองเหล่านี้ไหลมาจากภูเขาผ่านตำบลตะพงลงสู่ทิศใต้ซึ่งติดกับทะเลอ่าวไทย ซึ่งเป็นชายหาดที่สวยงาม (หาดแม่รำพึง) นับเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดระยอง และของภาคตะวันออก

จำนวนหมู่บ้านและประชากร

ตำบลตะพงมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 16,177 คน แยกเป็นชาย 8,154 คน หญิง 8,023 คน รวมเป็นจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 7,025 ครัวเรือน และมีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้นจำนวน 15 หมู่บ้าน

ได้แก่	1. หมู่ที่ 1	บ้านตะพงใน
	2. หมู่ที่ 2	บ้านเนินชัน
	3. หมู่ที่ 3	บ้านยายดา
	4. หมู่ที่ 4	บ้านตะพง
	5. หมู่ที่ 5	บ้านชน
	6. หมู่ที่ 6	บ้านเนินเสาธง
	7. หมู่ที่ 7	บ้านชากลาว
	8. หมู่ที่ 8	บ้านบ้านนา
	9. หมู่ที่ 9	บ้านตะพงนอก
	10. หมู่ที่ 10	บ้านป่าคั่น
	11. หมู่ที่ 11	บ้านศาลเจ้า
	12. หมู่ที่ 12	บ้านหนองตารส
	13. หมู่ที่ 13	บ้านโนบ้าน
	14. หมู่ที่ 14	บ้านปอหิน
	15. หมู่ที่ 15	บ้านห้วยมะเฟือง

ทรัพยากรธรรมชาติ

ตำบลตะพงมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ทางทะเล เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ซึ่งสามารถนำมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้า สร้างงาน สร้างรายได้อีกทางหนึ่ง และนอกจากนี้ยังมีเขายายดาที่เป็นต้นกำเนิดของแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น ลำห้วย ซึ่งมีอยู่ประมาณ 11 สาย ที่หล่อเลี้ยงสรรพสิ่ง และสร้างความชุ่มชื้นแก่พื้นดิน

สภาพทางเศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ในตำบลตะพงประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาชีพรองลงมา คือ ค้าขาย

รับราชการ พนักงานโรงงาน ซึ่งแสดงได้ดังตารางที่ 1

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 1 แสดงการประกอบอาชีพของประชากรในตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ลำดับที่	อาชีพของประชากรในตำบลตะพง	เปอร์เซ็นต์ (%)
1	ทำสวน	47
2	ค้าขาย	30
3	การประมง	13
4	รับราชการ	3
5	ทำไร่	1
6	ทำนา	1
7	อื่นๆ	5

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลตะพง (2547)

สภาพทางสังคม

ในตำบลตะพงมีสถานที่สำคัญที่มีส่วนในการส่งเสริมสังคมให้น่าอยู่ ซึ่งประกอบไปด้วยสถานที่ต่าง ๆ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนสถานที่สำคัญทางสังคมของตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

สถานที่สำคัญทางสังคมในตำบลตะพง	จำนวน (แห่ง)
1. สถานศึกษา	
โรงเรียนประถมศึกษา	4
- โรงเรียนวัดตะพงนอก	
- โรงเรียนวัดช้างชนศิริราษฎร์บำรุง	
- โรงเรียนบ้านเนินเสาธง	
โรงเรียนวัดยายดาโรงเรียนมัธยมศึกษา	1
- โรงเรียนวัดตะพงนอก	
ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	3
ศูนย์การเรียนนอกระบบโรงเรียน	2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2 (ต่อ)

สถานที่สำคัญทางสังคมในตำบลตะพง	จำนวน (แห่ง)
ห้องสมุดประจำตำบล	1
ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	5
2. สถาบันและองค์การทางศาสนา	
วัด/สำนักสงฆ์	4
- วัดตะพงนอก	
- วัดตะพงใน	
- วัดข้างชนศิริราษฎร์บำรุง	
- วัดยายดา	
ศาลเจ้า	
3. สาธารณสุข	
สถานีประจำตำบล/หมู่บ้าน	2
- สถานีอนามัยตะพง	
- สถานีอนามัยยายดา	

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลตะพง (2547)

การคมนาคมในตำบลตะพงมีถนนสายหลัก คือ ถนนสุขุมวิท ผ่านกลางตำบลและอยู่ระหว่างหมู่บ้านต่าง ๆ มีถนนในหมู่บ้านเชื่อมติดต่อกับถนนสุขุมวิท ทุกหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีเส้นทางอื่น ๆ อีกหลายสาย เช่น

1. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3142 เชื่อมระหว่างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (ถนนสุขุมวิท) กับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3139 เป็นถนนที่เชื่อมระหว่าง ตำบลตะพง กับ ตำบลบ้านแลง ลักษณะเป็นถนนลาดยางขนาดกว้าง 6 เมตร ตลอดสาย

2. ทางหลวงท้องถิ่นสายตะพงใน - หัวงลิ๊ก เป็นถนนที่ตัดผ่านทางตอนเหนือของตำบล เชื่อมระหว่างทางหลวงแผ่นดินกับทางหลวงในท้องถิ่นสายสุขุมวิท - ยายดา - วังแดง ลักษณะเป็นถนนลาดยางขนาดกว้าง 6 เมตร ตลอดสาย

3. ทางหลวงท้องถิ่นสายสุขุมวิท - ยายดา - วังแดง เป็นถนนแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ในหมู่ที่ 6 ตัดขึ้นไปทางเหนือ เชื่อมกับทางหลวงท้องถิ่น สายตะพงใน - หัวงลิ๊ก ในเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อผู้เผยแพร่เห็นแจ้งใช้ประโยชน์ในการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หมู่ที่ 3 และเลยขึ้นไปเชื่อมกับถนนสายหลักของตำบลบ้านแลง ลักษณะเป็นถนนลาดยางขนาดกว้าง 6 เมตร ตลอดสาย

4. ถนนท้องถิ่นสายเลียบชายหาดแม่รำพึงเป็นถนนที่แยกจากทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 3 ตรงวัดตะพงนอก ตัดตรงสู่ชายฝั่งทะเลแล้วเลียบชายฝั่งทะเลแล้วเลียบชายฝั่งทะเลไปเชื่อมติดต่อกับตำบลเพ ลักษณะเป็นถนนลาดยาง ขนาดกว้าง 6 เมตร ตลอดสาย

นอกจากนี้ ยังมีถนนเครือข่ายที่เชื่อมถนนเหล่านี้เข้าด้วยกัน เพื่อใช้เป็นเส้นทางสัญจรระหว่างหมู่บ้านและชนผลผลิตทางการเกษตรออกสู่ตลาด มีประมาณ 233 สาย

- เป็นถนนลาดยาง 44 สาย
- เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก 65 สาย
- เป็นถนนลูกรัง 129 สาย

สภาพทางชีวภาพ

- การเพาะปลูก พืชเศรษฐกิจของตำบลตะพง ที่เกษตรกรนิยมปลูกในท้องถิ่น ได้แก่

1. ผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด มะม่วง มะพร้าว เป็นต้น นับเป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้กับเกษตรกรอย่างสูง การเพาะปลูกนั้นเป็นการปลูกเพื่อจำหน่ายทั้งในท้องถิ่น และส่งออกทั่วประเทศรวมทั้งมีการส่งออกขายไปยังต่างประเทศอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่มีต้นตลาด เช่น ทุเรียน ซึ่งนำมาทำการแปรรูปเป็นทุเรียนทอดจนกลายเป็นสินค้าที่ขายดีและของฝากที่เลื่องชื่อของจังหวัดระยอง

2. พืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง ยังมีการปลูกบ้างในหมู่ที่ 6 และ 7 การปลูกนั้นเพื่อจำหน่ายในท้องถิ่นและท้องถิ่นใกล้เคียง

3. ยางพารา ปลูกมากในหมู่ที่ 2, 3, 6, 7, 10, 11, 14 และ 15 เพื่อจำหน่ายในรูปร่างแผ่น

4. ข้าว มีการปลูกบางหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ปลูกเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน ในปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้เพื่อเพิ่มคุณภาพในการผลิตมากขึ้น

- การประมง เป็นการทำประมงขนาดเล็ก ลักษณะการทำประมงเพื่อการค้า โดยส่งขายที่ตลาดกลางผลไม้ตะพง และร้านอาหารตามชายหาด

- การเลี้ยงสัตว์ เป็นการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ เช่น โคเนื้อ ไก่เนื้อ และหมู การเลี้ยงมีกระจายอยู่ทั่วตำบล ส่วนมากเลี้ยงโดยเป็นคู่สัญญากับบริษัทการเกษตรขนาดใหญ่ ยกเว้น โคเนื้อ จุดเด่นของพื้นที่ตำบลตะพง ที่เอื้อต่อการพัฒนา คือ

1. บริเวณชายหาดแม่รำพึง ซึ่งมีพื้นที่เหมาะแก่การปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อนักท่องเที่ยวใช้เป็นที่พักผ่อนเนื่องจากมีอากาศบริสุทธิ์ สดชื่น มีความสวยงาม และอยู่ติดทะเล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. บริเวณเชิงเขาายดา เป็นพื้นที่ซึ่งเหมาะแก่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้ประชาชนรู้จักรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น ต้นไม้ ลำน้ำต่าง ๆ เนื่องจากอยู่ติดเชิงเขาซึ่งมีลำน้ำ ลำห้วย ไหลผ่าน ความอุดมสมบูรณ์ของต้นไม้ก็ยังมีอยู่มาก หากได้รับการพัฒนาปรับปรุงก็จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของตำบลตะพง

3. บริเวณสวนผลไม้ ซึ่งเป็นพื้นที่ของเกษตรกร โดยเปิดให้เป็นแหล่งชมสวนผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน และมังคุด ตามฤดูกาล สนับสนุนเป็นโครงการ เปิดสวนชวนชิม

4. บริเวณตลาดกลางผลไม้ตะพง เป็นตลาดกลางการเกษตร ที่เป็นรู้จักของจังหวัด ระยอง และนักท่องเที่ยว เหมาะที่จะพัฒนาให้เป็นตลาดกลางการเกษตร ที่มีพืชผลทางการเกษตร จำหน่ายตลอดทั้งปี

14. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รศ.พร สงวนวงศ์จิตร (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการศึกษาารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งได้แยกทำการศึกษากออกเป็น 3 ลักษณะ ตามลักษณะการจัดกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากผลการศึกษสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรประเภทชุมชนหรือหมู่บ้านเกษตร มีความหลากหลายของกิจกรรมทางการเกษตรและแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของประชาชนในชนบท มีกลุ่มเกษตรกรและชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้จัดการและร่วมกันดำเนินการแหล่งท่องเที่ยว มีการส่งเสริมจากรัฐบาลและการลงทุนของเกษตรกรเอง มีการให้การอบรมและฝึกอาชีพให้แก่ผู้ที่สนใจในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ทาง การเกษตรตามกลุ่มเกษตรกร ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลไทยสามัคคี ประกอบไปด้วย 3 กลุ่มที่สำคัญ คือ กลุ่มปลูกเบญจมาศ กลุ่มผู้ผลิตเห็ดหอม และกลุ่มบุโฑโรโฮมสเตย์ โดยแหล่งท่องเที่ยว ทั้ง 3 แหล่งนี้ จะร่วมมือกันในการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลไทยสามัคคี เป็นตัวเชื่อมโยงหลักในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และมีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเป็นเสมือนพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำ ปัญหา/อุปสรรคที่พบ คือ การขาดบุคลากรในการดำเนินการต่าง ๆ เพราะเกษตรกรต้องประกอบอาชีพของตนเอง และขาดการส่งเสริมที่เป็นรูปธรรมจากทางอำเภอในการส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ ทางด้านงบประมาณ

2. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร น่อง - หนึ่ง กรุ๊ป ตั้งอยู่ที่ บ้านหนองบัว หมู่ที่ 1 ตำบลลาดบัวขาว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทเฉพาะรายบุคคลหรือรายกิจกรรม เป็นสวนเกษตรที่มีความก้าวหน้า เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่จัดการและลงทุนโดย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกชน ใช้ทุนของเจ้าของกิจการเองทั้งหมด มีการประสานงานที่ดีและสะดวกเพราะ มีบุคลากรไม่
มาก มีมีัคเหตุกัในการนำชมพื้นที่ มีการสาธิตการให้อาหารสัตว์และให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองทำ
มีสถานที่จำหน่ายสินค้าทางการเกษตร และมีที่พักรับรองนักท่องเที่ยว ส่วนผลผลิตที่ได้ก็จะใช้ใน
การประกอบอาหารที่ร้านอาหารในเครือ น้อง - หนึ่ง กรุป ในการเข้าเยี่ยมชมไร่ก็ไม่เก็บเงินค่าเข้า
เยี่ยมชมแต่อย่างใด เน้นการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่โดยการทำป้ายประชาสัมพันธ์ และผ่านทาง
สื่อมวลชนต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก ปัญหา/อุปสรรคที่พบ คือ ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่จะ
สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว ให้เข้ามาท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงมากนัก และข้อจำกัดด้าน
งบประมาณในการลงทุนขยายกิจการให้เติบโตอย่างรวดเร็วนั้นทำได้ยาก

3. เทศกาลดอกทานตะวันบานสะพรั่งทั่วทั้งจังหวัดสระบุรี ราวเดือนพฤศจิกายน - ต้น
เดือนมกราคม เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทเทศกาลหรือปรากฏการณ์ โดยมีหน่วยราชการเป็น
ผู้ดำเนินการจัดเทศกาลให้นักท่องเที่ยวเข้าชมด้วยตัวเอง มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวได้
เป็นจำนวนมาก เสียค่าบริการเข้าชมทุ่งทานตะวันของเกษตรกรตามแต่เกษตรกรเรียกเก็บซึ่งส่วน
ใหญ่คนละ 5 บาท ทำให้ประชาชนในจังหวัดสระบุรี มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจับจ่ายใช้สอยของ
นักท่องเที่ยว การจำหน่ายสินค้า 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ การจำหน่ายของที่ระลึก และอื่น ๆ อีก
มากมาย มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนอย่างเป็นระบบ และมีการติดป้ายประชาสัมพันธ์
ตามเส้นทางต่าง ๆ ปัญหา / อุปสรรคที่พบ คือ การประชาสัมพันธ์ในเรื่องช่วงของการปลูก
ทานตะวันว่าเดือนไหนอยู่ในพื้นที่อำเภอใดมีน้อยมาก และป้ายประชาสัมพันธ์ที่ติดอยู่ตามถนน
สายต่าง ๆ นั้นเล็กมาก และยังขาดความร่วมมือจากหน่วยงานและประชาชนบางกลุ่ม

ธวัชชัย รัตนช้อน (2542) ได้เสนอผลการวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ
ชุมชนบนพื้นที่สูง พบว่าโครงสร้างหลักทางวัฒนธรรมของชุมชนด้านระบบคุณค่า ระบบการผลิต
และระบบความสัมพันธ์มิได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก หากแต่ได้มีการปรับตัวที่สำคัญหลายประการ
เพื่อสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน ในด้านแนวคิดของชุมชนต่อการจัดการ
ท่องเที่ยววนั้น ชุมชนได้ใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือในการรักษาระบบนิเวศ และ
รักษาทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูเรื่องภูมิปัญญา และ
วัฒนธรรมของชุมชนมากกว่าดำเนินการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหารายได้เพียงอย่างเดียว

ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค และคณะ (2543) ได้นำเสนอผลการวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการ
ท่องเที่ยวของชุมชน ถึงการดำเนินงานดังนี้

1. ตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มท่องเที่ยวจำนวน 11 คน มีผู้แทน คือ ผู้สูงอายุ ผู้ใหญ่บ้าน
กรรมการ เยาวชน โดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. ใช้กฎจารีต พิธีกรรม ประเพณี กฎระเบียบการท่องเที่ยว และแผนงานท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือบริหารจัดการ

3. ให้ชุมชนเข้าร่วมเป็นสมาชิก ทำกิจกรรมท่องเที่ยวตามความสามารถ เช่น เป็นสมาชิก ฝ่ายจัดที่พัก หัตถกรรม การแสดง มัคคุเทศก์ ช่างตีเหล็ก ลูกหาบ ฝ่ายพิธีกรรม ประเพณี ฯลฯ

4. มีการจัดสรรรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว มีสัดส่วนการจัดสรร คือ เข้ากลุ่มท่องเที่ยว ร้อยละ 60 พัฒนาโรงเรียนร้อยละ 15 พัฒนาชุมชนร้อยละ 15 และสนับสนุนองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ร้อยละ 10

ในขณะที่ บุษบา สิทธิการ และคณะ (2544) ได้เสนองานวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ถึงด้านกระบวนการเรียนรู้จากงานวิจัยครั้งนี้ว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ในพื้นที่ศึกษาประกอบไปด้วย การประเมินชาวบ้านแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การอบรม (Training) การทัศนศึกษาดูงาน (Educational Tour) การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Dialogue) การฝึกปฏิบัติและการประเมินตนเองจากประสบการณ์ที่ได้จากการทดลองปฏิบัติ (Interactive Learning through Action) เพื่อนำไปสู่การแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาวิธีการจัดการที่คาดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งสามารถสรุปบทเรียนได้ดังนี้

1. การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยให้ชาวบ้านได้เข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและระดมสมอง ซึ่งจะทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างความรู้และความคิดของชาวบ้าน อันจะนำไปสู่กระบวนการวางแผนการดำเนินการ และการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด

2. การเพิ่มความรู้ผ่านการอบรมและทัศนศึกษาดูงาน ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้จากการได้เห็นตัวอย่างและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชุมชนของตนเองได้

3. การสร้างองค์ความรู้และพัฒนาระบบความคิดของชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนในการดำเนินการ ทั้งในระดับการวางแผนและการปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อกระตุ้นให้มีทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะ "การเรียนรู้ร่วมกันโดยผ่านการปฏิบัติ (Interactive Learning through Action)" (ซึ่งถือเป็นวิธีการสำคัญของการพัฒนาคน) ที่สามารถขยายผลไปสู่การสรุปเป็นบทเรียน และองค์ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยว อันเกิดจากการเก็บเกี่ยวความรู้/ประสบการณ์จากการดำเนินการนั้น โดยมีทีมวิจัยเป็นเพียงที่ปรึกษา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สมศักดิ์ สิริจนโท, พระและคณะ (2545) ได้นำเสนอการจัดการโปรแกรมท่องเที่ยวของ ชาวลาหู่ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 โปรแกรม คือ โปรแกรมที่ 1 ระยะเวลา 2 วัน 1 คืน ราคา 400 บาท / คน (ตารางที่ 3)

กิจกรรมการท่องเที่ยวเริ่มต้นจากการนำชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชนเผ่าลาหู่ การปลูก บ้านแบบโบราณ "บ้านทรงหางกระรอก" การดำข้าวซ้อมมือ การตีเหล็ก การศึกษาประเพณี การ แสดงทางวัฒนธรรม และการทำการเกษตรแบบพื้นบ้าน โดยมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้บริการนำชม

ตารางที่ 3 แสดงอัตราค่าบริการท่องเที่ยวโปรแกรมที่ 1 ของบ้านอุ้มยอม ต.แม่ท้อ อ.เมือง จ.ตาก

รายการ	อัตราค่าบริการ (บาท)
1. ค่าที่พัก 100 บาท/คืน	100
2. ค่าอาหาร 50 บาท/มื้อ	150
3. ค่ามัคคุเทศก์ 70 บาท/นักท่องเที่ยว 1 คน	70
4. ค่ารถโดยสารจากตาก – หมูบ้าน (ไป-กลับ)	60
5. ค่าบริการ	20
รวม	400

ที่มา : สิ้นธุ์ สโรบล (2546)

โปรแกรมที่ 2 ระยะเวลา 3 วัน 2 คืน ราคา 730 บาท / คน (ตารางที่ 4)

กิจกรรมการท่องเที่ยวเริ่มต้นจากการนำชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชนเผ่าลาหู่ การปลูก บ้านแบบโบราณ "บ้านทรงหางกระรอก" การดำข้าวซ้อมมือ การตีเหล็ก การศึกษาประเพณี ความ เชื่อพื้นบ้าน การแสดง การใช้สมุนไพร และการทำการเกษตรแบบพื้นบ้าน นอกจากนี้ยังมีเส้นทาง ศึกษาธรรมชาติเขาอุ้มยอม ห้วยเหยียบราก น้ำตกจะพือ ชมพรรณไม้ที่น่าสนใจ โดยมีมัคคุเทศก์ ท้องถิ่นให้บริการนำชม

ตารางที่ 4 แสดงอัตราค่าบริการท่องเที่ยวโปรแกรมที่ 2 ของบ้านอุมยอมน ต.แม่ท้อ อ.เมือง จ.ตาก

รายการ	อัตราค่าบริการ (บาท)
1. ค่าที่พัก 100 บาท/คืน	200
2. ค่าอาหาร 50 บาท/มื้อ	300
3. ค่ามัคคุเทศก์ 70 บาท/นักท่องเที่ยว 1 คน	140
4. ค่ารถโดยสารจากตาก - หมู่บ้าน (ไป-กลับ) ...	60
5. ค่าบริการ	30
รวม	730

หมายเหตุ : การแสดงเด่นจะคิดค่าบริการพิเศษ คือ ชุดแสดง 10 คน ค่าบริการราคา 500 บาท และชุดแสดง 20 คน ราคา 1,000 บาท

ที่มา : สันติ์ สโรบล (2546)

สุภาวดี มีสิทธิ์ และคณะ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในชุมชนแม่ละนา อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ให้ข้อสรุปสำคัญที่จะนำไปสู่การยกระดับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า

1. ควรมีการเปิดอบรมเพิ่มทักษะด้านการนำเที่ยว และด้านภาษาต่างประเทศ เพื่อให้การสื่อสารความหมายธรรมชาติถูกต้องชัดเจน

2. ชาวบ้านยังไม่มีจัดการด้านการตลาด กลไกการตลาดอยู่ในมือของบริษัทนำเที่ยว ชาวบ้านเป็นเพียงผู้นำทางและลูกหาบ

3. ชาวบ้านแม่ละนารวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มผู้นำเที่ยวในหมู่บ้าน เพื่ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว มีชาวบ้านผู้ชำนาญนำเที่ยวชมถ้ำต่าง ๆ

4. ควรมีการประชาสัมพันธ์กระจายข้อมูลเรื่องการท่องเที่ยวสู่ชุมชนให้มากกว่านี้

5. ชาวบ้านร่วมกันออกกฎระเบียบให้นักท่องเที่ยวยึดปฏิบัติพร้อมทั้งมีบทลงโทษ

6. มีการร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน

สร้อยดี อาสาสมัครพกิจ (2546) ได้วิจัยเรื่อง การวิจัยเพื่อพัฒนาความพร้อมของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน โดยได้สรุปปัญหาและข้อจำกัดในการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยไว้ 5 ประการ ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้ว่าลิขสิทธิ์ในประเทศไทยมิใช่ภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
1. ภาพจำลองของประเทศไทยมิใช่ภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. แหล่งหรือทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่ามาก แต่ส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรที่ต้องอธิบาย จับต้องทางกายภาพลำบาก เช่น การศึกษาธรรมชาติในเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติป่าดิบชื้น พืชสมุนไพร แมลงหายาก เป็นต้น

3. ความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องของระบบท่องเที่ยว อุทยานธรรมชาติท่องเที่ยว รูปแบบของการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

4. สินค้าหรือกิจกรรมท่องเที่ยวต้องเข้ามามีส่วนอย่างมากในการพัฒนากิจกรรม และการนำเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง

5. ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวต้องเข้ามามีส่วนอย่างมากในการพัฒนากิจกรรม และการนำเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง

อุไรวรรณ เปี่ยมนิเวศน์ (2544) ได้ศึกษาหาแนวทางการจัดการที่เหมาะสม จัดทำคู่มือการจัดการ ปัญหาและอุปสรรคของผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวเกษตร ในการจัดการด้านสื่อความหมายและสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ปัจจุบันอำเภอบ้านแพ้ว ไม่มีการจัดการการท่องเที่ยวเกษตร ผู้ที่เดินทางมาเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่ม หมู่คณะ ผลความคาดหวังและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการจัดการด้านสื่อความหมายและสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพในการจัดการได้ระดับหนึ่ง สำหรับการจัดพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรควรมีสื่อความหมายประเภท เจ้าหน้าที่นำชม เอกสาร แผ่นพับ พื้นที่ทางการเกษตรที่สามารถเดินชมได้ สถานที่ติดต่อและมีกิจกรรมทางการเกษตร ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ห้องน้ำ - ห้องสุขา น้ำดื่ม เส้นทางเที่ยวชมที่ปลอดภัย สะดวก และเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก ซึ่งการจัดการควรดำเนินให้เหมาะสมกับพื้นที่การเกษตร เพื่อคงความเป็นธรรมชาติ และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

เดชา ไต้สูงเนิน (2543) ได้ศึกษาสภาพการณ์การท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรวบรวมปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตร พบว่ามีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นใน 3 พื้นที่ คือ พื้นที่บริเวณศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำ พื้นที่บริเวณถนนเชื่อมต่อระหว่างบ้านม่วงคำและบ้านโป่งแยงใน และบริเวณบ้านผานกก ส่วนปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำพบว่า มีสาเหตุมาจากการมอบหมายอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานด้านการท่องเที่ยวไม่ชัดเจน เจ้าหน้าที่และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำ ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการ ขาดงบประมาณ ขาดบุคคลากร ขาดการประสานงานและความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และยังนำไปสู่ความขัดแย้งของชุมชนได้อีกด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3
วิธีการวิจัย
(Research Methodologies)

การทำวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนയാယดา ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ซึ่งใช้วิธีการวิจัยโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview)

1. กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key-informant) ของการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าของสวนയാယดา บุคลากรของสวนയാယดา นักท่องเที่ยว ตลอดจนบุคคลทั่วไปในชุมชนบ้านയാယดา จำนวน 15 ราย โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

1. เจ้าของสวนയാယดา จำนวน 3 คน
2. บุคลากรสวนയാယดา นักท่องเที่ยว และบุคคลทั่วไปในชุมชนบ้านയാယดา จำนวน 12 คน

2. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากตำรา เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลทุติยภูมิ
2. ศึกษาภาคสนาม ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ลักษณะที่ไม่เป็นทางการแต่เจาะลึก โดยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) โดยมีการสร้างคำถามประเด็นหลักไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อเป็นแนวในการสนทนาพูดคุยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน เป็นไปในบรรยากาศแบบกันเองไม่เป็นทางการและเป็นธรรมชาติที่สุด ผู้วิจัยใช้วิธีการบันทึกข้อมูลจากการสนทนากับเจ้าของสวนയാယดา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนയാယดาด้วยการจดบันทึกและเทปบันทึกเสียง รวมทั้งใช้วิธีการสังเกต (Observation) โดยตรง เพื่อบันทึกสภาพ ลักษณะทางด้านกายภาพต่าง ๆ ของสวนയാယดา และทำการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อให้ข้อมูลที่ได้อาจถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลร่วมด้วยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ SWOT Analysis โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์ SWOT Analysis ในเชิงพรรณนาตามหลักตรรกวิทยาประกอบบริบท ซึ่งข้อมูลทั้งหมดของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ทั้งในส่วนของเจ้าของสวนขยายดา และบุคลากรของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา ต่อจากนั้นจึงวิเคราะห์ถึงแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา โดยอาศัยข้อมูลจากการวิเคราะห์ SWOT Analysis ที่ได้มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ถึงแนวทางการพัฒนาแก้ไขปัญหา สนับสนุนส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดามีการจัดการที่มีประสิทธิภาพเป็นอย่างดี

4. นำเสนอผลการวิจัย และจัดทำเอกสารรูปเล่มปัญหาพิเศษที่สมบูรณ์

3. แนวทางการสัมภาษณ์

มีประเด็นครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลแบบเจาะลึกของเจ้าของสวนขยายดา

ส่วนที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา

2.1 ความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา

2.2 การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา

2.3 การเดินทางและกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ SWOT และแนวทางในการพัฒนาสวนขยายดา

4. สถานที่และระยะเวลาที่ทำการวิจัย

สถานที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สวนขยายดา ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยเริ่มทำการวิจัยตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ซึ่งใช้ระยะเวลาในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้นเป็นเวลา 6 เดือน

บทที่ 4
ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล
(Results and Discussion)

ผลการศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ณ สวนยายดา ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยองในครั้งนี้ ใช้วิธีการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ตลอดจนการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ ตรวจสอบ ให้เกิดความน่าเชื่อถือของข้อมูล รวมทั้งเพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ในการวิจัยมาตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา ได้แก่ เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนยายดา ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตลอดจนแผนงานในการพัฒนาสวนยายดา จากการศึกษาผู้วิจัยขอเสนอถึงผลการวิจัยในหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. ประวัติเจ้าของสวนยายดา
2. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา
3. การวิเคราะห์ SWOT และแนวทางในการพัฒนาสวนยายดา

1. ประวัติเจ้าของสวนยายดา

เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา คือ คุณบุญชื่น โพร้แก้วหรือที่เรียกกันติดปากว่า ป้าชื่น มีอายุ 50 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำสวนไม้ผลและเป็นประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขยายตาพัฒนา ณ บ้านยายดา หมู่ที่ 3 ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เกิดเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2498 มีบิดาชื่อนายสุน พิทักษ์ศรี มารดาชื่อนางบุตร พิทักษ์ศรี บิดามารดาประกอบอาชีพเกษตรกรรม ป้าชื่นมีพี่น้องร่วมบิดามารดาทั้งสิ้น 8 คน และเป็นบุตรคนสุดท้ายของครอบครัว

ปัจจุบันได้สมรสกับคุณมานัด โพร้แก้ว มีบุตรธิดาด้วยกัน 2 คน คนโตเป็นหญิงชื่อนางสาวรัตนภรณ์ โพร้แก้ว (พี่หนู) อายุ 25 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปัจจุบันทำงานที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย คนเล็กเป็นชายชื่อ นายเกียรติ โพร้แก้ว (พี่เหมี่ยว) อายุ 23 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยบูรพา ปัจจุบันทำงานในบริษัทเอกชนภายในจังหวัดระยอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.1 ประวัติด้านการศึกษา

- จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดยายดา และได้ช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพเกษตรกรรม
- จบปริยัติธรรมศึกษาชั้นโท จากวัดยายดา ด้วยการที่เป็นคนชอบเข้าไปช่วยกิจกรรมของวัดเป็นประจำ เช่น ทำอาหาร จัดดอกไม้ และงานอื่น ๆ
- จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากศูนย์บริการการศึกษาของโรงเรียนอำเภอเมืองระยอง
- จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากศูนย์บริการการศึกษาของโรงเรียนอำเภอเมืองระยอง
- สำเร็จหลักสูตรอบรมลูกเสือชาวบ้านขั้นต้น จากผู้อำนวยการลูกเสือชาวบ้านจังหวัดระยอง

1.2 ประวัติด้านการประกอบอาชีพ

ป้าชุ้นได้ช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาตั้งแต่เด็ก ตั้งแต่การทำสวน ทำไร่ และทำนา รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์ ในบางครั้งป้าชุ้นได้ทำขนมไปฝากขายที่ร้านค้า มีงานเทศกาลก็จะเผาข้าวหลามเอาไปขายเพื่อเป็นรายได้เสริม และจากการที่ป้าชุ้นเป็นลูกคนเล็กของครอบครัวเมื่อพี่ ๆ แต่งงานแยกบ้านออกไปหมดแล้ว ทำให้หน้าที่ดูแลสวนทั้งหมดตกอยู่ที่ป้าชุ้นเป็นหลัก ทำให้ป้าชุ้นได้ประกอบอาชีพทางการเกษตรที่หลากหลาย รวมทั้งการทำผลิตภัณฑ์แปรรูปทุเรียนทอดเพื่อออกจำหน่าย แต่ป้าชุ้นก็มีเคยละทิ้งการทำสวนไม่ผลเลย

“...เมื่อป้าชุ้นอายุ 13-14 ปี ได้เริ่มทำขนมขายตามงานในหมู่บ้านและบางครั้งทำฝากขายตามร้านค้า เพื่อจะได้นำเงินไปซื้อเสื้อผ้าตามประสาเด็กวัยรุ่นโดยไม่ต้องรบกวนเงินจากทางบ้าน ช่วงอายุ 16 ปี พี่ ๆ ได้แต่งงานแยกครอบครัวออกไปหมด ทำให้ต้องรับภาระงานทุกอย่างของทางบ้าน และอายุได้ 17-18 ปี เริ่มเผาข้าวหลามขาย รวมทั้งมีส่วนให้ดูแลเพิ่มขึ้นอีกด้วยซึ่งตลอดมาได้เลี้ยงสุกร และไก่ ควบคู่ไปกับการทำสวน...”

(บุญชุ้น โปธิ์แก้ว, สัมภาษณ์. 2548)

เมื่อป้าชุ้นได้สมรสกับลุงมานัด โปธิ์แก้ว ในปี พ.ศ.2522 ก็ยังคงประกอบอาชีพการทำสวนผลไม้แบบผสมผสานเช่นเดิม แต่ป้าชุ้นและลุงมานัดได้หันมาปลูกมะม่วงเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งสวนโดยทำการขายผลและขายกิ่ง เมื่อมีคนในหมู่บ้านหันมาปลูกมะม่วงกันมากขึ้น กอปรกับราคาทุเรียนเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สดตกต่ำจากการเกิดพายุดีเปรสชันในปี พ.ศ. 2536 ทำให้ป่าขึ้นและสูงมาต้นทุเรียนในสวนมาแปรรูปเป็นทุเรียนทอดกรอบ และทำขายอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2539 โดยการเช่าแผงขายในตลาดตะพง และในปี พ.ศ. 2540 เป็นปีที่เกษตรกรได้ตื่นตัวกับการเลี้ยงตะพาน้ำเป็นอย่างมาก ป่าขึ้นกับลูกลงมาเองก็ได้ลงทุนเลี้ยงตะพาน้ำควบคู่ไปกับการทำทุเรียนทอดกรอบ หลังจากนั้นไม่นานตลาดตะพาน้ำที่ประเทศไต้หวันได้ปิดการรับซื้อตะพาน้ำจากประเทศไทยจึงต้องหยุดเลี้ยงไปในที่สุด

ป่าขึ้นไม่ได้รับผลกระทบที่รุนแรงมากนักเพราะได้เลี้ยงพ่อแม่พันธุ์เพื่อทำการฟักตัวตะพาน้ำขายต่อ ซึ่งต่างจากเกษตรกรรายอื่น ๆ ที่ต้องแบกรับภาระหนี้สินเป็นจำนวนมากในขณะนั้น การทำทุเรียนทอดกรอบทำให้ป่าขึ้นมีรายได้ค่อนข้างดี แต่ต้องแลกด้วยเวลาที่จะได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันในครอบครัวและเวลาในการดูแลสวน และในปี พ.ศ. 2542 ป่าขึ้นจึงได้ยกเลิกการเช่าแผงขายที่ตลาดตะพงแต่ก็ยังมีการทำแปรรูปเพื่อขายส่งให้กับลูกค้าประจำอยู่ที่บ้าน หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2545 ป่าขึ้นได้เริ่มทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สวนหลังบ้านขึ้น จึงมีเวลาน้อยในการทำทุเรียนทอดกรอบช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวซึ่งตรงกับเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายนของทุกปี และป่าขึ้นได้ตั้งใจที่จะทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างจริงจัง โดยจะทำทุเรียนทอดกรอบหลังจากหมดช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวเป็นหลัก เพื่อจะได้มีเวลารองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง

1.3 ประวัติด้านหน้าที่การงานทางสังคม

- เป็นเหรียญฎีกของกลุ่มแม่บ้านหมู่ที่ 3 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 - 2538 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 12 ปี
- เป็นประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรายดาพัฒนา หมู่ที่ 3 ตำบลตะพง อำเภอเมืองระยอง ในปี พ.ศ. 2539 จนถึงปัจจุบัน
- เป็นคณะกรรมการประชาคมหมู่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลตะพง อำเภอเมืองระยอง
- เป็นกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนวัดยายดา ตำบลตะพง อำเภอเมืองระยอง
- เป็นคณะกรรมการเหรียญฎีกากลุ่มแม่บ้านระดับอำเภอเมืองระยอง
- เป็นคณะกรรมการจัดทำแผนแม่บทชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลตะพง
- เป็นคณะกรรมการกองทุนเงินล้าน หมู่ที่ 3 ตำบลตะพง
- เป็นคณะกรรมการกลุ่มสตรีอาสาพัฒนาของตำบลตะพง
- เป็นอนุกรรมการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของอำเภอเมืองระยอง
- เป็นคณะกรรมการเปิดช่องประกวดราคาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง
- เป็นคณะกรรมการตรวจรับขององค์การบริหารส่วนตำบลตะพง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.4 รางวัลที่เคยได้รับ

- รางวัลแม่ตัวอย่างปี พ.ศ. 2527 จากกระทรวงสาธารณสุข
- รางวัลอันดับ 1 การแข่งขันทุเรียนทอดกรอบปี พ.ศ. 2539 จากจังหวัดระยอง โดยผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง
- กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดีเด่นจังหวัดระยองปี พ.ศ.2541 จากเกษตรจังหวัดระยอง
- รางวัลอันดับ 2 จากการประกวดผลิตภัณฑ์น้ำพริกสำเร็จรูป สำนักงานพาณิชย์จังหวัดระยอง
- รางวัลอันดับ 1 การจัดผลไม้พร้อมบริโภค จากจังหวัดระยองโดยผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง
- รางวัลอันดับ 2 ผลิตภัณฑ์ทุเรียนกวน จากจังหวัดระยองโดยผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง
- รางวัลอันดับ 2 ทุเรียนทอดกรอบปี พ.ศ. 2544 จากจังหวัดระยองโดยผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง
- กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขยายดาพัฒนาดีเด่นปี พ.ศ. 2545 จากจังหวัดระยองโดยผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง
- รางวัลอันดับ 1 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขยายดาพัฒนา กลุ่มอาชีพระดับภาคปี พ.ศ. 2545 จากกรมส่งเสริมการเกษตร

1.5 อุปนิสัยที่สำคัญ

- ป้าขึ้นเป็นคนขยันและอดทน เมื่อศึกษาจากการประกอบอาชีพแล้วทำให้พบว่า นอกจากจะทำนา ทำสวนผลไม้ ปลูกผักตามฤดูกาลพืชผักสวนครัวทุกชนิด เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงตะพาบน้ำ และเลี้ยงวัว เมื่อมีเวลารว่างก็จะทำขนมเอาไปฝากขายที่ร้านค้า มีงานเทศกาลก็จะเผาช้าวหลามเอาไปขาย เพื่อนบ้านให้ทำอาหารให้รับประทาน จะได้ค่าจ้างบ้างหรือไม่ได้ก็ไม่ได้อะไร หน้าทีแม่บ้านก็ไม่ได้ขาดตกบกพร่องถึงเวลาที่จะนำอาหารไปส่งให้สามีที่ทำนาอยู่ กลับมาก็ดูแลอาหารการกินให้กับพ่อแม่ของสามี ลูก ๆ และคอยดูแลอบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิด

- มีความเสียสละชอบช่วยเหลือสังคม เป็นคนไม่นิ่งดูตายเมื่อเพื่อนบ้านมีงานบุญงานแต่ง งานบวช งานวัด หรืองานอะไรก็แล้วแต่ ป้าขึ้นมักจะหาเวลาไปช่วยเป็นแม่ครัวทำอาหาร ทำขนม จัดดอกไม้ จัดสถานที่ งานอะไรก็ได้ที่ยังไม่มีใครทำก็จะขันอาสาทำเอง ความรู้ที่อาศัยที่เคยไปเห็นไปดูมาจากงานต่าง ๆ ก็จะทำเอามาทำเพราะพื้นฐานเป็นคนช่างคิด ช่างทำ และจดจำอะไรได้ง่าย แม้แต่เรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ ก็ไม่เคยปฏิเสธหากได้รับการเอ่ยปากจากญาติหรือเพื่อนบ้าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สวอนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- มีความซื่อสัตย์สุจริต ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ป้าชื่นจะแจกแจงรายละเอียดในเรื่องของงบประมาณให้ชัดเจน มีรายการประกอบเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเกิดขึ้นจนเป็นที่ไว้วางใจของเพื่อนบ้าน และทำให้ป้าชื่นได้รับมอบหมายภารกิจด้านการเงินมาได้รับผิดชอบอยู่เสมอหรือบางครั้งต้องลงทุนด้วยงบประมาณส่วนตัวก่อนป้าชื่นก็จะทำ เพื่อไม่ให้สมาชิกเสียโอกาสและเสียเวลานั่นให้สมาชิกสะดวกและคล่องตัวในการทำงานมากที่สุด

จากผลการศึกษาข้อมูลด้านประวัติส่วนตัวของป้าชื่น ทำให้เห็นแนวคิดและสิ่งที่เป็นส่วนสนับสนุนในการเอื้ออำนวยต่อการทำท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ทางการเกษตรที่สั่งสมอยู่ในตัวของป้าชื่นเอง หรือการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว โดยเฉพาะการสมรสกับลุงมานัดซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และมีความเชี่ยวชาญทางด้าน การดูแลไม้ผลเป็นอย่างดี และการใฝ่เรียนรู้ในตัวของป้าชื่นที่ให้ความสำคัญในการศึกษา รวมถึงประสบการณ์การทำงานเพื่อสังคม และการประกอบอาชีพที่ผ่านมาเป็นส่วนที่ทำให้ป้าชื่นมีแนวความคิดแบบผู้นำ กล้าคิด กล้าทำ กล้าทดลองในสิ่งใหม่ ๆ มีใจสาธารณะ มีความอดทนและมุ่งมั่นในการทำงาน ซึ่งเป็นส่วนเล็กน้อยที่มาประกอบกันจนทำให้การทำท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนยายดาเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้ที่อยู่ในตัวป้าชื่นและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่สนับสนุนให้ป้าชื่นสามารถทำธุรกิจบริการประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

2. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา

2.1 ความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา (ภาพที่ 5) ตั้งอยู่ ณ บ้านเลขที่ 30 หมู่ที่ 3 บ้านยายดา ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ภาพที่ 5 แสดงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สวนยายดาเป็นสวนที่ได้รับมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ มีเนื้อที่ประมาณ 7 ไร่ เดิมทีสวนยายดาเป็นสวนไม้ผลแบบผสมผสานทั่วไป ปลูกทุเรียนและเงาะเป็นหลัก ปัจจุบันนอกจากสวนยายดาแห่งนี้แล้ว ป่าขึ้นยังมีสวนไม้ผลที่ปลูกทุเรียน และมังคุดอีก 2 แห่ง รวมเป็นเนื้อที่ประมาณ 15 ไร่ ปลูกยางพาราอีกประมาณ 16 ไร่ และที่ดินว่างเปล่าอยู่ระหว่างรอบปลูกมะนาวอีกประมาณ 2 ไร่ ซึ่งทุกสวนตั้งอยู่ในตำบลตะพงทั้งหมดและอยู่ไม่ไกลจากสวนยายดามากนัก แต่มีเพียงสวนยายดาแห่งนี้เพียงแห่งเดียวที่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม เนื่องจากสวนอื่น ๆ อยู่ห่างออกไปจากบ้านที่พักอาศัย จึงไม่สะดวกในการจัดการและการบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อรวมจำนวนสวนทั้งหมดแล้วได้เนื้อที่ประมาณ 40 ไร่

สวนยายดาเริ่มทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากการที่ป่าขึ้นเป็นประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรยายดาพัฒนา ซึ่งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรยายดาพัฒนาเป็นการรวมกลุ่มกันของแม่บ้านบ้านยายดา หมู่ที่ 3 ตำบลตะพง โดยมีป่าขึ้นเป็นประธานกลุ่มเมื่อปี พ.ศ. 2539 จนกระทั่งปัจจุบันและใช้สถานที่บ้านป่าขึ้นเป็นที่ตั้งกลุ่มในการทำกิจกรรม การตั้งกลุ่มครั้งนี้เป็นการพัฒนาอาชีพด้วยการนำเอาผลผลิตในท้องถิ่นมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ โดยมีทุเรียนทอดกรอบและทุเรียนกวนเป็นสินค้าหลัก หลังจากมีรายได้เข้ากลุ่มดีขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้กลุ่มมีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น ป่าขึ้นจึงได้เสนอขอของบประมาณจากโครงการช่วยเหลือเพื่อนเกษตร เป็นเงิน 810,250 บาท โดยจ่ายเป็นอุปกรณ์จำนวน 300,000 บาท จ่ายเป็นเงินกู้ยืม 510,250 บาท เมื่อสมาชิกได้อุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการทำงานแล้ว ทุกคนก็มีความตั้งใจผลิตสินค้าโดยเน้นคุณภาพ ออกจำหน่ายและสั่งทุเรียนจากทางภาคใต้มาทำทุเรียนทอดกรอบ เพื่อให้มีสินค้าจำหน่ายตลอดปี ทางกลุ่มทำอยู่เช่นนี้เป็นเวลา 4 ปี พอถึงปี พ.ศ. 2542 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรยายดาพัฒนา ก็สามารถใช้น้ำเกษตรจังหวัดระยองได้หมดและยังเหลือเงินกำไรพร้อมดอกเบี้ยเป็นเงิน 87,000 บาท การทำงานของกลุ่มในปี พ.ศ. 2543 จากการทำป่าขึ้น เป็นคนที่ช่างคิด ช่างทำ จึงได้ทดลองทำน้ำพริกทุเรียน ประจวบคีรีขันธ์เป็นที่ติดปากของสมาชิกทั่วไป แล้วจึงส่งประกวดน้ำพริกสำเร็จรูปในงานของพาณิชย์จังหวัดระยอง ได้รับรางวัลที่ 2 ทำให้มีกำลังใจเพิ่มขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกที่จะผลิตน้ำพริกทุเรียนเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มต่อไป ผลการปฏิบัติงานมีอย่างต่อเนื่องจนได้รับรางวัลกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรยายดาพัฒนาดีเด่นอันดับ 1 ระดับภาค ทำให้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ มากขึ้นด้วย

เมื่อมีงบประมาณเพิ่มขึ้น ป่าขึ้นจึงคิดหาสินค้าเพิ่มเติมให้กับสมาชิกเพื่อจะได้มีกิจกรรมทำตลอดทั้งปี จากการทำป่าขึ้นเป็นคนทำอาหารเก่งจึงได้คิดทำแกงหมูชะมวงบรรจุกระป๋อง ด้วยเหตุผลเพราะกลุ่มมีเครื่องอบฆ่าเชื้อ เครื่องอัดกระป๋องอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อรสชาติแกงหมูชะมวงเป็นเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สวนไว้อำนาจการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ถูกปากจึงเป็นของฝากจากภาคตะวันออกที่มีชื่อเสียงไปทั่วประเทศ จนทำให้กลุ่มได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย ทั้งระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับภาค รวมไปถึงระดับกรม และกระทรวงอีกด้วย ด้วยสาเหตุดังกล่าวทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขยายดาพัฒนาเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้มีคณะครูงานมาขอศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้บริเวณบ้านของป่าขึ้นนั้นคับคั่งไปหมดตา และในปี พ.ศ. 2544 ป่าขึ้นได้ขอขบประมาณในการสร้างอาคารหลังใหม่เป็นที่ทำการกลุ่มแม่บ้าน บริเวณอนามัยหมู่บ้าน ซึ่งมีอาณาบริเวณกว้างขวางสามารถรองรับคณะผู้มาเยี่ยมชมศึกษาดูงานได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งจากอดีตที่กลุ่มตั้งอยู่ที่บ้านป่าขึ้นเมื่อตรงกับช่วงฤดูผลไม้ คณะที่มาดูงานก็จะขอเดินเข้าไปชมสวนและชิมผลไม้ ด้วยเหตุนี้ทำให้ป่าขึ้นคิดว่าสวนไม้ผลหลังบ้านสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ได้อีกหนึ่งแห่ง และต่อมาในปี พ.ศ. 2545 สวนขยายดาได้เปิดให้มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นปีแรก—จากการชักชวนของคุณอรพรรณ ไทยพิทักษ์วงศ์ หรือคุณต๋อย ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่เกษตรตำบลตะพงและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ภาคกลางเขต 4 ระยอง ให้เข้าร่วมโครงการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะพง พร้อมกับสวนวิชา-ป่าเอี่ยม ซึ่งในขณะนั้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่ยังไม่แพร่หลายนัก แต่ได้รับความช่วยเหลือในด้านการประชาสัมพันธ์จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งตรงกับช่วงเวลาภาครัฐกำลังมีการส่งเสริมโครงการท่องเที่ยวภายในประเทศ (Amazing Thailand) โดยสำนักงาน ททท. ภาคกลางเขต 4 ระยอง ได้จัดให้มีรายการโทรทัศน์เข้ามาถ่ายทำ คือรายการที่ประเทศไทย ออกอากาศทางกองทัพบกช่อง 5 เวลาหลังข่าวภาคค่ำ จึงทำให้สวนขยายดาเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวอย่างแพร่หลายจากคำสัมภาษณ์ป่าขึ้นได้กล่าวไว้ดังนี้

“...ในปีแรกที่ทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สวนขยายดาเองยังไม่มีเตรียมการอะไรมากนัก มีห้องน้ำ 1 ห้องและเตียงไม้ไผ่ 2 เตียงกับร่มคันใหญ่ 1 คัน ชื่อสวนก็ยังไม่ได้ตั้งไว้ แต่จากการที่สวนตั้งอยู่ ณ บ้านขยายดา เมื่อเวลาออกอากาศไปแล้วคนโดยทั่วไปจึงเรียกชื่อว่า สวนขยายดาตามชุมชนที่ตั้ง...”

(บุญขึ้น โพร้แก้ว, สัมภาษณ์. 2548)

การที่สวนขยายดาไม่มีประสบการณ์ในการทำท่องเที่ยวเชิงเกษตร และยังไม่มีการจัดการอย่างเป็นรูปแบบ รวมถึงการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน จึงก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ขึ้น ได้แก่ ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับต้นไม้ในสวน เนื่องจากไม่ได้ทำเส้นทางเดินชมสวนจึงทำให้นักท่องเที่ยวเดินอย่างไม่เป็นเส้นทางทั่วทั้งสวน และยังทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกเอกสารเป็นเอกสารที่สวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ว่าสวนขยายตามีพื้นที่ในการทำกิจกรรมให้เดินชมน้อย ซึ่งเปิดสวนให้มีการท่องเที่ยวเพียงสัปดาห์แรกนักท่องเที่ยวก็เก็บผลไม้บนต้นจนหมดทั้งสิ้น ทำให้นักท่องเที่ยวที่มาทีหลังไม่ได้ชมผลไม้บนต้น รวมทั้งห้องน้ำก็ยังไม่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว และยังขาดการประชาสัมพันธ์เส้นทางที่จะเข้ามายังสวนขยายตา ทำให้ป่าขึ้นเกิดการเรียนรู้ในปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และได้นำมาปรับใช้ในปีต่อมา จากความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่เกษตรตำบลและสำนักงาน ทพท. ภาคกลางเขต 4 ระยอง จึงทำให้ในปีแรกที่เปิดสวนทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งสิ้นกว่า 1,000 คน จากการจัดทำโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรประสบความสำเร็จ ทำให้สำนักงานเกษตรจังหวัดระยองประกาศแต่งตั้งให้ป่าขึ้นเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลตะพง ทั้งบริเวณบ้านและสวนของป่าขึ้นกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร แหล่งจำหน่ายสินค้าจากสมาชิกและชาวสวน รวมถึงเป็นแหล่งผลิตรายการต่าง ๆ ทางวิทยุโทรทัศน์อีกด้วย

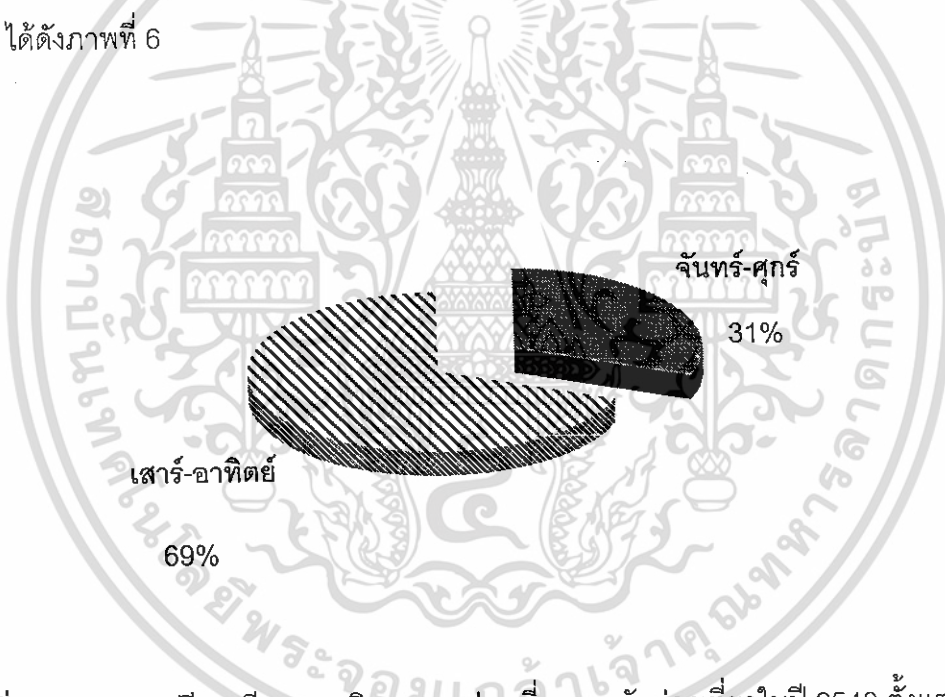
ปี พ.ศ. 2545 เป็นปีแรกของการทำท่องเที่ยวเชิงเกษตรผ่านไปทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายตา และเจ้าหน้าที่เกษตรตำบลได้ทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงทำให้เกิดการอบรมโครงการเจ้าบ้านที่ดี เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับสวนไม้ผลที่จะทำการเปิดสวนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งจัดโดยกรมส่งเสริมการเกษตรร่วมกับสำนักงาน ทพท. ภาคกลางเขต 4 ระยอง นอกจากนี้ทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายตาจะได้รับการอบรมโครงการเจ้าบ้านที่ดีแล้ว ยังได้เพิ่มพูนประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวและนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์โดยการศึกษาดูงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือทั้งจากเจ้าหน้าที่เกษตรตำบลและหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ

ปี พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นปีที่ 2 ของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนขยายตา ได้มีการใช้เชือกกันเป็นเส้นทางในการเดินชมสวนนั้น เนื่องจากได้รับประสบการณ์จากในปีแรกที่ผ่านมาโดยปล่อยให้นักท่องเที่ยวเดินได้ตามสะดวก ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายขึ้นและมีความยากลำบากในการจัดการ พร้อมทั้งได้เพิ่มจำนวนห้องน้ำอีก 2 ห้อง และทำพื้นที่ปูสำหรับลานจอดรถ ในปีนี้ 2 นี้ได้นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นรวมทั้งได้นักท่องเที่ยวขาประจำทั้งสิ้นกว่า 2,000 คน

ปี พ.ศ. 2547 ซึ่งเป็นปีที่ 3 ของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนขยายตานั้น ได้รับประสบการณ์จากสองปีแรกทำให้มีการจัดการที่คล่องตัวมากขึ้น และทำการขยายเส้นทางเดินชมสวน และทำซุ้มให้นักท่องเที่ยวได้พักชมผลไม้อยู่ในสวนเพิ่มขึ้น มีการประชาสัมพันธ์โดยการทำแผ่นป้ายบอกเส้นทางมาสวนขยายตาตามถนนเป็นระยะ ๆ และทำการขยายลานจอดรถให้กว้างขึ้น

ซึ่งในปีที่ 3 นี้มีนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น 4,424 คน การศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และในปีที่ 4 เป็นปีล่าสุดซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2548 ที่ผ่านมานี้ ทางสวนขยายดาได้รองรับนักท่องเที่ยวจำนวนทั้งสิ้นกว่า 4,000 คน ได้ปรับปรุงเส้นทางเดินภายในสวนขึ้นใหม่ มีแผนป้ายอธิบายชนิดไม้ผลภายในสวน เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวตามเส้นทางเดินชมสวนเป็นระยะ มีจุดให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายรูปเป็นที่ระลึก และได้สร้างศาลาเพิ่มให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อนภายในสวนอีกจำนวน 2 หลัง รวมทั้งได้ปูกระเบื้องเคลือบภายในห้องน้ำให้ดูสะอาดขึ้นด้วย และเป็นปีที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากที่สุดตั้งแต่จัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกิดขึ้น ซึ่งสามารถจำแนกการเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ตั้งแต่วันเปิดสวนวันแรกจนกระทั่งวันปิดสวนได้ในภาคผนวก ก. และสามารถนำมาเขียนเป็นแผนภูมิวงกลมเพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างชัดเจนของการเดินทางมาท่องเที่ยวที่สวนขยายดาระหว่างวันจันทร์ถึงวันศุกร์ และวันเสาร์ถึงวันอาทิตย์ ได้ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบการเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในปี 2548 ตั้งแต่วันเปิดสวนวันแรก (22 เม.ย.) ถึงวันปิดสวน (26 มิ.ย.)

และสามารถนำข้อมูลของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดาแห่งนี้ ในปี พ.ศ. 2547 และปี พ.ศ. 2548 มาเขียนเป็นแผนภูมิเส้น เพื่อเปรียบเทียบสภาพการณ์ช่วงวันเวลาที่มีย่านักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว โดยแบ่งเป็นรายสัปดาห์ ตั้งแต่วันเปิดสวน จนกระทั่งปิดสวนวันสุดท้ายของปีนั้น ๆ ได้ดังนี้

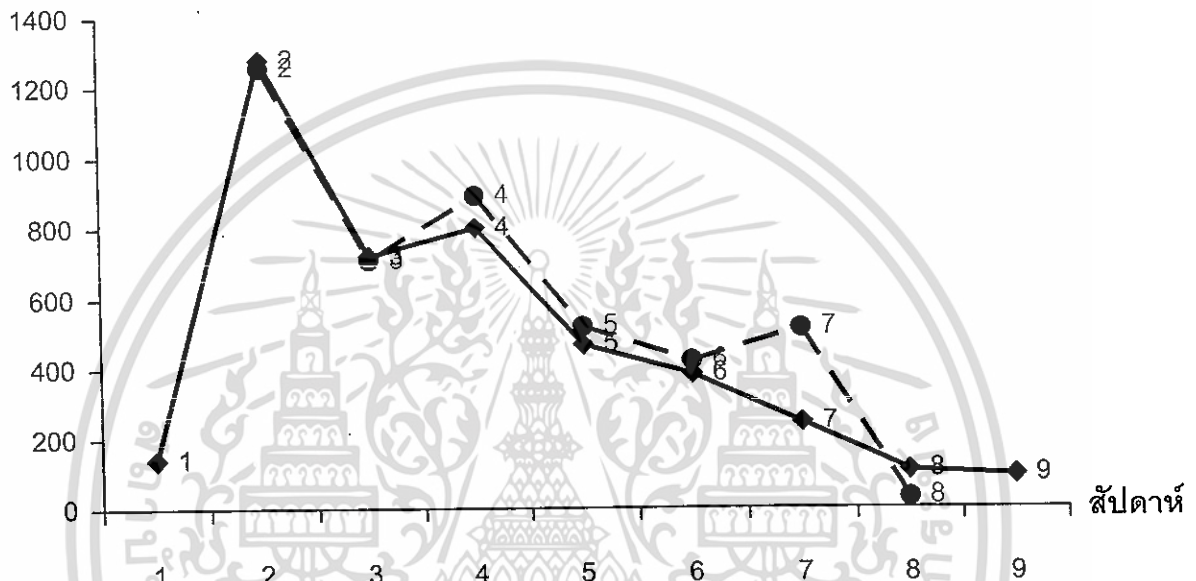
สัปดาห์ที่ 1 วันที่ 22-29 เม.ย. สัปดาห์ที่ 2 วันที่ 30 เม.ย.-7 พ.ค.

สัปดาห์ที่ 3 วันที่ 8-15 พ.ค. สัปดาห์ที่ 4 วันที่ 16-23 พ.ค.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สัปดาห์ที่ 5 วันที่ 24-31 พ.ค. สัปดาห์ที่ 6 วันที่ 1-8 มิ.ย.
 สัปดาห์ที่ 7 วันที่ 9-16 มิ.ย. สัปดาห์ที่ 8 วันที่ 17-24 มิ.ย.
 สัปดาห์ที่ 9 วันที่ 25 มิ.ย.-2 ก.ค. จึงสามารถนำมาเขียนเป็นแผนภูมิเส้นได้ดังภาพที่ 7

จำนวนนักท่องเที่ยว(คน)

หมายเหตุ - - - แทนจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวสวนയാဒါในปี พ.ศ. 2547
 ——— แทนจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวสวนയാဒါในปี พ.ศ. 2548
 ภาพที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างปี พ.ศ. 2547-2548

จากข้อมูลการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนയാဒါตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 ถึงปี พ.ศ.2548 สามารถนำข้อมูลมาทำการสรุปการผลพัฒนาการของสวนയാဒါได้ดังตารางที่ 5

ป่าขึ้นยังได้เปิดโอกาสให้เพื่อนบ้านได้เข้ามาขายผัก ผลไม้ ที่หน้าสวนอีกด้วย เพื่อเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน เป็นการเสนอทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อหาของฝากกลับบ้าน ในราคาถูกและสดจากสวน และเป็นการตัดปัญหาเรื่องพ่อค้าคนกลางที่คอยกดราคาสินค้า ทั้งยังเป็นการเสริมภาพลักษณ์ให้กับสวนയാဒါได้ดีอีกด้วย แต่ของที่จะนำมาขายหน้าสวนയാဒါต้องเป็นของที่มีคุณภาพไม่หลอกลวงนักท่องเที่ยว เพราะจะทำให้สวนയാဒါเสียชื่อเสียงได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5 แสดงพัฒนาการของสวนขยายดาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545-2548

รายละเอียดการพัฒนาการ	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2546	พ.ศ. 2547	พ.ศ. 2548
1. จำนวนนักท่องเที่ยว	1,000 กว่าคน	3,000 กว่าคน	4,424 คน	4,428 คน
2. การจัดการ				
- เส้นทางชมสวน	-	มี	ขยายเพิ่ม	ปรับปรุง
- จำนวนซุ้ม/ศาลาในสวน	-	5	5	7
- จำนวนห้องน้ำ	1	3	4	ปรับปรุง
- สถานที่จอดรถ	ลานดิน	ลานปูน	ขยายเพิ่ม	ปรับปรุง
- ป้ายนิทรรศการ	-	-	-	มี
- จุดถ่ายรูป	-	-	-	มี
3. การประชาสัมพันธ์ของสวน	-	แผ่นพับ	แผ่นพับ/ป้าย	ป้าย

หมายเหตุ : ปี พ.ศ. 2545 และปี พ.ศ. 2546 ใช้การประมาณการเนื่องจากยังไม่มีงบจัดบันทึก

“...การทำท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้นเราอยากคิดเป็นธุรกิจ ถ้าเราคิดว่าทุกเวลาต้องมีรายได้ ต้องเป็นเงินเป็นทองเราก็ทำไม่ได้หรอก แต่ถ้าคิดเราอยู่ได้เขาอยู่ได้มันจึงจะมีความสุข คิดเพียงว่าเรามีสวนอยู่แล้วเราไม่ต้องขนของไปขายที่ตลาด และให้คนอื่นเข้ามาขายของได้ด้วย และยังได้พูดคุยเพิ่มเติมความรู้จากการได้พบปะผู้คนที่มาเที่ยวมันก็ได้ทั้งใจและชุมชนแล้ว...”

(บุญชื่น โพธิ์แก้ว, สัมภาษณ์. 2548)

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดาสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจทางด้านเกษตรได้เข้ามาศึกษาหาความรู้ โดยที่ผ่านมามีคณะศึกษาดูงานหลายคณะที่เข้ามาทัศนศึกษา ณ สวนขยายดาแห่งนี้ เช่น

- กรรมการผู้จัดการบริษัทสยามมาร์เก็ตติ้ง เยี่ยมชมการตัดแต่งกิ่งผลไม้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา
- ผู้อำนวยการศูนย์บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมืองระยอง นำคณะนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพจากจังหวัดลำปางเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา
- กลุ่มโรงเรียนในจังหวัดระยอง จัดทีมจักรยานท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ดร.วิทยา ศรียุทธนา ภาควิชาของพัฒนาการ นำคณะจากประเทศบังคลาเทศ ชมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขยายตาพัฒนาและแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา

- ดร.วิทยา ศรียุทธนา ภาควิชาของพัฒนาการ นำคณะนักศึกษาจากประเทศอินโดนีเซีย ชมโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนยายดา

- ดร.วิทยา ศรียุทธนา ภาควิชาของพัฒนาการ นำคณะจากประเทศอัฟกานิสถาน ชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา และการทำงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขยายตาพัฒนา

และยังมีคณะศึกษาดูงานอีกเป็นจำนวนมากที่ได้แวะเวียนมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาแห่งนี้

นอกจากคณะศึกษาดูงานเหล่านี้เป็นส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์เป็นอย่างดีแล้ว แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดายังได้รับการสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์ ทางสื่อวิทยุโทรทัศน์ โดยผ่านทางรายการต่าง ๆ ดังนี้

- โทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ถ่ายทำรายการ "ที่นี่ประเทศไทย" ณ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา โดยครอบครัวคุณสมบัติ เมทนี

- โทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ถ่ายทำรายการ การทำอาหารจากน้ำพริกทุเรียนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขยายตาพัฒนา โดยคุณหมึกแดง ซึ่งส่งผลต่อการโฆษณาสวนยายดาด้วย

- โทรทัศน์กรมประชาสัมพันธ์ช่อง 11 ได้เข้ามาถ่ายทำแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาอีกหลายต่อหลายครั้ง

ซึ่งการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา ตำบลตะพง อำเภอเมืองจังหวัดระยอง นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาได้ตลอดทั้งปี เพื่อศึกษาวิถีชีวิตแบบเกษตรหรือวิธีการบำรุงและแต่งกิ่งไม้ผล แต่ถ้าหากต้องการมาให้ตรงกับช่วงที่มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรก็ต้องเดินทางมาในช่วงกลางเดือนเมษายนจนถึงปลายเดือนมิถุนายนของทุกปี เพราะเป็นช่วงฤดูผลไม้

การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาสามารถใช้รถยนต์ส่วนตัว หรือรถประจำทางก็ได้ โดยเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางออกจากกรุงเทพมหานคร ถึงตัวจังหวัดระยอง จะใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง คิดเป็นระยะทาง 179 กิโลเมตร หากเป็นรถยนต์ส่วนตัวใช้เส้นทางมอเตอร์เวย์ - กรุงเทพฯ - พัทยา - ระยอง และจากตัวจังหวัดระยองถึงตลาดตะพงคิดเป็นระยะทาง 8 กิโลเมตร โดยใช้ถนนสุขุมวิทเส้นทางระยอง - จันทบุรี และจากตะพงเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาใช้ถนนสายตะพง - ยายดา ระยะทางเพียง 4 กิโลเมตรก็จะถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาแล้ว ส่วนนักท่องเที่ยวที่ต้องการนั่งรถประจำทางก็สามารถซื้อตั๋วและขึ้นรถ

ได้ที่สถานีขนส่งหมอชิต 2 หรือสถานีขนส่งเอกมัยกรุงเทพมหานคร จะมีทั้งรถปรับอากาศป.1

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และป.2 ไว้คอยบริการในอัตราราคาที่นั่งละ 112 – 137 บาท ลงที่สถานีขนส่งจังหวัดระยอง แล้วต่อรถสองแถวระยอง-ตะพง-ยายดา ระยะทางเพียง 12 กิโลเมตร ก็ถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา

2.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา

เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา และเข้ามาจอดรถยังบริเวณลานจอดรถที่จัดเตรียมไว้ให้แล้ว ภาพที่ 8 นักท่องเที่ยวเดินต่อมาก็จะพบกับผู้ขายตั๋วยุ่หน้าสวน ภาพที่ 9 หลังจากซื้อตั๋วเสร็จแล้วก็เดินชมสวนตามทางเดินที่ทำด้วยเชือกผูกกับไม้ไผ่เป็นแนวดังภาพที่ 10 พร้อมกับบรรยายภาคฝนคล้ายด้วยเสียงเพลง และจะพบกับป้ายแนะนำให้รู้จักกับชนิดของผักผลไม้ต่าง ๆ ดังภาพที่ 11 ซึ่งในป้ายจะบอกถึงลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของผักผลไม้ต่าง ๆ ได้แก่ ลองกอง เงาะ ทุเรียน ผักหวานบ้าน ผักหวานป่า สะละ ชะมวง และมะเฟือง รวมถึงวิธีการปลูกและวิธีการดูแลด้วย โดยป้ายทั้งหมดได้รับการสนับสนุนจากภาควิชาเทคนิคเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และเมื่อนักท่องเที่ยวเดินต่อไปตามเส้นทางซึ่งเต็มไปด้วยไม้ผลนานาชนิดไม่ว่าจะเป็นทุเรียน ลองกอง เงาะ และจุดต่อไปที่จะพบก็คือจุดถ่ายรูปที่ระลึก ซึ่งทางสวนยายดาได้จัดตกแต่งป้ายซึ่งมีข้อความว่า “สวนยายดายินดีต้อนรับ” ประดับด้วยไม้ดอกไม้ประดับอย่างสวยงาม ดังภาพที่ 12 เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายรูปเป็นที่ระลึกโดยเฉพาะการมีต้นเงาะที่มีผลสุกแดงเต็มต้นไว้เป็นพื้นหลังอย่างสวยงาม ต่อจากจุดถ่ายรูปนักท่องเที่ยวก็เดินต่อไปตามเส้นทางจะเจอกับซุ้มนั่งพักรับประทานผลไม้ และซุ้มบุฟเฟ่ผลไม้ ซึ่งจะมีบุคลากรของสวนยายดาประมาณ 3-4 คน คอยให้บริการกับนักท่องเที่ยว ทั้งการปอกผลไม้ การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ดังภาพที่ 13 ซึ่งการเลือกและปอกทุเรียนให้ได้ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยวนั้นต้องใช้ความเชี่ยวชาญชำนาญในการฟังเสียงจากการเคาะเป็นพิเศษ ที่ซุ้มบริการผลไม้แห่งนี้จะมีผลไม้หลากหลายชนิด ซึ่งผลไม้ที่ขาดไม่ได้ คือ ทุเรียน มังคุด และเงาะ ไว้คอยบริการให้นักท่องเที่ยวได้รับประทานอย่างเต็มที่ ซึ่งทุเรียนมีทั้งพันธุ์หมอนทองและพันธุ์ชะนี ส่วนเงาะมีพันธุ์สีชมพูและเงาะโรงเรียน ที่ซุ้มบุฟเฟ่ผลไม้แห่งนี้มีตะกร้าไว้บริการให้นักท่องเที่ยวได้หยิบผลไม้ตามแต่ต้องการใส่ตะกร้า เพื่อนำไปรับประทานที่ซุ้มหรือศาลา ดังภาพที่ 14 และนักท่องเที่ยวสามารถหยิบผลไม้ได้โดยไม่จำกัดจำนวนครั้ง เพียงแต่ห้ามนำออกไปรับประทานภายนอกสวน นอกจากจะกินบุฟเฟ่ผลไม้ที่เตรียมไว้ให้แล้ว นักท่องเที่ยวสามารถใช้ไม้สอยสอยเงาะจากต้นที่ทางสวนยายดาได้เตรียมไว้ให้ได้อีกด้วยเมื่อรับประทานผลไม้จนอิ่มแล้วถ้าหากนักท่องเที่ยวท่านใดประสงค์จะนั่งพักต่อก็ทำตามแต่อัธยาศัย แต่หากต้องการเดินทางกลับก็ต้องเดินผ่านโซนต้นมังคุด ต้นชะมวง และซุ้มที่ได้รับความสนใจจากเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

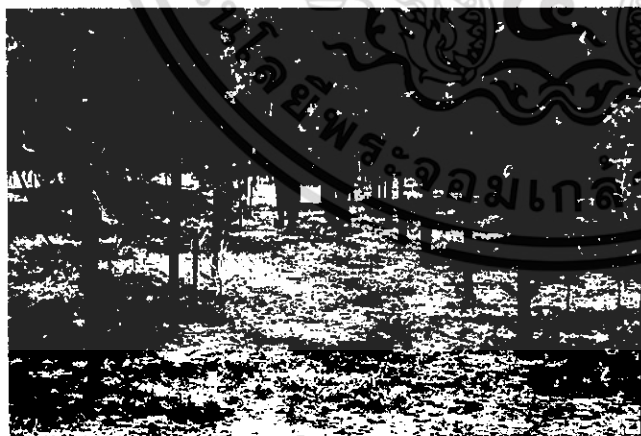
ท่องเที่ยวเป็นพิเศษ คือ ชุมพิกขำวซึ่งมีผลสุกสีแดงสดบริเวณทางออกจากสวน พิกขำวเป็นไม้เลื้อยที่เลื้อยอยู่บนต้นมะเฟือง เมื่อนักท่องเที่ยวออกมาภายนอกสวนแล้วจะพบกับครัวสวนยายดาซึ่งมีเมนูอาหารพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงอย่างแกงหมูชะมวง น้ำพริกกับผักพื้นบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ป้าชื่นจะเข้าครัวปรุงอาหารด้วยตัวเองแล้ว ยังมีป้าหมอน ป้าควร และน้ำแม่็ค เป็นแม่ครัวให้กับครัวสวนยายดาอีกด้วย ส่วนคนที่รับผิดชอบการขายของฝากเป็นหลักคือพี่กุง ซึ่งเป็นหลานของป้าชื่น ของฝากจากสวนยายดา ได้แก่ ทุเรียนทอด ทุเรียนกวน และผลไม้อบของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรยายดาพัฒนา เช่น ขนุน สับปะรด เป็นต้น

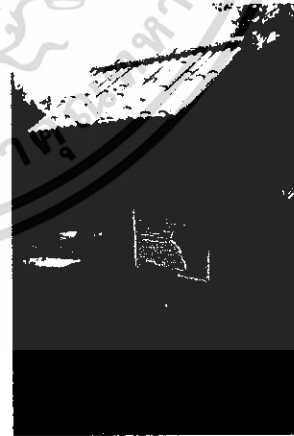
ภาพที่ 8 แสดงลานจอดรถสวนยายดา

ภาพที่ 9 แสดงชุมชนชาวดัวหน้าสวนยายดา

ภาพที่ 10 แสดงเส้นทางเดินชมสวนของสวนยายดา

ภาพที่ 11 แสดงป้ายให้ความรู้ผักผลไม้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 12 แสดงจุดถ่ายรูปเป็นที่ระลึกสวนยายดา

ภาพที่ 13 แสดงจุดบริการรูปเฟรมผลไม้

ภาพที่ 14 แสดงบรรยากาศภายในศาลาและซุ้มนั่งรับประทานผลไม้

นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อผักและผลไม้สดเป็นของฝากได้อีกด้วย เช่น ผักหวาน ทุเรียนเงาะ มังคุด เป็นต้น ซึ่งสวนยายดาได้เปิดโอกาสให้คนในชุมชนนำผลผลิตต่าง ๆ มาขายหน้าสวนได้ โดยแม่ค้าที่นำผลไม้มาขายเป็นประจำ ได้แก่ พี่วิและป้าสุภาพนำสะละจากสวนมาขาย พี่จิมนำกระท้อนมาขาย และอีกหลายคนที่หมุนเวียนสลับสับเปลี่ยนนำผัก และผลไม้ต่าง ๆ มาขายหน้าแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาแห่งนี้ ซึ่งสามารถสรุปกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาได้ดังภาพที่ 15 และบรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาได้ดังภาคผนวก ข.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นักท่องเที่ยวจอดรถ

ซื้อตั๋วก่อนเข้าชมสวน

เดินชมสวน

ถ่ายรูป

รับประทานผลไม้/ทำกิจกรรม/พักผ่อน

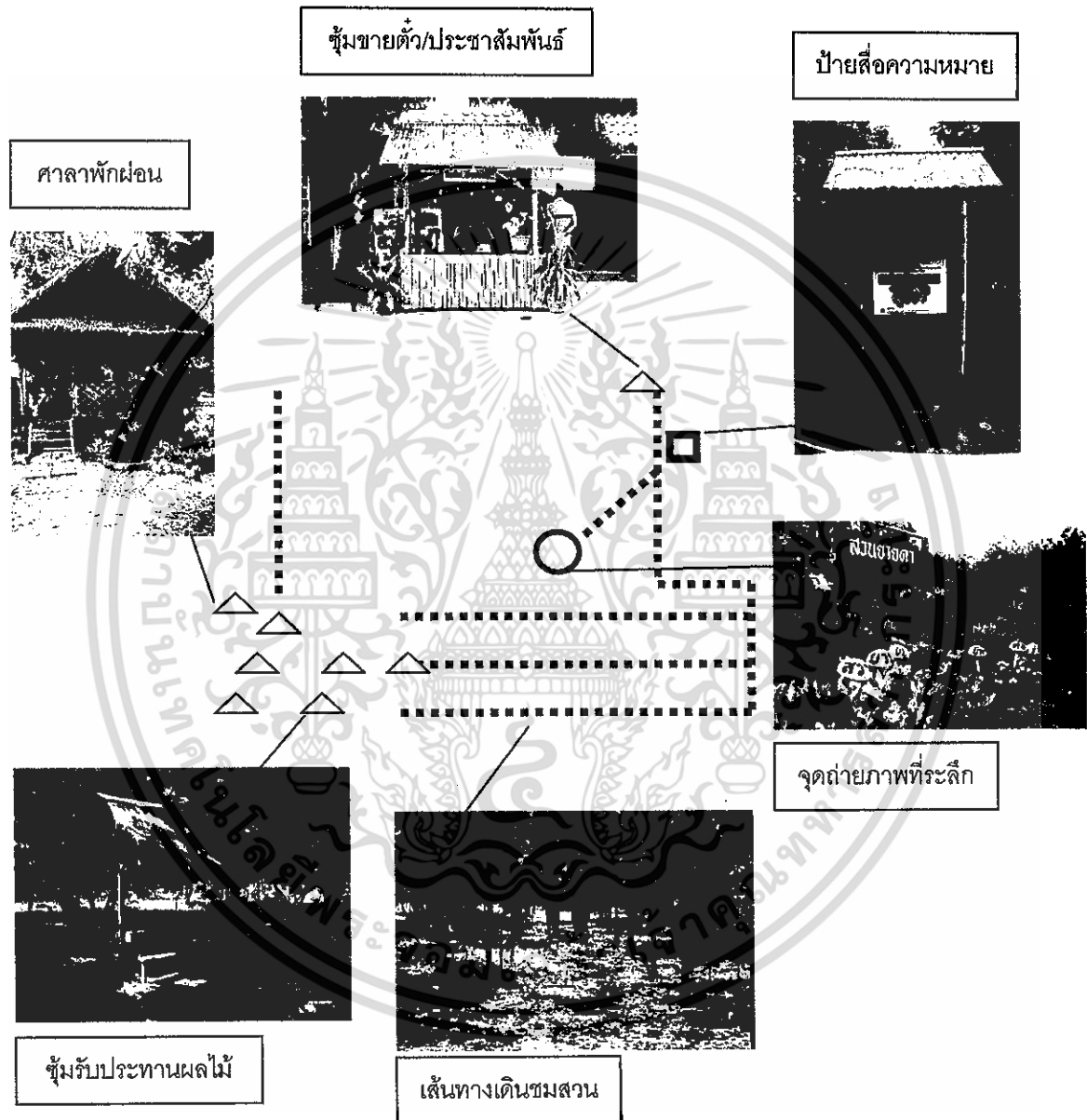

ซื้อของฝากและเดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ภาพที่ 15 แสดงภาพการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากผลการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา สามารถแสดงภาพโครงสร้างที่สำคัญภายในสวนยายดาได้ดังภาพที่ 16

ภาพที่ 16 แสดงโครงสร้างที่สำคัญภายในสวนยายดา

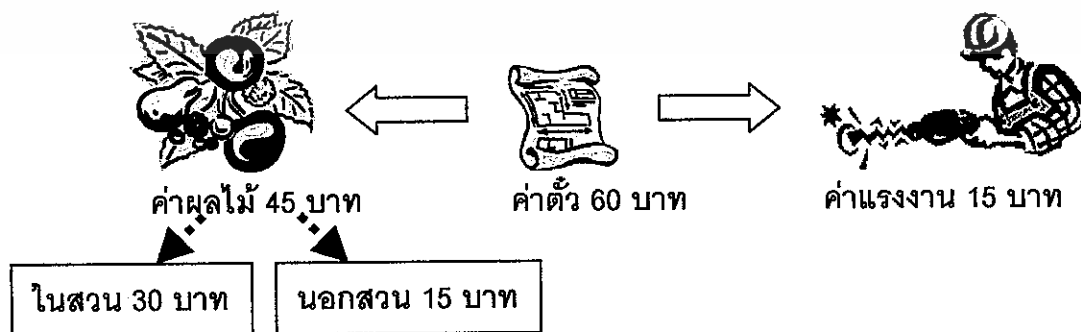
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.3 การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา

ผลการศึกษาการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา ซึ่งมีการดำเนินงานในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบเครือญาติมากกว่าแบบนายจ้างกับลูกจ้าง เหมือนแหล่งท่องเที่ยวโดยทั่วไป โดยบุคลากรที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา มีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติหรือเพื่อนบ้านกันทั้งสิ้น ซึ่งสามารถนำบุคคลที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา มาเขียนเป็นแผนภาพความสัมพันธ์ได้ดังภาพที่ 17 และสามารถแบ่งการจัดการของสวนยายดาตามงานต่าง ๆ ได้ดังนี้

2.3.1 งานบริการ ซึ่งประกอบไปด้วย คนทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยของสถานที่จอดรถให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งก็คือคุณล้วน โคมศิริ หรือ "ลุงล้วน" ซึ่งลุงล้วนเป็นพี่ชายป่าขึ้น โดยที่ลุงล้วนได้รับค่าตอบแทนประมาณ 5,000 บาทต่อหนึ่งฤดูกาลท่องเที่ยว ในฤดูกาลท่องเที่ยวของสวนยายดาซึ่งตรงกับเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายนนั้น จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สวนยายดาเป็นจำนวนมาก ซึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2548 ที่ผ่านมานี้ มีนักท่องเที่ยวกว่า 4,000 คน จึงจำเป็นต้องมีคนมาคอยบริการเรื่องสถานที่จอดรถ และขายตั๋วแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งคนขายตั๋วเข้าชมสวน ก็คือคุณณรงค์ จิตตรง หรือ "พี่อ้วน" พี่อ้วนเป็นหลานชายป่าขึ้น โดยที่พี่อ้วนได้รับค่าตอบแทนประมาณ 6,000 บาทต่อหนึ่งฤดูกาลท่องเที่ยว โดยหน้าที่หลักของพี่อ้วนก็คือ ขายตั๋วให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการจะเข้าชมสวนและชิมผลไม้

ซึ่งราคาตั๋วเข้าชมและชิมผลไม้ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดามีราคา 60 บาทต่อคน (เดิมราคา 50 บาทต่อคน) ซึ่งประกอบไปด้วยค่าจ้างแรงงานในสวนประมาณ 15 บาท และค่าผลไม้ที่ให้นักท่องเที่ยวได้ชิมประมาณ 45 บาท โดยส่วนใหญ่แล้วจะใช้ผลไม้ภายในสวนยายดาเองประมาณ 30 บาท และในบางครั้งเมื่อผลไม้ไม่พอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ลุงมานัดจะรับหน้าที่เป็นคนจัดการซื้อหาผลไม้จากภายนอกประมาณ 15 บาท ค่าเข้าชมสวนในอัตรา 60 บาทต่อคน มีรายละเอียดดังภาพที่ 18

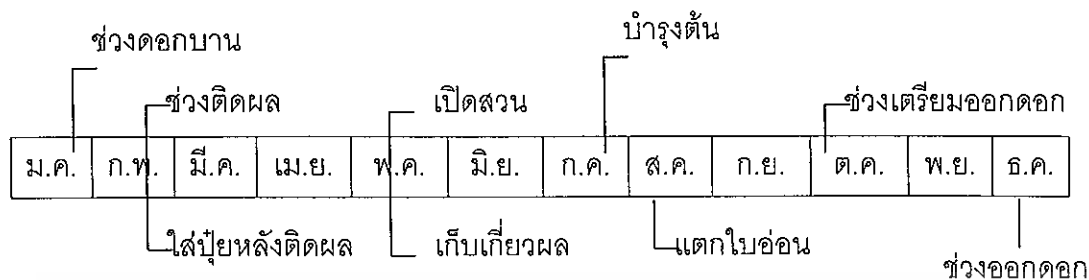
เอกสารนี้เป็นเอกสารภาพที่ 18 แสดงค่าใช้จ่ายต่างๆ จากค่าเข้าชมและชิมผลไม้ของสวนยายดา
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ซึ่งทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาไม่ได้ทำการจดบันทึกตัวเลขของผลไม้ที่ใช้ในการรับรองนักท่องเที่ยว แต่จากการพูดคุยกับเจ้าของสวนและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ณ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา ทำให้ได้ข้อมูลประมาณการของผลไม้ที่ใช้ในการรับรองนักท่องเที่ยว โดยมีทั้งหมด 3 ชนิด ได้แก่ ทูเรียน มังคุด และเงาะ ในหนึ่งฤดูกาลท่องเที่ยวจะใช้ผลไม้ทั้งหมดประมาณ 10,000 กิโลกรัม หรือประมาณ 10 ตัน ซึ่งจะใช้ผลไม้นี้ภายในสวนยายดาทั้งสิ้นประมาณ 70% หรือประมาณ 7 ตัน โดยเฉลี่ยนักท่องเที่ยวจะรับประทานทูเรียนประมาณคนละ 0.9 กิโลกรัม มังคุดประมาณ 0.9 กิโลกรัม และเงาะประมาณ 0.2 กิโลกรัม ซึ่งเมื่อเฉลี่ยราคาของผลไม้นักท่องเที่ยวรับประทานประมาณ 45 บาทต่อคน

การบริการพานักท่องเที่ยวเดินชมสวนพร้อมบรรยายความรู้ทางการเกษตรจะเป็นหน้าที่ของป้าซึ่งเป็นหลัก ส่วนบุคลากรที่ให้บริการปอกผลไม้และพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักท่องเที่ยว ณ ชุมนุปเฟลผลไม้ จะมีประมาณ 3-4 คน ได้แก่ พี่สงค์ พี่เล็ก พี่มนตรี พี่สวน และในบางครั้งลุงมานัดเองก็จะมาช่วยอยู่ที่ชุมนุแห่งนี้ด้วยเหมือนกัน ซึ่งทุกคนล้วนเป็นญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านกันทั้งสิ้น แต่โดยส่วนใหญ่แล้วลุงมานัดจะเป็นผู้ที่คอยดูแลเรื่องจำนวนผลไม้ และจัดหาผลไม้เพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยวในช่วงที่มีการท่องเที่ยว ซึ่งนุปเฟลไม้ที่บริการแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ เงาะ ทูเรียน มังคุด เป็นต้น โดยนักท่องเที่ยวสามารถเลือกรับประทานได้ตามความพอใจและสามารถหามุมพักผ่อนภายในสวนได้ตามอัธยาศัย หากนักท่องเที่ยวมีความประสงค์จะซื้อผลไม้กลับบ้าน ทางสวนยายดาก็มีบริการให้เลือกซื้อหาได้ที่บริเวณหน้าสวน ดังภาพภาคผนวก ข. และหากนักท่องเที่ยวต้องการจะรับประทานอาหารพื้นบ้านอย่างแกงหมูชะมวงก็สามารถหารับประทานได้ แต่หากเข้ามาเป็นกลุ่มใหญ่ก็ต้องมีการสั่งทำไว้ก่อนล่วงหน้า เพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยวเอง

2.3.2 งานสวน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วลุงมานัดจะเป็นคนดูแลด้วยตัวเอง และมีคนงานอีก 2 คน โดยในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวนั้นจะคอยดูแลปริมาณและคุณภาพของผลไม้ที่ใช้อยู่กับนักท่องเที่ยว รวมทั้งดูแลบำรุงต้นไม้ในสวนช่วงหมดฤดูกาลท่องเที่ยว โดยการให้ปุ๋ยและน้ำแก่ต้นไม้ เพื่อให้ไม้ผลในสวนพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวในฤดูกาลท่องเที่ยวต่อไป ซึ่งหลังจากการเปิดสวนในช่วงกลางเดือนเมษายนถึงปลายเดือนมิถุนายน แล้วทำการปิดสวนตั้งแต่ช่วงเดือนกรกฎาคมเป็นต้นไปจะเป็นขั้นตอนของการบำรุงต้นไม้ และจะแตกใบอ่อนหลังจากนั้นประมาณ 2 สัปดาห์ พอเข้าเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคมจะเป็นช่วงที่ไม้ผลเริ่มออกดอกช่วงนี้จะต้องให้น้ำแก่ต้นไม้อย่างทั่วถึง และจะติดผลในเดือนกุมภาพันธ์ จะถึงฤดูเก็บเกี่ยวและเปิดสวนได้อีกครั้งในเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายน ซึ่งสามารถสรุปแบบแผนในการปฏิบัติได้ดังภาพที่ 19

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 19 แสดงการปฏิบัติงานในสวนของสวนยายดา

2.3.3 งานสถานที่ ซึ่งจะรวมงานทำความสะอาดไว้ด้วยกัน โดยส่วนใหญ่แล้วงานในกลุ่มนี้จะช่วยเหลือกันทำความสะอาดมากกว่าเป็นหน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง ไม่ว่าจะเข้ามาขายของที่หน้าสวนก็จะต้องช่วยกันดูแลความสะอาดด้วย แต่หน้าที่ดูแลความเรียบร้อยก็ยังตกอยู่ที่เจ้าของสวนเป็นหลัก โดยทุกเช้าป่าขึ้นและครอบครัวจะต้องช่วยกันกวาดใบไม้ที่ร่วงหล่นลงมาและทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ รวมถึงการจัดเตรียมน้ำดื่มใส่กระติกและล้างแก้วน้ำไว้คอยต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วย ส่วนการทำความสะดวกห้องน้ำนั้นจะมีลูกจ้างคอยดูแลเฉพาะอยู่แล้ว ซึ่งสถานที่ของสวนยายดาในเนื้อที่ 7 ไร่ สามารถแบ่งรายละเอียดการใช้ออกเป็นบ้าน โรงเรือนเก็บทุเรียนทอด และลานจอดรถมีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ คิดเป็น 14.29 % สวนไม้ผล มีเนื้อที่ประมาณ 6 ไร่ คิดเป็น 85.71 %

2.3.4 งานค้าขาย ได้แก่ การขายตัวเพื่อเข้าชมสวน การขายอาหาร และการขายของฝากหน้าสวน โดยการขายอาหารนั้นทางสวนยายดาไม่ได้ทำเป็นหลัก แต่ถ้านักท่องเที่ยวต้องการจะรับประทานอาหารที่บ้านโดยมีเมนูเด่น เช่น แกงหมูใบชะมวง น้ำพริกกับผักพื้นบ้าน ต้มส้มปลากับระกำ เป็นต้น โดยจะคิดค่าเข้าชมสวน ซิมผลไม้ และค่าอาหารรวม 120 บาทต่อคน ทางสวนยายดามีแม่ครัวที่จัดไว้ปรุงอาหารเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ "ป่าควร" และ "ป่าหมอน" ซึ่งทั้งสองคนเป็นพี่สาวของป่าขึ้น และในบางครั้งป่าขึ้นก็ยังเป็นแม่ครัวด้วยตัวเอง ซึ่งหาก "พี่หนู" ลูกสาวป่าขึ้น กลับมาจากกรุงเทพฯ ก็จะช่วยงานในส่วนนี้อีกคน ส่วนการขายของหน้าสวนนั้นนอกจากจะมีผลไม้ทั้งของสวนยายดาเองและสวนอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียงแล้ว ยังมีผักหวานที่ขายทั้งยอดและต้นพันธุ์ รวมถึงผลิตภัณฑ์แปรรูปต่าง ๆ ของสวนยายดา ได้แก่

ทุเรียนทอดกรอบ	ขายในราคากิโลกรัมละ	300 บาท
ทุเรียนกวน	ขายในราคากิโลกรัมละ	250 - 300 บาท
ขนุนอบ	ขายในราคากิโลกรัมละ	300 - 320 บาท
สับปะรดอบ	ขายในราคากิโลกรัมละ	400 บาท

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยงานในส่วนของการค้าขายนี้จะมี "พี่กุ้ง" ซึ่งเป็นหลานป้าขึ้นคอยช่วยเหลืออยู่พร้อมทั้ง "พี่เหมียว" ลูกชายป้าขึ้น และ "น้ำแม่ค" ซึ่งเป็นหลานของลุงมานัดจะมาช่วยเหลือในส่วนของการขายของหน้าสวนด้วย

2.3.5 งานแปรรูปผลิตภัณฑ์ ซึ่งป้าขึ้นจะจ้างเพื่อนบ้านหรือคนในชุมชนมาแปรรูปทุเรียนเป็นทุเรียนทอดและทุเรียนกวนที่บ้าน และนี่ก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่นักท่องเที่ยวสามารถชมและชิมได้ แต่ทางสวนขายตาไม่ได้ทำการแปรรูปทุกวัน

2.3.6 งานประชาสัมพันธ์ ในปี พ.ศ. 2548 นี้ ทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขายตาไม่ได้เน้นด้านการประชาสัมพันธ์ภายนอกผ่านสื่อต่าง ๆ มากมายนัก เนื่องจากป้าขึ้นเจ้าของสวนขายตาได้ประสบอุบัติเหตุพลัดตกจากต้นไม้ก่อนที่จะเปิดสวนในฤดูกาลท่องเที่ยว จึงทำให้ไม่มีใครที่จะเป็นกำลังในการคิดและทำแผนการประชาสัมพันธ์ของสวน แต่ทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขายตาได้รับการสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เป็นอย่างดี และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขายตาได้ทำป้ายเพื่อบอกทางเข้าสวนไว้ข้างถนนเป็นระยะ ส่วนการประชาสัมพันธ์ภายในสวนเพื่อกล่าวต้อนรับและบอกถึงกิจกรรมที่มีอยู่ภายในสวนขายตาจะเป็นหน้าที่ของพี่อ้วน ซึ่งนั่งประจำตู้มขายตัวอยู่หน้าสวน นอกจากพี่อ้วนจะทำหน้าที่ขายตัวแล้วยังทำหน้าที่เป็นประชาสัมพันธ์ให้สวนขายตาอีกด้วย โดยการพูดต้อนรับและอธิบายกฎเกณฑ์ในการเข้าชมสวน ซึ่งภายในสวนได้ติดตั้งเครื่องกระจายเสียงไว้ เมื่อพี่อ้วนกล่าวต้อนรับนักท่องเที่ยวจากหน้าสวนก็จะทำให้คนภายในสวนที่คอยต้อนรับและให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้เตรียมตัวไปด้วย นอกจากการกล่าวต้อนรับแล้ว พี่อ้วนยังมีการแนะนำเส้นทางเดินชมสวนและไม่ผลที่มีอยู่ในสวนให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก สลับไปกับการเปิดเพลงเพื่อเป็นการผ่อนคลาย ตัวอย่างการทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของพี่อ้วน เช่น

"สวัสดีครับ สวนขายตาคินดีต้อนรับทุกท่านครับ เรามีบุปเฟผลไม้สด ๆ ภายในสวนให้ท่านได้ลิ้มรสตามใจชอบเลยนะครับ กินกันได้อย่างจุใจเลยทีเดียวนะ เชิญมาซื้อตัวเข้าสวนที่นี่ได้เลยครับ ภายในสวนของเรามีทั้งทุเรียน เงาะ มังคุด และไม้ผลอื่น ๆ อีกมากมายให้ท่านได้ดูได้ชมและได้ชิมครับ"

(ณรงค์ จิตตรง, สัมภาษณ์, 2548)

การประชาสัมพันธ์ภายในยังคงรักษาเสน่ห์ของความเป็นกันเองได้เป็นอย่างดี แม้ว่าจะทำการประชาสัมพันธ์ภายนอกน้อย แต่ก็ยังมีนักท่องเที่ยวเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สวนขายตาใช้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขยายดาอย่างไม่ขาดสายตลอดฤดูกาลท่องเที่ยว ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ทำให้ทราบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมานั้นส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่เคยเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดาแห่งนี้แล้วทั้งสิ้น ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวประจำ ส่วนนักท่องเที่ยวรายใหม่ก็ได้รับการประชาสัมพันธ์แบบบอกต่อหรือแบบปากต่อปากจากญาติมิตรหรือคนที่รู้จักแทบทั้งสิ้น

จากผลการศึกษาการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา สามารถจำแนกหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรได้ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงบทบาทหน้าที่ของบุคลากรของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา

บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสวนขยายดา	บุคลากรที่รับผิดชอบ
- โบกรถและดูแลสถานที่จอดรถ	ลุงล้วน
- ขายตั๋วและประชาสัมพันธ์ภายใน	พี่อ้วน
- นำชมสวน	ป้าชื่น
- บริการผลไม้แก่นักท่องเที่ยวที่ซุ้มบุปเปิ้ลไม้	พี่สงค์ พี่เล็ก พี่มนตรี พี่สวน และลุงมานัด
- ดูแลและบำรุงต้นไม้ในสวน	ลุงมานัด
- ทำอาหาร	ป้าควร ป้าหมอน ป้าชื่น และพี่หนู
- ขายผักและผลไม้สดหน้าสวน	ทั้งสวนขยายดาและคนทั้งไปในชุมชน
- ขายผลิตภัณฑ์แปรรูป	พี่กุง น้ำแม่ค และพี่เหมี่ยว
- งานประชาสัมพันธ์	เจ้าของสวนขยายดาและหน่วยงานรัฐ
- การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	เพื่อนบ้านและคนในชุมชน

3. การวิเคราะห์ SWOT และแนวทางในการพัฒนาสวนขยายดา

หลังจากทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการออกพื้นที่แล้ว ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากเจ้าของและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดาทั้งหมด 6 ท่าน ดังนี้ 1) คุณมานัด โพธิ์แก้ว 2) คุณบุญชื่น โพธิ์แก้ว 3) คุณมนตรี โพธิ์แก้ว 4) คุณประสงค์ สุวรรณราย 5) คุณพัลลภ สุวรรณราย และ 6) คุณณรงค์ จิตตรง โดยในวันศุกร์ ที่ 26 สิงหาคม 2548 ได้ทำการประชุมพูดคุยกันกว่า 3 ชั่วโมง ดังภาพที่ 20

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 20 แสดงภาพการวิเคราะห์ SWOT และแนวทางการพัฒนาสวนยายดา

เพื่อร่วมกันทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาให้ตรงกับความเป็นจริงและมีความถูกต้องแม่นยำมากที่สุด กับกลุ่มผู้เข้าร่วมการวิเคราะห์ให้ข้อมูลในประเด็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา ซึ่งได้ทำการเขียนลงบนแผ่นกระดาษแล้วให้ทางกลุ่มผู้วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันลงคะแนนความสำคัญของแต่ละประเด็น จากนั้นทำการวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแต่ละประเด็น เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาต่อไป และได้ผลการวิเคราะห์ SWOT ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาดังนี้

- Strength (จุดแข็ง)

อันดับที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา ให้ความสำคัญกับการคัดเลือกผลไม้ที่มีคุณภาพดีและรสชาติอร่อยเข้ามารับรองนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว และเป็นการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้กลับมาท่องเที่ยวอีกในอนาคต และมีผลิตภัณฑ์แปรรูปทุเรียนทอดสำหรับให้นักท่องเที่ยวได้ซื้อหาเป็นของฝากกลับบ้านที่ทางสวนยายดาได้จัดทำแปรรูปขึ้นเอง

อันดับที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งดินและน้ำ รวมทั้งตั้งอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง อย่างเช่น หาดแม่รำพึงซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และการต้อนรับเป็นกันเอง มีอาหารพื้นบ้านรสชาติอร่อยไว้คอยต้อนรับนักท่องเที่ยว และบรรยากาศภายในสวนที่โปร่งโล่งสบาย ซึ่งสามารถแสดงคะแนนในการให้ความสำคัญต่อจุดแข็งที่มีศักยภาพส่งผลกระทบต่อกลุ่ม และจุดแข็งที่มีความสำคัญเชิงเปรียบเทียบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาได้ดังตารางที่ 7

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 7 แสดงการให้ความสำคัญต่อจุดแข็งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา

จุดแข็ง	จุดแข็งที่มีศักยภาพ ส่งผลกระทบต่อสวน	เป็นจุดแข็งที่มีความ สำคัญเชิงเปรียบเทียบ	คะแนนรวม
- สถานที่ตั้ง	5	4	9
- การต้อนรับ/ความเป็นกันเอง	4	5	9
- คุณภาพผลไม้/รสชาติผลไม้	5	5	10
- ทิวทัศน์ทอด	5	5	10
- อาหารพื้นบ้าน	5	4	9
- บรรยากาศดี	4	5	9

หมายเหตุ 1 เท่ากับ ต่ำมาก, 2 เท่ากับ ต่ำ, 3 เท่ากับ ปานกลาง, 4 เท่ากับ สูง, 5 เท่ากับ สูงมาก

- Weakness (จุดอ่อน)

อันดับที่ 1 บุคลากรของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา ยังขาดทักษะในการสื่อสารกับชาวต่างชาติ

อันดับที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา มีเส้นทางในการเดินชมสวนมีน้อย และผลไม้ที่นำมาขายหน้าสวนก็ยังมีอยู่น้อยชนิด รวมทั้งพืชพันธุ์ภายในสวนมีความหลากหลายน้อย

อันดับที่ 3 การประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาในปีที่ผ่านมา ยังทั่วถึง (มีการประชาสัมพันธ์น้อย)

อันดับที่ 4 ห้องน้ำที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวยังไม่ค่อยสะอาด และไม่เพียงพอกับการให้บริการในช่วงวันหยุดที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมาก และกิจกรรมภายในสวนที่รองรับนักท่องเที่ยวก็ยังมีน้อย

อันดับที่ 5 การให้บริการ และบุคลากรของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา ในการรองรับนักท่องเที่ยวยังมีไม่ทั่วถึง ซึ่งสามารถแสดงคะแนนการให้ความสำคัญต่อจุดอ่อนที่มีศักยภาพส่งผลกระทบต่อกลุ่ม และจุดอ่อนที่มีความสำคัญเชิงเปรียบเทียบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาได้ดังตารางที่ 8

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 8 แสดงการให้ความสำคัญต่อจุดอ่อนของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา

จุดอ่อน	จุดอ่อนที่มีศักยภาพ ส่งผลกระทบต่อสวน	เป็นจุดอ่อนที่มีความ สำคัญเชิงเปรียบเทียบ	คะแนนรวม
- มีสถานที่ให้นักท่องเที่ยวชมน้อย	-3	-4	-7
- การบริการยังไม่เพียงพอ	-2	-1	-3
- กิจกรรมภายในสวนน้อย	-4	-1	-5
- บุคลากรน้อย	-2	-1	-3
- ห้องน้ำน้อย/ยังไม่ค่อยสะอาด	-4	-1	-5
- ขาดทักษะในการสื่อสารกับชาวต่างชาติ	-4	-4	-8
- ผลไม้ที่นำมาขายหน้าสวนน้อย	-3	-4	-7
- ขาดการประชาสัมพันธ์	-4	-2	-6
- ขาดความหลากหลายของพืชผลในสวน	-4	-3	-7

หมายเหตุ -5 เท่ากับต่ำมาก, -4 เท่ากับต่ำ, -3 เท่ากับปานกลาง, -2 เท่ากับสูง, -1 เท่ากับสูงมาก

- Opportunity (โอกาส)

อันดับที่ 1 จากการที่ตำบลตะพงจัดให้มีเทศกาลผลไม้ และสถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาอยู่ใกล้ทะเลที่มีชื่อเสียง จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว

อันดับที่ 2 การที่โรงเรียน/สถานศึกษาเปิดภาคการศึกษา และนโยบายของรัฐที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

อันดับที่ 3 การที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร ซึ่งสามารถแสดงคะแนนการให้ความสำคัญต่อโอกาสที่มีศักยภาพส่งผลกระทบต่อกลุ่ม และโอกาสที่มีความสำคัญเชิงเปรียบเทียบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาได้ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 แสดงการให้ความสำคัญต่อโอกาสของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา

โอกาส	เป็นโอกาสที่มีศักยภาพ ส่งผลกระทบต่อสวน	เป็นโอกาสที่มีความ สำคัญเชิงเปรียบเทียบ	คะแนนรวม
- มีเทศกาลผลไม้	5	5	10
- ใกล้เคียง	5	5	10
- โรงเรียนปิดภาคเรียน	4	4	8
- ใกล้กรุงเทพมหานคร	3	3	6
- นโยบายรัฐ	4	4	8

หมายเหตุ 1 เท่ากับ ต่ำมาก, 2 เท่ากับ ต่ำ, 3 เท่ากับ ปานกลาง, 4 เท่ากับ สูง, 5 เท่ากับ สูงมาก

- Threat (อุปสรรค)

อันดับที่ 1 การที่น้ำมันมีราคาแพงทำให้การเดินทางท่องเที่ยวมีน้อยลง

อันดับที่ 2 การที่สภาพลมฟ้าอากาศแปรปรวน ทำให้ผลไม้ออกดอกและผลไม้น้อยลงตามฤดูกาล และทำให้การเดินทางท่องเที่ยวลดลง ซึ่งสามารถแสดงคะแนนการให้ความสำคัญต่ออุปสรรคที่มีศักยภาพส่งผลกระทบต่อกลุ่ม และอุปสรรคที่มีความสำคัญเชิงเปรียบเทียบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาได้ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 แสดงการให้ความสำคัญต่ออุปสรรคของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา

อุปสรรค	เป็นอุปสรรคที่มีศักยภาพ ส่งผลกระทบต่อกลุ่ม	เป็นอุปสรรคที่มีความ สำคัญเชิงเปรียบเทียบ	คะแนนรวม
- น้ำมันแพง	-5	-5	-10
- การเปลี่ยนแปลงของฤดูผลไม้ เนื่องจากสภาพลมฟ้าอากาศ	-3	-3	-6
- ฝนตกทำให้มีนักท่องเที่ยวน้อย	-3	-3	-6

หมายเหตุ -5 เท่ากับ ต่ำมาก, -4 เท่ากับ ต่ำ, -3 เท่ากับ ปานกลาง, -2 เท่ากับ สูง, -1 เท่ากับ สูงมาก
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น การนำเอกสารนี้ไปใช้โดยไม่ผ่านการคัดค้านั้น ถือว่าผิดกฎหมาย และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หลังจากกลุ่มผู้วิเคราะห์ข้อมูลได้ทำการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในประเด็นต่าง ๆ แล้ว จึงทำการคิดวิเคราะห์ เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาในปี พ.ศ. 2549 ปีต่อไปที่กำลังจะถึงนี้ร่วมกัน แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาได้วางแผนปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยวของสวน โดยใช้แนวทางจากการวิเคราะห์ SWOT ซึ่งได้เรียงตามลำดับการให้คะแนนจากการเปรียบเทียบความสำคัญในแต่ละข้อ โดยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ทำการประชาสัมพันธ์สวนยายดาให้มีการท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี โดยผ่านทางช่องทาง การสื่อสารต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต แผ่นพับ และป้ายบอกทาง
2. สร้างห้องน้ำไว้คอยบริการแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มเติม เนื่องจากในวันหยุดสุดสัปดาห์ ห้องน้ำจะมีไม่เพียงพอต่อการให้บริการของนักท่องเที่ยว
3. ทำการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในสวน โดยการสร้างบรรยากาศให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด สร้างซุ้มให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อนเพิ่มขึ้นอีก และมีเกมให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองเล่นเพื่อความเพลิดเพลิน
4. เพิ่มความหลากหลายของไม้ผลในสวนและเสริมความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว โดยจัดให้มีการเรียนรู้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวบ้าน เช่น การดำข้าวด้วยครกกระเดื่องแบบโบราณ
5. เปิดสวนให้ตรงกับเทศกาลสงกรานต์ และมีการทำอาหารพื้นบ้านไว้คอยต้อนรับ นักท่องเที่ยวที่มาเยือน เช่น แกงหมูชะมวง น้ำพริกกับผักพื้นบ้าน เป็นต้น
6. สร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อเป็นการเกื้อกูลกันในการประกอบธุรกิจ เช่น การสร้างเครือข่ายกับโรงแรมหรือรีสอร์ทที่พักต่าง ๆ และสวนที่ทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้วยกัน เพื่อในเวลาที่มีย่านักท่องเที่ยวมากเกินสวนยายดาจะรับได้จึงทำการแบ่งไปยังสวนที่ทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเหล่านั้นได้
7. เพิ่มความหลากหลายผลไม้/ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่นำมาขายหน้าสวน ทั้งผักพื้นบ้าน ผลไม้ และพันธุ์ไม้ต่าง ๆ เพื่อให้ดูน่าสนใจยิ่งขึ้น และยังเป็น การช่วยเหลือเกษตรกรรายอื่นอีกด้วย
8. จัดทำโฮมสเตย์ เพื่อเป็นที่พักของนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักแรมในหมู่บ้าน

วิจารณ์ผลการศึกษา

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เป็นการบริหารจัดการท่องเที่ยวประเภทเฉพาะรายบุคคลหรือรายกิจกรรม เป็นจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นสวนของเกษตรกรรายบุคคล โดยสวนยายดามีความก้าวหน้าในการปลูกสวนเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งสอดคล้องกับโครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (2541) มีกิจกรรมเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่จะให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมในระยะสั้น โดยการเข้าชมสวน การชิมผลไม้ และการพักผ่อนตาม อรัญาศัย เพื่อศึกษาและสัมผัสกับวิถีชีวิตของเกษตรกรชาวสวนผลไม้ โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับ บริการที่อบอุ่น ปลอดภัย และสะดวกสบาย รวมทั้งการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ทางด้าน การเกษตรทั้งแบบแผนใหม่และแบบภูมิปัญญาดั้งเดิม ทางสวนขยายตาได้คำนึงถึงกิจกรรมที่เสริม กระบวนการเรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การ เรียนรู้ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย ทั้งผู้บริหารแหล่ง ท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับสินธุ์ สโรบล (2546) และนักท่องเที่ยวยังสามารถเลือกซื้อสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรของเกษตรกรในชุมชนที่ นำมาขายบริเวณหน้าสวนขยายตาได้อีกด้วย เช่น ผักสด ผลไม้สด พันธุ์พืชที่น่าสนใจได้นำไป เพาะปลูก และผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร ทั้งยังสามารถเป็นของฝากติดมือกลับบ้านได้อีก ด้วยซึ่งสอดคล้องกับรำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2547) สวนขยายตามีการปลูกพืช ทั้งผักและผลไม้ซึ่ง เป็นสิ่งที่จะให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชม โดยมีเส้นทางเป็นแนวเพื่อให้เกิดความสะดวกในการเดินชม สวน และมีป้ายนิทรรศการเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวทางการเกษตรอย่างเช่น ผักผลไม้ที่มี อยู่ภายในสวนเป็นระยะ ๆ ตลอดแนวทางเดิน มีการจัดซุ้มไว้ให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อน และมีการ จัดมุมบริการอาหารและเครื่องดื่ม รวมทั้งมีห้องสุขาที่สะอาดไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่ง สอดคล้องกับรำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2542) และวราพร สงวนวงศ์จิตร (2548) และสามารถแยก การวิจารณ์ผลในด้านต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายตาได้ดังนี้

- เจ้าของสวน

ป่าขึ้นเป็นผู้บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายตาเอง และยังมี ครอบครัวที่เป็นแรงสนับสนุนและคอยช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดมา จากประวัติของป่าขึ้น ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าป่าขึ้นมีความรู้ความสามารถในด้านการเกษตรมาตั้งแต่วัยเยาว์ มีการสั่งสม ประสบการณ์ด้านการเกษตรมายาวนาน หลังจากป่าขึ้นได้สมรสกับลูกมานัดแล้ว ก็ยังยึดอาชีพทำ สวนผลไม้แบบผสมผสานเหมือนเดิม โดยมีอาชีพเสริมอื่น ๆ บ้าง และการที่ป่าขึ้นเคยผ่านการ ประกอบอาชีพมาอย่างหลากหลาย การศึกษา และการทำงานด้านสังคมต่าง ๆ นั้นทำให้เกิด ประสบการณ์กับป่าขึ้นอย่างมากมาย ทั้งการเข้าใจความต้องการของผู้บริโภค การทำงานร่วมกับ ผู้อื่น การเป็นผู้นำ การวางแผนในการทำงาน และการพบปะพูดคุยกับบุคคลหลายระดับ ซึ่งสิ่งที่ได้ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ทำให้เกิดเป็นประสบการณ์ที่สั่งสมอยู่ในตัวของป่าขึ้นทั้งสิ้น รวมทั้งอุปนิสัยใจ คอบ และรางวัลที่เคยได้รับล้วนเป็นสิ่งยืนยันถึงความสำเร็จจากหน้าที่การงานที่ผ่านมา และ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประสบการณ์ที่ผ่านมาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปัจจุบันนี้ด้วย

- ด้านความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา

นอกจากสวนยายดาแห่งนี้แล้วป่าเขายังมีสวนไม้ผลอีก 2 แห่ง ที่ปลูกทุเรียนและมังคุด ซึ่งทั้ง 2 สวน ใช้เป็นแหล่งเก็บผลไม้ไว้บริการแก่นักท่องเที่ยวให้กับสวนยายดาได้เป็นอย่างดี ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาลดค่าใช้จ่ายในเรื่องผลไม้ที่ผู้รับรองนักท่องเที่ยว ไม่ต้องถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง และไม่ต้องเสียเวลาขนผลไม้ออกไปขายยังตลาดอีกด้วย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดายังเปิดโอกาสให้เพื่อนเกษตรกรรายอื่น ๆ ได้เอาผลผลิตทางการเกษตรเข้ามาขายที่บริเวณหน้าสวนอีกด้วย

เดิมทีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาแห่งนี้ เคยเป็นสถานที่ตั้งของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรยายดาพัฒนามาก่อน จึงทำให้ได้รับความสนใจจากคณะที่มาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก และยังเป็นนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเป็นประจำทุกปีอีกหลายคนด้วยจากการทำงานเป็นประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรยายดาพัฒนา ทำให้ป่าเขันได้ออกไปทัศนศึกษาดูงานและหาประสบการณ์ที่อื่น ๆ มาประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคณะต่าง ๆ ที่มาศึกษาดูงานเยี่ยมชมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรยายดาพัฒนา และยังสามารถเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปได้อีกทางหนึ่งด้วย

จากการทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาเป็นระยะเวลาถึง 4 ปี ในปี พ.ศ. 2548 นี้ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา มีประสบการณ์ที่จะพัฒนาสวนให้ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น และจากข้อมูลสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยว ณ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาแห่งนี้ ทำให้เห็นถึงการประสบความสำเร็จที่ทำให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นทุกปีตามลำดับ แม้ว่าราคาการเข้าชมสวนจะเพิ่มขึ้นก็ยังได้รับการตอบรับจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดีทั่วทุกสารทิศของประเทศไทย รวมถึงชาวต่างชาติด้วย และจากภาพที่ 6 ทำให้ทราบว่านักท่องเที่ยวนิยมมาเที่ยว ณ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาแห่งนี้ ในวันเสาร์และวันอาทิตย์มากเป็น 2 เท่า ของวันธรรมดา และจากภาพที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างปี พ.ศ. 2547 - 2548 จะเห็นว่าจุดสูงสุดที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาอยู่ในช่วงสัปดาห์ที่ 2 ซึ่งตรงกับวันที่ 30 เมษายน ถึงวันที่ 7 พฤษภาคม หรือต้นเดือนพฤษภาคมโดยเป็นช่วงที่มีการปิดภาคการเรียนการสอนของนักเรียน นักศึกษา เพราะฉะนั้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาต้องเตรียมความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวในวันและ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เวลาดังกล่าวเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นปริมาณผลไม้ สถานที่จอดรถ อาหารและเครื่องดื่ม รวมถึงความสะดวกของห้องน้ำด้วย

- ด้านการบริหารจัดการ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา มีลักษณะการบริหารจัดการแบบยืดหยุ่น คือจะมีการช่วยเหลือกันในทุก ๆ ด้าน แต่เพื่อความเป็นระบบของการจัดการทางสวนยายดาจึงได้ทำการแบ่งหน้าที่กันแบบหลวม ๆ โดยจะมีกลุ่มงานต่าง ๆ เช่น กลุ่มงานบริการ กลุ่มงานสวน กลุ่มงานสถานที่ กลุ่มงานค้าขาย และกลุ่มงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ซึ่งคนที่มารับหน้าที่ในกลุ่มงานต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นญาติ เพื่อนบ้าน และคนในชุมชนเดียวกันทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาจึงเป็นแหล่งที่ส่งเสริมให้หลาย ๆ คนในชุมชนได้รวมตัวกัน มีการพบปะพูดคุยกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน และยังเป็นส่วนส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งต่อชุมชนมากยิ่งขึ้นด้วย

- ด้านการเดินทางและกิจกรรม

การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาค่อนข้างสะดวก ไม่ว่าจะเป็นเดินทางด้วยรถส่วนตัวหรือรถประจำทาง แต่โดยส่วนใหญ่แล้วนักท่องเที่ยวจะเดินทางมาเป็นคณะหรือเป็นครอบครัวจึงนิยมเดินทางโดยรถส่วนตัวหรือรถทัวร์มากกว่าการนั่งรถประจำทางมา และเส้นทางที่มายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาก็สามารถเป็นทางผ่านไปท่องเที่ยวต่อยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้อีกด้วย เช่น ชายทะเลหาดแม่รำพึง เขายายดา เป็นต้น ในด้านกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดานั้น จะเน้นให้นักท่องเที่ยวรู้สึกผ่อนคลายแบบวิถีชีวิตชนบทเกษตร และการต้อนรับแบบเป็นกันเอง

- ผลการวิเคราะห์ SWOT

จากผลการวิเคราะห์ SWOT จุดแข็งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา ได้แก่ อันดับที่ 1 คือ คุณภาพ/รสชาติของผลไม้ และผลิตภัณฑ์แปรรูปทุเรียนทอด อันดับที่ 2 คือ สถานที่ตั้ง การต้อนรับ/ความเป็นกันเอง อาหารพื้นบ้าน เช่น แกงหมูชะมวง และบรรยากาศภายในสวน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดามีคะแนนออกมาเพียง 2 ค่า คือ 10 และ 9 ตามลำดับ ซึ่งสามารถวิจารณ์ผลได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดามีจุดแข็งที่มีศักยภาพสูงมาก และในการวิเคราะห์ SWOT จุดอ่อนของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาที่สูงสุด คือ การขาดทักษะในการสื่อสารกับชาวต่างชาติ แต่เมื่อคิดถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแล้วก็ยังคงมีความจำเป็นอยู่น้อย เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยมากกว่าชาวต่างชาติ และในการวิเคราะห์ SWOT โอกาสของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา ซึ่งเกิดจากความเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สวนไวสำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เปลี่ยนแปลงภายนอกที่จะส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา นั้น มีอันดับสูงสุดถึง 2 ข้อด้วยกัน ได้แก่ การมีเทศกาลผลไม้ที่ตลาดตะพงและการที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาที่ตั้งอยู่ใกล้กับทะเล จึงส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในตำบลตะพงและสวนยายดามากขึ้น และการที่โรงเรียนปิดภาคการศึกษาตรงกับเทศกาลการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นอย่างดีตลอดมา ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลตะพงมีชื่อเสียงมากยิ่งขึ้น ส่วนในการวิเคราะห์ SWOT อุปสรรคของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาอันดับแรก คือ การที่น้ำมันมีราคาแพงขึ้น รวมถึงการคลาดเคลื่อนของฤดูผลไม้เนื่องจากสภาพลมฟ้าอากาศที่เปลี่ยนไป และการที่ฝนตกในช่วงฤดูการท่องเที่ยวทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวอย่างน้อยลง เพราะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นกิจกรรมกลางแจ้ง ดังนั้นสภาพลมฟ้าอากาศจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

- ด้านองค์ประกอบทางการตลาด

จากผลการศึกษาด้านองค์ประกอบหรือส่วนประสมทางการตลาดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา สามารถนำเครื่องมือหรือกลยุทธ์ทางการตลาดที่สามารถควบคุมหรือพัฒนาได้ (4P) ของจลลองศรี พิมลสมพงษ์ (2542) นำมาวิจารณ์ผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) คือ การท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการขายบริการ ความประทับใจ รวมถึงผลไม้ ผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร เช่น ทุเรียนทอดกรอบ ทุเรียนกวน เป็นต้น และยังขึ้นอยู่กัฤดูกาลอีกด้วย

2. ราคา (Price) มีการคิดราคาเหมือนกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ทั่วไป โดยการจำหน่ายตั๋วหน้าสวนในราคา 60 บาทต่อคน ซึ่งคิดจากราคาที่ให้นักท่องเที่ยวได้รับประทานผลไม้ ค่าเข้าชมสวน รวมกับราคาทางจิตใจ คือ ราคาคุณค่าที่สร้างขึ้น เช่น การให้ความรู้สึกเป็นเจ้าของ นักท่องเที่ยวสามารถเลือกรับประทานผลไม้ได้ตามความพอใจ พักผ่อนได้ตามอัธยาศัย ความรู้สึกประทับใจ ความรู้ทางด้านการเกษตร และความเป็นกันเอง

3. ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place / Process of Delivery) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา มีช่องทางการจัดจำหน่ายแบบขายตรงถึงผู้บริโภคโดยไม่ผ่านคนกลาง หรือบริษัทนำเที่ยว โดยมีชุมชนขายตัวตั้งอยู่หน้าสวน หรือสามารถจองตั๋วผ่านทางโทรศัพท์ได้ ซึ่งมีข้อดี คือ ทำให้ผู้ประกอบการทราบความต้องการที่แท้จริงของนักท่องเที่ยวอย่างชัดเจน และสามารถนำมาวางแผนโฆษณาประชาสัมพันธ์ได้อย่างเหมาะสม และยังสามารถตกลงราคาซื้อขายกับ

นักท่องเที่ยวได้โดยตรง ทั้งยังไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมหรือค่านายหน้าอีกด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา มีการส่งเสริมการขายผ่านทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งททท. จะทำการโฆษณาผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อสิ่งพิมพ์ รวมทั้งการถ่ายทำของรายการทางวิทยุโทรทัศน์ต่าง ๆ และทางสวนยายดาก็มีการติดป้ายประชาสัมพันธ์ด้วย รวมถึงการประชาสัมพันธ์แบบบอกต่อหรือแบบปากต่อปากของนักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาแห่งนี้ ซึ่งนับเป็นการส่งเสริมการตลาดที่ได้ผลดีเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งองค์ประกอบทางการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาทั้ง 4 ข้อ มีผลสอดคล้องกับ

- ด้านองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากผลการศึกษาด้านองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งครอบคลุมลักษณะพื้นฐานขององค์ประกอบ (key elements) 4 ด้าน ที่ประกอบด้วยพื้นที่ท่องเที่ยว การจัดการ กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของนำชัย หนูผล (2543) นำมาวิจารณ์ผลการศึกษาได้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดานั้น เป็นพื้นที่ทางการท่องเที่ยวที่มีการเกษตรเป็นฐาน นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติและวัฒนธรรมเกษตรบนพื้นที่จริง ซึ่งจะเห็นว่างค์ประกอบด้านพื้นที่ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดานั้นมีส่วนของภูมิปัญญาและผลงานทางด้านการเกษตรเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

2. องค์ประกอบด้านการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาเป็นการจัดการที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสังคมมีการเอื้อประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจแก่คนในท้องถิ่น รวมทั้งมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิมทางการเกษตรเพื่อเป็นการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม กระบวนการจัดกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดานั้นเอื้อต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ และสภาพแวดล้อมธรรมชาติแบบสวนเกษตร การให้เกิดมิติความสัมพันธ์และความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับสวนยายดามากขึ้น อันเป็นการเพิ่มคุณค่าให้เกิดขึ้นกับการท่องเที่ยวมากกว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั่วไปอีกมิติหนึ่งด้วย จึงจัดได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบสิ่งแวดล้อมศึกษาอีกแห่งหนึ่ง

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดาได้ให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนและคนในท้องถิ่นเพื่อเป็นการกระจายรายได้ และการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นให้ดีขึ้นและยังเป็นการปูพื้นฐานไปสู่การสร้างเครือข่ายของการเรียนรู้ และการเกื้อกูลระหว่างชุมชนกับปัจเจกบุคคล กลุ่ม หรือองค์การภายนอกชุมชนอีกด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ (Conclusions and Recommendation)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนยายดา ตำบล ตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนยายดา และศึกษาปัญหา อุปสรรค ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา โดยศึกษาจากกรณีข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนยายดาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรประเภท เฉพาะรายบุคคลหรือรายกิจกรรม มีความก้าวหน้าในการเป็นสวนเกษตรแบบผสมผสาน โดยมี ลักษณะเด่นในการจัดการแบบเครือข่าย ซึ่งจะแบ่งการจัดการออกตามลักษณะงานหรือกิจกรรม ที่เกิดขึ้น ได้แก่ งานบริการ งานสวน งานประชาสัมพันธ์ งานสถานที่ งานค้าขาย และงานแปรรูป ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร มีการเปิดโอกาสให้เกษตรกรรายอื่นสามารถเข้ามาค้าขายผลผลิตใน สวนได้ โดยมีการกำหนดราคาให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรรายอื่นใน ด้านการลดต้นทุนการผลิตทั้งค่ารถ ค่าน้ำมัน และไม่ต้องถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางด้วย ทั้งยัง เป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของ สวนยายดาอีกด้วย ในการจัดการสวนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนยายดา เจ้าของ สวนมีความรู้เกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการ มีใจรัก มีจิตบริการ และมีทุนในการบริหารจัดการ ส่วนลักษณะโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการจัดการท่องเที่ยวของสวนยายดา มีเส้นทางเดินชมสวน ป้ายนิทรรศการให้ความรู้และผู้บรรยายแก่นักท่องเที่ยว มีกฎกติกาบรรยายสำหรับนักท่องเที่ยวที่ เข้ามาเที่ยวชมสวน มีความสะดวกในการคมนาคมสามารถเข้าถึงสวนได้โดยสะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอย่างเพียงพอ เช่น ห้องน้ำ ลานจอดรถ และถังขยะ รวมทั้งมีความสะอาด และปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว ผลไม้ที่บริการแก่นักท่องเที่ยวมีคุณภาพ รสชาติดีและเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมร่วมได้ เช่น การเก็บผลไม้จากสวนรับประทานเองได้ และมีจุดถ่ายภาพที่ระลึก

ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนยายดา ได้แก่

1. ด้านสถานที่ เนื่องจากพื้นที่ของสวนยายดามีจำกัดเพียง 7 ไร่ ทำให้นักท่องเที่ยว

เดินชมสวนได้น้อย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สวนวายดาให้บริการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. ด้านกิจกรรม สอนขยายตามกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำคอนข้างน้อย คือ การเดินชมสวน การชิมผลไม้ และพักผ่อนตามอัธยาศัย

3. ด้านบุคลากร เมื่อมีนักท่องเที่ยวมาพร้อมกันเป็นจำนวนมากในช่วงวันหยุด ทำให้ สอนขยายตามบุคลากรไม่เพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว

โดยเจ้าของสวนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนขยายดา ให้ข้อเสนอแนะ หรือแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสวนขยายดาไว้ดังนี้ 1) เพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์สวน 2) สร้างห้องน้ำเพิ่มเติม 3) ทำการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในสวน 4) เปิดสวนให้ตรงกับเทศกาลสงกรานต์และมีบริการอาหารพื้นบ้าน 5) สร้างเครือข่ายทั้งภายใน และภายนอกชุมชน 6) เพิ่มความหลากหลายของที่นำมาขายหน้าสวน 7) จัดทำไฮมสเดย์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา จากการวิจัยเรื่องการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ได้แก่

- สวนขยายดาควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์โดยตรงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยว ให้มากกว่าปัจจุบันนี้ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้น แต่ก็ไม่ควรรับนักท่องเที่ยวมากเกินไปถึงกำลังที่สวนขยายดาจะรับได้ เพราะจะทำให้บุคลากรมีความเหนื่อยล้าและสวนไม้ผลทรุดโทรมยากที่จะทำการบำรุงฟื้นฟูให้กลับมาสวยงามดังเดิม

- ควรมีบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจในการทำสวนไม้ผลนำพานักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมสวน พร้อมทั้งให้ความรู้ควบคู่ไปด้วย

- เจ้าของสวน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดา ควรจัดให้มีการทัศนศึกษาหรือดูงานนอกสถานที่อย่างสม่ำเสมอ และกลับมาทำการประชุมพูดคุยกัน เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ในการนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายดาอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

- ควรเพิ่มกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมภายในสวนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2529. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค และคณะ. 2543. โครงการวิจัยการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาข่า. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค.

โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. 2541. โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์(เชียงใหม่). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. 2542. การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เดชา ไต้สูงเนิน. 2543. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร : กรณีศึกษาน้ำม่วงคำต.โป่งแยง อ.แม่อิม จ.เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.

ด้อย ชุมสาย, มล. 2518. หลักวิชาการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพินทยา.

ธวัชชัย รัตนช้อน. 2542. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง. ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ณรงค์ จิตตรง. 2548. สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2548.

นิรชน คลธิ์ธินวาร. 2547. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : <http://www.tourismthailand.org/agrotourism/main.php>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นำชัย ทนุผล และคณะ. 2543. รายงานผลการวิจัย เรื่องการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ :
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

บริษัท ปัญญาคอนซันแตนท์ จำกัด. 2545. โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทพัฒนาการ
ท่องเที่ยวภาคกลางฝั่งตะวันออก. กรุงเทพมหานคร.

บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด. 2543. "ท่องเที่ยวเชิงเกษตร : ดึงคนไทยเที่ยวไทย ทางเลือกใหม่
ของนักท่องเที่ยวต่างชาติ". กระแสทรรศน์. (21 สิงหาคม 2543) : 6.

บุญชื่น โพลีแก้ว. 2548. สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2548.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542 (ก). มารู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศกันเถิด. จุลสารการ
ท่องเที่ยว. 18(1) : 11-18.

_____. 2542 (ข). การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่ : คณะ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุษบา สิทธิการ และคณะ. 2544. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านแม่กลางหลวง
ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
สำนักงานภาค.

ภราเดช พยัควิเชียร. 2539. การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน. จุลสารการ
ท่องเที่ยว. 2(15) : 4-5.

มนัส สุวรรณ. 2530. จุลสารสภาวะแวดล้อม. 6(6) : 19.

จำไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2542. เกษตรสัญจร(AGROTOUR). จุลสารการท่องเที่ยว. 18(3) :
27-29.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จำไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2544. เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (เอกสารอัดสำเนา).

_____. 2547. เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงเกษตร. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (เอกสารอัดสำเนา).

วราพร สงวนวงศวิจิตร. 2548. การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร. ปัญหาพิเศษระดับปริญญาตรี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. กรุงเทพมหานคร.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI). มปป. โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ "การท่องเที่ยวไทย วิสัยทัศน์ 2555". TDRI.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2542. รายงานการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพมหานคร : วท.

_____. 2543. การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism). กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

สมศักดิ์ สิริจนโท, พระและคณะ. 2545. การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณีเส้นทางสายน้ำกก. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.

สร้อยดี อาสาสรรพกิจ. 2540. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม. จุลสารการท่องเที่ยว. 16(1) : 1-3.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สร้อยดี อาสาสมัครพกิจ. 2546. การวิจัยเพื่อพัฒนาความพร้อมของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว
เชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
สำนักงานภาค.

สินธุ์ สโรบล. 2546. การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ.
เชียงใหม่ : โรงพิมพ์วันนิดา เพรส.

สุจารี จันทรสข. 2541. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาพเศรษฐกิจสังคมของประชาชน
ที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์
ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.

สุภาวดี มีสิทธิ์ และคณะ. 2546. การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในชุมชนแม่ละนา อำเภอปาง
มะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงาน
ภาค.

สุรเชษฐ์ เชนฐมาส. 2538. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : วิถีสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. จุลสาร
การท่องเที่ยว. 14(4) : 27-28.

องค์การบริหารส่วนตำบลตะพง. 2547. (ร่าง) แผนพัฒนาสามปี (2548-2550) องค์การบริหาร
ส่วนตำบลตะพง. อำเภอเมือง จังหวัดระยอง.

อุไรวรรณ เปี่ยมนิเวศน์. 2544. การจัดการด้านสื่อความหมายและสิ่งอำนวยความสะดวก
ของผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวเกษตร : กรณีศึกษา อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัด
สมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก ก.

ตารางภาคผนวกที่ 1 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2548 ตั้งแต่เปิดสวนจนกระทั่งปิดสวน

วัน / วันที่ / เดือน	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)
ศุกร์ / 22 / เม.ย.	50
เสาร์ / 23 / เม.ย.	36
อาทิตย์ / 24 / เม.ย.	53
จันทร์ / 25 / เม.ย.	-
อังคาร / 26 / เม.ย.	-
พุธ / 27 / เม.ย.	-
พฤหัสบดี / 28 / เม.ย.	-
ศุกร์ / 29 / เม.ย.	-
เสาร์ / 30 / เม.ย.	83
อาทิตย์ / 1 / พ.ค.	553
จันทร์ / 2 / พ.ค.	189
อังคาร / 3 / พ.ค.	24
พุธ / 4 / พ.ค.	68
พฤหัสบดี / 5 / พ.ค.	153
ศุกร์ / 6 / พ.ค.	76
เสาร์ / 7 / พ.ค.	135
อาทิตย์ / 8 / พ.ค.	171
จันทร์ / 9 / พ.ค.	41
อังคาร / 10 / พ.ค.	90
พุธ / 11 / พ.ค.	128
พฤหัสบดี / 12 / พ.ค.	45
ศุกร์ / 13 / พ.ค.	27
เสาร์ / 14 / พ.ค.	201

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางภาคผนวกที่ 1 (ต่อ)

วัน / วันที่ / เดือน	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)
อาทิตย์ / 15 / พ.ค.	119
จันทร์ / 16 / พ.ค.	24
อังคาร / 17 / พ.ค.	}
พุธ / 18 / พ.ค.	
พฤหัสบดี / 19 / พ.ค.	
ศุกร์ / 20 / พ.ค.	
เสาร์ / 21 / พ.ค.	
อาทิตย์ / 22 / พ.ค.	454
จันทร์ / 23 / พ.ค.	230
อังคาร / 24 / พ.ค.	27
พุธ / 25 / พ.ค.	22
พฤหัสบดี / 26 / พ.ค.	9
ศุกร์ / 27 / พ.ค.	8
เสาร์ / 28 / พ.ค.	82
อาทิตย์ / 29 / พ.ค.	293
จันทร์ / 30 / พ.ค.	11
อังคาร / 31 / พ.ค.	18
พุธ / 1 / มิ.ย.	11
พฤหัสบดี / 2 / มิ.ย.	11
ศุกร์ / 3 / มิ.ย.	19
เสาร์ / 4 / มิ.ย.	92
อาทิตย์ / 5 / มิ.ย.	220

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางภาคผนวกที่ 1 (ต่อ)

วัน / วันที่ / เดือน	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)
จันทร์ / 6 / มิ.ย.	55
อังคาร / 7 / มิ.ย.	
พุธ / 8 / มิ.ย.	
พฤหัสบดี / 9 / มิ.ย.	
ศุกร์ / 10 / มิ.ย.	
เสาร์ / 11 / มิ.ย.	79
อาทิตย์ / 12 / มิ.ย.	146
จันทร์ / 13 / มิ.ย.	-
อังคาร / 14 / มิ.ย.	-
พุธ / 15 / มิ.ย.	-
พฤหัสบดี / 16 / มิ.ย.	-
ศุกร์ / 17 / มิ.ย.	-
เสาร์ / 18 / มิ.ย.	70
อาทิตย์ / 19 / มิ.ย.	109
จันทร์ / 20 / มิ.ย.	-
อังคาร / 21 / มิ.ย.	-
พุธ / 22 / มิ.ย.	-
พฤหัสบดี / 23 / มิ.ย.	-
ศุกร์ / 24 / มิ.ย.	-
เสาร์ / 25 / มิ.ย.	95
อาทิตย์ / 26 / มิ.ย.	

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก ข.

ป่าชี้นำนักท่องเที่ยวเดินชมสวน

ป่าชี้นำบรรยายและแลกเปลี่ยนกับนักท่องเที่ยว

ป่าชี้นำปลูกทุเรียนบริการแก่นักท่องเที่ยว

ชุมนุมไฟผลไม้บริการแก่นักท่องเที่ยว

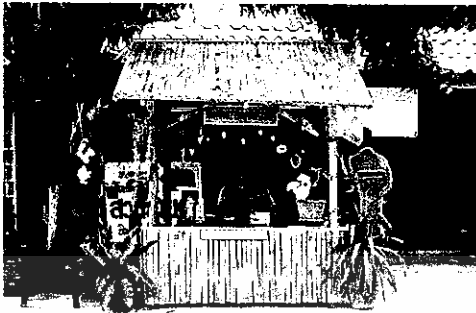
นักท่องเที่ยวถ่ายรูปเป็นที่ระลึก

ศาลาผ่อนคลายเป็นสวน

ภาพภาคผนวกที่ 1 แสดงบรรยากาศภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนขยายตา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผู้ขายตัวหน้าสวนยายดา

ลานจอดรถหน้าสวนยายดา

แปรรูปทุเรียนกวน

บรรจุทุเรียนทอดกรอบในถุง

นักท่องเที่ยวเลือกซื้อผลไม้สดหน้าสวนยายดา

ภาพภาคผนวกที่ 2 แสดงบรรยากาศและกิจกรรมหน้าแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนยายดา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้